

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra anglistiky a amerikanistiky

B C . L E N K A B R Ů Č K O V Á

Anglická filologie

K O M E N T O V A N Ý P Ř E K L A D

P O V Í D E K E L L E N G I L C H R I S T O V É

(Translation and Analysis of Ellen Gilchrist's Short Stories)

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Bronislava Grygová, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem v ní
předepsaným způsobem uvedla veškerou citovanou i prostudovanou literaturu.

V Olomouci dne 13. 5. 2010

Podpis

*Děkuji PhDr. Bronislavě Grygové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce i
za její cenné připomínky.*

OBSAH

1. MEDAILON AUTORKY	1
2. PŘEKLADY POVÍDEK.....	5
2.1 JAK JSEM JÁ, RHODA MANNINGOVÁ, ŠLA S TÁTOU NA LOV	5
2.2 ENTROPIE	17
2.3 ZLATÁ RATOLEST	26
3. KOMENTÁŘ PŘEKLADU	38
3.1 PŘEKLAD SÉMANTICKÝ A KOMUNIKATIVNÍ	38
3.2 STRATEGICKÁ A DETAILNÍ ROZHODNUTÍ	40
3.3 PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY	41
3.3.1 <i>Vinay a Darbelnet</i>	42
3.3.1.1 Transkripce.....	43
3.3.1.2 Kalkování	45
3.3.1.3 Doslovný překlad	46
3.3.1.4 Transpozice	47
3.3.1.4.1 Bareš: Transpozice slovnědruhové	48
3.3.1.4.2 Bareš: Transpozice gramatické.....	49
3.3.1.4.2.1 Určenost	50
3.3.1.4.2.2 Slovesný vid	51
3.3.1.5 Modulace.....	54
3.3.1.6 Ekvivalence	55
3.3.1.6.1 Knittlová: Ekvivalence	56
3.3.1.7 Adaptace.....	61
3.3.1.8 Kombinace předchozích překladatelských postupů	63
3.3.2 <i>Vázquez-Ayora</i>	64
3.3.2.1 Amplifikace.....	64
3.3.2.2 Vynechání	65
3.3.2.3 Explicitace.....	65
3.3.2.4 Kompenzace	66

3.3.3 <i>Malone</i>	67
3.3.3.1 Ekvivalence	67
3.3.3.2 Substituce	68
3.3.3.3 Divergence a konvergence	68
3.3.3.4 Amplifikace a redukce	69
3.3.3.5 Difúze a kondenzace	69
3.3.3.6 Přestavba	70
3.3.4 <i>Shrnutí</i>	70
4. ZÁVĚR	71
5. RÉSUMÉ	72
6. ANOTACE	85
7. BIBLIOGRAFIE	86
8. SEZNAM PŘÍLOH	89

POUŽITÉ ZKRATKY

CT – cílový text

CJ – cílový jazyk

VT – výchozí text

VJ – výchozí jazyk

KP – komunikativní překlad

SP – sémantický překlad

PP – překladatelský postup

FSP – aktuální členění větné

RM – povídka „Jak jsem já, Rhoda Manningová, šla s tátou na lov“

E – povídka „Entropie“

ZR – povídka „Zlatá ratolest“

TL – target language

SL – source language

ST – semantic translation

CT – communicative translation

TM – translation method

FSP – functional sentence perspective

ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá překladem tří povídek současné americké spisovatelky Ellen Gilchristové, které byly vydány ve sbírce *I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy, And Other Stories* (2002). Názvy překládaných povídek jsou „I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy“ („Jak jsem já, Rhoda Manningová, šla s tátou na lov“), „Entropy“ („Entropie“) a „The Golden Bough“ („Zlatá ratolest“).

První kapitulu této diplomové práce tvoří obsáhlejší medailon Ellen Gilchristové, který je založen na informacích z dostupných, ale důvěryhodných internetových zdrojů. Hlavními částmi této diplomové práce jsou však překlady výše zmiňovaných povídek a jejich komentář, který se zabývá vybranými překladatelskými postupy, jež se při překládání a následné analýze v překladu vyskytly.

V komentáři, ale i při vlastním překladu, se vychází zejména z příslušné kapitoly o překladatelských postupech popsanych v knize *Comparative Stylistics of French and English* (1954/1995) od Vinayho a Darbelneta, *The Science of Linguistics in the Art of Translation* (1988) od Josepha L. Malona, z překladatelských postupů popsanych Gerardem Vázquez-Ayorou, z příruček *K teorii i praxi překladu* (2003) od Dagmar Knittlové, *In Other Words* (1992) od Mony Bakerové a *A Textbook of Translation* (1988) od Petera Newmarka.

Překlad i jeho analýza jsou dále založeny na zkušenostech a vědomostech získaných v různých překladatelských seminářích. Pátá kapitola diplomové práce obsahuje závěry, ke kterým se při zpracování komentáře i při překládání dospělo. V šesté části jsou nejdůležitější poznatky a části diplomové práce shrnuty v anglickém jazyce. Na konci diplomové práce jsou zařazeny anotace, bibliografie a seznam příloh.

1. MEDAILON AUTORKY

Ellen Gilchristová je americká jižanská spisovatelka. Asi nejvíce se proslavila svými povídkami, které bývají zařazovány po boku krátkých próz Eudory Weltyové do skupiny próz jižanského psychologického realismu. Kritika oceňuje zejména její „jemné vnímání [a] výjimečné postavy“¹, především tedy její silné ženské postavy, stejně jako její „inovativní dějové linie zasazené do jejího rodného Mississippi.“² Ve svých příbězích se „pohybuje mezi tím, co je pro nás známé, a tím, co je pro nás šokující, mezi tím, co je každodenní, a tím, co je traumatické.“³

Ellen Gilchristová se narodila 20. února 1935 poblíž města Vicksburg ve státě Mississippi v USA. Již ve čtrnácti letech publikovala v regionálních novinách článek s názvem „Chit and Chat about This and That“. Bakalářský titul v oboru filozofie získala na Vanderbilt University v Nashvillu ve státě Tennessee. V devatenácti letech se provdala a měla tři děti. Po prvním ze dvou rozvodů se přihlásila na Millsaps College, která sídlí v mississippském městě Jackson, jež bylo domovem jedné z nejvýznamnějších a nejoblíbenějších jižanských autorek 20. století, Eudory Weltyové. Ellen Gilchristová na této vysoké škole navštěvovala kurzy tvůrčího psaní, které vedla právě Weltyová. Ve studiu tvůrčího psaní pak pokračovala na University of Arkansas ve Fayettevillu. V sedmdesátých letech působila jako koeditorka ve *Vieux Carre Courier* a v polovině let osmdesátých jako komentátorka v ranním vysílání na National Public Radio. Její komentáře z tohoto ročního působení v rádiu vyšly v knize s názvem *Falling Through Space: The Journals of Ellen Gilchrist* (1987, 2000).⁴

První publikovanou knihou však nebyla próza, díky které je spisovatelka asi nejznámější, ale sbírka básní *The Land Surveyor's Daughter* (1979). Svou poezii Gilchristová publikovala ještě o několik let později ve sbírce *Riding Out the*

¹ „Ellen Gilchrist,“ *The Mississippi Writers Page*, listopad 2008, English Department, University of Mississippi, 1. 10. 2009 <http://www.olemiss.edu/mwp/dir/gilchrist_ellen/index.html>.

„[H]er subtle perceptions, unique characters.“

² tamtéž. „[H]er innovative plotlines set in her native Mississippi.“

³ Sabine Durantová, citována: tamtéž. „[She] swings between the familiar and the shocking, the everyday and the traumatic.“

⁴ viz tamtéž.

Tropical Depression: Selected Poems, 1975-1985 (1986). V sedmdesátých letech se za svou poezii dočkala dvou významných ocenění.

Nejvíce pozornosti a ocenění si ale Ellen Gilchristová vysloužila svou prózou. Její první sbírka povídek *In the Land of Dreamy Dreams* (1980) vzbudila tolik pozornosti, že se během prvních deseti měsíců na trhu prodalo jenom na jihozápadě USA přes deset tisíc výtisků. Kniha se stala komerčně úspěšnou i přesto, že byla vydána univerzitním vydavatelstvím – a nedostalo se jí tedy žádných velkých reklam, jak tomu bývá u knih vydávaných velkými komerčními vydavatelstvími. Susan Woodová v recenzi pro *Washington Post Book World* napsala, že „je obtížné psát recenzi o první knize, která je tak dobrá jako právě tato, a vyhnout se přitom všem klišé začínajícím předponou nej.“⁵

Po mimořádně úspěšných povídkách následoval v roce 1983 první román, *The Annunciation*, a o rok později druhá sbírka povídek s názvem *Victory Over Japan: A Book of Stories* (1984), za kterou spisovatelka obdržela National Book Award. Mezi laureáty tohoto ocenění jsou nejvýznamnější američtí spisovatelé, například William Faulkner, Isaac Bashevis Singer, Alice Walkerová nebo Eudora Weltyová.⁶ National Book Award však není jediným oceněním, kterého se Ellen Gilchristové dostalo. Mezi nejvýznamnější ocenění jejích próz patří například National Endowment of the Arts Grant in Fiction nebo Mississippi Academy of Arts and Science Award for Fiction. Za tři ze svých povídkových sbírek obdržela i Mississippi Institute of Arts and Letters Literature Award.⁷

Po *Victory Over Japan* píše Ellen Gilchristová jak romány, například *The Anna Papers* (1988) nebo *Sarah Conley* (1997), tak i sbírky povídek, například *Drunk With Love* (1986), *I, Rhoda Manning*, *Go Hunting with My Daddy*, *And Other Stories* (2002) nebo *Nora Jane: A Life in Stories* (2005). Na začátku milénia jí vyšly sebrané povídky, *Collected Stories* (2000), které obsahují 34 povídek a mapují celou její dosavadní spisovatelskou kariéru. Doposud poslední knihou Ellen Gilchristové je román s názvem *A Dangerous Age* z roku 2008.

⁵ Susan Woodová, citována: tamtéž. „[I]t's difficult to review a first book as good as this without resorting to every known superlative cliché.“

⁶ viz National Book Foundation 1. 10. 2009 <<http://www.nationalbook.org/index.html>>.

⁷ viz *The Mississippi Writers Page*.

Kromě nebeletristické knihy *Falling Through Space* vydala Ellen Gilchristová i sbírku autobiografických esejů s názvem *The Writing Life* (2005). Zde se dozvídáme například o tom, jak autorka bojovala s alkoholismem, o jejích zkušenostech s výukou tvůrčího psaní, o snaze najít rovnováhu mezi rodinou a touhou být spisovatelkou, ale i o jejích knihách a postavách vůbec.⁸

Již v roce 1997 se dílem Ellen Gilchristové zabývala Mary A. McCayová, a to v rámci projektu United States Authors Series. Výsledkem její práce byla publikace s názvem *Ellen Gilchrist* (1997).⁹ O dva roky později vydala Margaret Donovanová Bauerová kritickou studii děl Ellen Gilchristové – *The Fiction of Ellen Gilchrist* (1999). Donovanová Bauerová zde Gilchristovou srovnává se čtyřmi zásadními postavami americké literatury 20. století, s Williamem Faulknerem, Katherine Anne Porterovou, Ernestem Hemingwayem a Kate Chopinovou.¹⁰ O šest let později vydává Brad Hooper další studii, která nese název *The Fiction of Ellen Gilchrist: An Appreciation* (2005). Hooper prochází prózu Gilchristové knihu po knize a poskytuje tak první celkové zhodnocení jejího životního díla.¹¹

Ellen Gilchristová se v povídkách i románech ke svým postavám neustále vrací, čtenáři je tak mají možnost poznat v jejich různých životních obdobích. Z této tradice vybočuje jediná próza, historický román *Anabasis: A Journey to the Interior* (1994), zasazená do antického Řecka.¹² Dá se tedy říct, že jednotlivé povídky, novely či romány tvoří pomyslný román o životě dané postavy. Například sebrané povídky zaměřené na život postavy Nory Jane byly vydány v knize s názvem *Nora Jane: A Life in Stories*. Podobně byly sebrány i povídky s Rhodou Manningovou v hlavní roli, a to do sbírky *Rhoda: A Life in Stories* (1995), která obsahuje všech jedenadvacet do té doby vydaných povídek s touto postavou. V roce 2002 k těmto povídkám přibýlo dalších pět, vyšly ve sbírce *I,*

⁸ viz *Publishers Weekly*, citováno na: *Amazon.com* 1. 10. 2009 <http://www.amazon.com/Writing-Life-Ellen-Gilchrist/dp/1578067391/ref=pd_sim_b_4>.

⁹ viz *Mary McCay's Web Page* 20. 1. 2010 <<http://www.loyno.edu/~mccay/>>.

¹⁰ viz *University of Florida University Press* 1. 10. 2009 <http://www.upf.com/book.asp?id=BAUERF_99>.

¹¹ viz *Praeger Publishers* 20. 1. 2010 <<http://www.praeger.com/catalog/C8593.aspx>>.

¹² viz „Ellen Gilchrist“, *Encyclopedia of Arkansas History and Culture*, leden 2008, Guy Lancaster, 1. 10. 2009 <<http://encyclopediaofarkansas.net/encyclopedia/entry-detail.aspx?search=1&entryID=1088>>.

Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy, And Other Stories. Mezi nimi jsou i povídky, jejichž překlady jsou součástí této práce.

Co ale mají všechny knihy a povídky Ellen Gilchristové společné, tedy kromě znovu a znovu se objevujících postav, jsou řeky a vlastně voda jako taková. Autorka jako odpověď svému studentovi, který se zeptal, proč se řeka objevuje ve všem, co napíše, prohlásila, že se „narodila na březích Mississippi v zátopové oblasti tří řek a jedno bažinaté rameno Mississippi [jí] teklo přímo před domem. A k tomu miluj[e] déšť.“¹³ V rozhovoru však Gilchristová přiznává, že kdykoliv od té doby napíše slovo *řeka* nebo *voda*, vždycky se zarazí.¹⁴

V roce 2000 začala Ellen Gilchristová vyučovat kurzy tvůrčího psaní na University of Arkansas. V současnosti se kromě své spisovatelské kariéry věnuje i výuce kurzů tvůrčího psaní a kurzům překladatelským. Naprostá většina jejích knih vychází – na její přání – v univerzitních vydavatelstvích.

V roce 2000 Ellen Gilchristová v rozhovoru pro *Millsaps Magazine* uvedla, že překlady jejích knih do francouzštiny jsou příšerné, že vlastně všechny překlady jejích knih do kteréhokoliv jazyka jsou hrozné. Uvádí, že překlady nejsou vůbec vtipné, že jsou naopak temné, a že díky tomu ztratila zájem o to, aby se její knihy překládaly.¹⁵ Budiž tedy toto výzvou, protože v češtině byla prozatím publikována pouze jediná povídka, a tudíž se tato spisovatelka, mezi americkými čtenáři mimořádně oblíbená a kritiky obecně velmi oceňovaná, doposud neměla možnost dostat do povědomí širšího českého čtenářstva.

Dílo Ellen Gilchristové popsal Jonathan Yardley, literární kritik pro *Washington Post*, následovně: „Říct, že Ellen Gilchristová umí psát, je jako říct, že Plácido Domingo umí zpívat. Jediné, co člověk musí udělat, je poslouchat...“¹⁶

¹³ Jon Parrish Peede, „A Splendid Irreverence: Ellen Gilchrist“, *Millsaps Magazine* podzim/zima 2000, 1. 10. 2009 <<http://www.millsaps.edu/pubrel/magazine/fallwinter00/story2.html>>. „I was born on the banks of the Mississippi River in the flood plain of three rivers with a bayou in front of my house! And I love rain!“

¹⁴ viz tamtéž.

¹⁵ viz tamtéž.

¹⁶ Jonathan Yardley citován na *University of Arkansas*, 20. ledna 2010 <<http://www.uark.edu/depts/english/pcwtfaculty/gilchrist.html>>. „To say that Ellen Gilchrist can write is to say that Plácido Domingo can sing. All you need to do is listen...“

2. PŘEKLADY POVÍDEK

2.1 Jak jsem já, Rhoda Manningová, šla s tátou na lov

V roce devatenáct set čtyřicet jsme žili v Mound City ve státě Illinois, protože táta tam stavěl podél Mississippi protipovodňové hráze. Pracoval jako stavbyvedoucí v ženíjní jednotce v louisvilleské oblasti a navážet hlínu do větší a větší výšky a zpevňovat obložení hrází a mít na povel obrovské žluté traktory i jejich řidiče, to táta miloval. V neděli nás brával, abychom se na ty traktory podívali, a nechával v nich mě i bratra sedět a sáhnout si na volant a na řadící páku a taky žasnout nad těmi obrovskými otisky pneumatik, co po nich zůstaly v té červené hlíně. Bláto tady nebylo černé jako v mississippské Deltě, odkud pocházíme. Hustý červený jíl se tady smíchal s železem a vznikla hmota, pomocí které jste mohli bez problémů vršit a spojovat, jak to uměli už stavitelé mohyl před tisícem let. Táta nás několikrát k těm indiánským mohylám vzal a nechal nás na ně vylézt a předstírat, že jsme indiáni, a taky nás nechal přemýšlet, jaký asi na těch hliněných mohylách musel být život, když přišla velká voda a rozlila se po okolí.

Voda už ale v jižní Illinois stoupat nebude, pokud teda táta bude mít možnost jí v tom zabránit. Každý den vstával za svítání a pracoval do tmy a to stejné očekával od svých podřízených. Souboj mužů s řekou Mississippi, to byl slušný, ale taky nekonečný boj. Když táta studoval na univerzitě, o letních prázdninách vždycky jezdil do Delty stavět hráze. Tehdy ještě neměli traktory a k navážení hlíny používali spřežení mul. Když skončila hospodářská krize a vláda k řece traktory poslala, stal se z otce šťastný člověk, a i roky strávené v Mound City byly plné vzrušení, protože táta se dokázal pro cokoliv nadchnout. Myslela jsem si, že je to ten nejsilnější chlap na světě a chtěla jsem, aby mě měl rád tak jako mého bratra Dudleyho, ale byla to jen zhoubná touha, protože Dudley byl kluk a zvládal všechno, co mu táta řekl. Zato já jsem nebyla schopná dělat, co se po mě chtělo. A to bez ohledu na to, jak moc jsem chtěla, aby mě měl někdo rád a myslel si, že jsem milá. Bohužel se za těch šedesát let moc nezměnilo, jak dokládají má zmařená manželství.

Další senzační věci na mém tátovi bylo, že vždycky přišel s něčím, co podnikneme. Napadlo ho vyměnit stará kola za koně plemene quarter horse a naučit nás na nich jezdit. Vymyslel, že nám koupí kolečkové brusle. Jednou táta přivedl pár chlapů a nechal mi postavit houpačku na tak vysokých tyčích, že jsem mohla dolétnout až do nebes. Nikdy jsem z ní ale nemohla spadnout, ani když jsem se houpala opravdu hodně, protože tyče té houpačky byly zapuštěné v betonu a já jsem se musela dívat, jak ty metrové díry kopou a jak do nich nalévají beton a pak jsem musela koukat, jak to schne, a nahoru jsem napsala své iniciály.

Když do v jižní Illinois přišla zima, tátu napadlo bruslení na ledě, a to i přesto, že nikdo z nás nikdy nežil tam, kde voda zamrzala, ani jsme nikdy neviděli v přírodě led, dokud jsme nedostali brusle, nevyčistili rybník a nezačali to bruslení zkoušet.

Táta a Dudley mě většinou nechávali dělat všechno, co vymysleli, ale nikdy mě nevzali na lov, a to mě štvalo. Ten rok, kdy mi bylo pět, jsem byla našťvaná hned kvůli několika věcem. Štvalo mě, že jsem nikdy nevyhrála v pokeru a že mě nikdy nevzali kempovat do lesa, ale úplně nejvíc ze všeho mě štvalo, že mě nikdy nenechali střílet nebo jít na lov.

Když mě něco štvalo, tak jsem na to nemohla přestat myslet, a nemohla jsem ani přestat mámě říkat, že to není fér. Mámě se tátův rychlý a vášnivý způsob života nelíbil. Byla z Dely a ráda se parádila a měla pomocnice a ráda si procvičovala francouzštinu a patřila k episkopální církvi. Nerada chodila ven a nerada si špinila boty a na svém těle nesnášela hmyzí štípance. Učila mě šít si oblečky pro panenky a číst knihy a odříkávat katechismus a vařit, psát dopisy příbuzným a mít na zadní verandě domeček pro panenky a dělat pro ně z lepenkových krabic nábytek. Nechápala, proč jsem chtěla jít na lov, ale bylo jí líto, že mě z toho vynechávají, a tak jim to řekla.

„Ani neumí střílet,“ prohlásil Dudley.

„Budeme jí muset ukázat jak na to,“ odpověděl táta. „Pojď, synku. Přines vzduchovku a půjdeme zpátky ven a poohlídáme se po balíku sena.“ Nemohl se ubránit tomu, aby někomu, kdo něco neumí, neukázal, jak na to, a nikdy si nemyslel, že jsme na něco moc malí. Byl přesvědčený, že jsme dokonalí,

popravdě řečeno, myslel si to i přes mou „mezkovitost“ a přes to, že jsem byla „pěkně tvrdý oříšek“.

Bylo nedělní odpoledne, obuli mi boty a všichni jsme se vydali na louku a Dudley dotlačil balík sena a připnul k němu terč z voskovaného plátna.

„Tohle je puška,“ začal táta. „Pojď sem, děvče. Dávej pozor.“

„Dávám.“

„Tahle puška je nabitá. Každá puška u nás doma je vždycky nabitá. Takhle se nikdo nemůže splést. Ber to tak, že každá puška je nabitá, ať už u nás doma nebo kdekoliv jinde. Rozumíš?“

„Ano, rozumím.“

„Tohle je hlaveň. Hlaveň je nasměřovaná k cíli a prochází jí kulka. Tady tohle, za co to držíš, to je pažba nebo rukojeť. Toto je spoušť. Zmáčkneš spoušť a vystřelíš kulku skrz hlaveň do cíle. Tady je píst, který udeří do náboje a uvede ho do chodu.“

„Budu teď střílet?“

„Ne, teď mě budeš poslouchat. Jestli jsi toho teda schopná. Když byl Dudley ve tvém věku, dokázal se trefit s ptáčnicí do středu terče. Ale ty musíš začít se vzduchovkou, která je jiná než tahle puška, co ti ukazuju, protože má zásobník.“ Položil ptáčnici a vzal si vzduchovku a popsal všechny její části.

„Už mě to nech zkusit,“ řekla jsem.

„Ještě ne. Vezmi si je a zopakuj mi všechno, co jsem ti teď povídal o tom, jak fungují.“

* * *

Trvalo to ještě půl hodiny, než jsem se konečně postavila před terč a začala střílet do balíku sena. Se vzduchovkou mi to šlo tak dobře, že se rozhodli nechat mě vystřelit z pušky se dvěma hlavními, ale jen třikrát, protože to plašilo koně.

„Tak fajn,“ řekl táta, když jsme byli zpátky v domě a seděli u kuchyňského stolu a večereli míchaná vajíčka se skořicovými toasty. „Příští sobotu můžeš jít s námi. Když teda celý týden nebudeš mámu zlobit a bez odmlouvání uděláš všechno, co ti řekne. Ariano, bude to na tobě. Když bude hodná, tak jí v pátek večer

připravíme věci. Jdeme lovit ptáky na pozemky pana McGeheehe. Můžeme ji vzít s sebou. Když bude celý týden hodná.“

„Já jsem hodná,“ řekla jsem. „Jsem o dost hodnější než Dudley.“

„A tohle je další věc,“ řekl můj táta. „Pořád říkáš ošklivé věci o jiných. Nevím, kde bereš tu jistotu, že jsi lepší než ostatní. Nikdo se nechce kamarádit s někým, kdo pořád hází špínu na svého bratra nebo na kamarády.“

„Carleen Dee není moje kamarádka. Vodíš ji sem jen proto, že její tatínek pro tebe pracuje. Je pitomá a srandovně smrdí.“

„Vidíš?“ promluvil Dudley. „Nenechá toho. Myslím, že byste jí to měli zakázat. Už teď zlobí.“

„Ty se do toho nepleť, chlapče. Tvoje máma a já si to vyřídíme.“

Ani byste nevěřili, jak hodná jsem celý ten týden byla. Měla jsem pět a půl roku a byla jsem schopná myslet a plánovat stejně dobře jako ve třiceti. Vlastně o něco lépe, protože jsem nemusela ztrácet čas přemýšlením, jestli to, co dělám, je dobrý nápad. Pokud jsem něco chtěla, šla jsem si za tím tak dlouho, dokud jsem to nedostala. No a v sobotu ráno mě vzbudili před svítáním a oblékli mi jezdecké kalhoty a dva svetry a obuli mě a posadili do nákladáku mezi sebe a vzali mě na lov.

Vyjeli jsme z města zrovna, když oblohu na východě začalo projasňovat slunce. Byl listopad, stromy už byly opadané a bylo vidět uspořádání krajiny a jak se pole rozpínají až k lesům a k řece. Musíte si to tam představit v roce 1940. Že silnice byly úzké, křivé a pokryté asfaltem. Naše auto bylo široko daleko jediné a v nížeji položených místech přední světla prořezávala mlhu a osvětlovala sklizená pole a farmy u cesty.

Jeli jsme s okýnky vytaženými nahoru, protože v nákladáku nebylo topení, ale po nějaké době jsme je museli stáhnout, protože se zamlžovala.

Za sedadly byla krabice od bot a v ní náš oběd. Sendviče se sekanou, s majonézou a s kousky mrkve, která byla celou noc naložená ve slaném nálevu, dál tam byla jablka a jako dezert domácí sušenky z ovesné mouky. Včera večer jsem s tím obědem pomáhala a cestou jsem na něj myslela. Na lov jsem moc nemyslela. Spočítala jsem si, že půjdeme ven, něco zabijeme, přineseme to zpátky

k náklad'áku a dáme si oběd. S mým tátou ale jeden nikdy neví. Možná zastavíme u jabloňového sadu nebo abychom si koupili kozí mléko. Výlet s tátou v náklad'áku byl vždycky jedno velké překvapení.

* * *

Táta se rozpovídal o lovu a pořád si kontroloval, jestli dávám pozor. „Pořádně poslouchej, děvenko,“ řekl. „Nebudu to opakovat.“

Potom popisoval, jak má člověk, kdykoliv je v pohybu, nosit pušku zalomenou přes rameno, a pak přešel k lidem, o kterých věděl, že je zabili, protože to někdo nedodržel, a mluvil i o loveckých psech, které můj dědeček choval v Alabamě, a o tom, jak si jednou musel půjčit auto a odjet ze školy a jet až do Courtlandu ve státě Alabama, aby tam vyzvedl jednoho z dědečkových psů a mohl ho odvézt zpátky do Auburnu, aby s jeho pomocí mohl nějakí další lidé naučit lovit i jiné psy.

Časem přešel k hadům a k tomu, jak si ně v lese dávat pozor, a potom zaklel, sakra!, pár psů by se nám hodilo, ale ve své blízkosti je nesnesl, protože se o ně musel starat celé svoje dětství a celou dobu, co byl na vysoké škole, je musel rozvážet po celém jihu.

„Kdy bude oběd?“ zeptala jsem se. „Začínám mít hlad.“

„Nezačínej si stěžovat, prcku,“ řekl bratr. „Neříkal jsem to, že si budeš pořád jenom stěžovat?“

„Oběd sníme v době oběda,“ odpověděl táta. „Před chvílí jsi snídala. Nemůžeš mít už zase hlad.“

„Když jí dáš v autě jídlo, tak se poblinká,“ vložil se do toho Dudley. „Pamatuješ si na loňské léto, jak zvracela cestou do Delty?“

„Tak, už jsme skoro tam,“ řekl táta. „Je to přímo támhle, jak je ta brána. Pan McGehee říkal, že jsou tam mraky křepelek. Dorazí později i se svými ohaři a ukáže nám, jak je trénuje. Jeho syn u mě teď jezdí s traktorem. Vlastní osmdesát akrů a všechno nechává na lovení.“

Zastavili jsme náklad'ák u krajnice a vylezli ven a ze stojanu jsme vytáhli pušky a táta je zkontroloval. Ptáčnice pro Dudleyho, brokovnice pro tátu a

vzduchovka pro mě. Ukázali mi, jak vytáhnout zásobník s diabolkami, a dali ho do mé lovecké brašny a tu brašnu mi pověsili přes rameno přes oba svetry.

„Potřebovala bych si sundat jeden svetr,“ řekla jsem. „Jinak se upeču.“ Dudley mi tedy sundal loveckou brašnu a po ní i jeden ze svetrů a odnesl ho do nákladáku a vrátil se zpátky a nastavil mi brašnu na rameni tak, abych dosáhla na ten zásobník a mohla ho vložit do pušky, kdybych potřebovala. „Přesvědč se, žeš ho tam zatlačila pořádně,“ řekl. „Ale nedávej ho tam, dokud ti neřekneme. Prostě tu zbraň jenom nes a hlavní miř k zemi. Jako bys ji měla zalomenou s tím, že budeš střílet později, ale nemiř si s ní na nohy. Někdy, když lidi nejsou opatrní, tak se střílí do vlastního chodidla.“

Když jsme byli oblečení a vybavení, sešli jsme k bráně a táta pomocí kódu odemknul zámek a pak jsme tou branou prošli a zavřeli ji za sebou a zamknuli jsme ji a vydali jsme se přes pole směrem k shluku dubů a javorů. Další stromy byly podél plotu po naší levé ruce, celé opadané, ani lísteček na nich nezůstal. Šedivá ranní obloha nad polem byla posetá jemnými bílými mraky a úplněk na východě bledl do té nejsvětější stříbrné. „Ty mraky támhle, ty jsou nad řekou,“ povídal táta Dudleymu. Vytáhni si kompas a urči azimut. Vždycky si musíš pamatovat, odkud jsi vyšel a kde je slunce a kudy se jde k řece. Pak se nemůžeš ztratit, ale když nemusíš, tak ten azimut neurčuj podle měsíce.“ Otočil se ke mně. „Děvče, když se ztratíš, zůstaň tam, kde jsi, a čekej, dokud tě nenajdeme. Když se děti ztratí, tak vždycky jen proto, že nezůstaly na jednom místě a nečekaly, dokud je někdo nenajde.“

„Já to znám,“ řekla jsem. „Sednout si a udělat na stromě značku a nepanikařit. Ty přijdeš a najdeš mě.“

„Přesně tak.“ Táta s Dudleym šli přede mnou. Táta se pustil do vyprávění o tom, jak Bůh stvořil svět pro lidi, aby v něm žili a byli v něm šťastní, a o tom, jak dobře to Bůh udělal, když nám sem dal zvířata, abychom je mohli lovit, a taky hlínu, abychom mohli stavět hráze, a taky vypravoval o všech božích darech v našich životech. To mi stačilo, a tak jsem zůstala vzadu se svými vlastními myšlenkami. Byli už skoro deset metrů přede mnou, povídali si o tom, jak jsou křepelky krásné a jak by máma křepelka obětovala vlastní život, aby zachránila svá ptáčata, když v tom jsem téměř na vrcholku jednoho starého stromu vedle

plotu uviděla vránu. Jenom tam tak seděla a čekala, až ji někdo zastřelí, tak jsem sáhla do brašny a vytáhla zásobník a zastrčila ho do pušky a zatlačila, nabila jsem pušku a zvedla jsem ji a vystřelila jsem.

Dudley s sebou praštil do hlíny a táta se otočil a zvedl ruce do vzduchu a začal křičet. „Odhod’ tu zbraň, děvče,“ řval. „Odhod’ tu zbraň. Nestřílej. Prosím tě, nestřílej.“

Ta vrána odletěla. Nevěděla jsem, jestli jsem ji trefila, nebo ne, a táta utíkal přes pole a ječel na mě. „Střelila jsem ptáka,“ řekla jsem mu. „Ale uletěl.“

„To ne, děvče,“ říkal. „Nemůžeš střílet, dokud ti neřekneme. Nemůžeš střílet, když je někdo před tebou. Tak můžeš někoho zabít, drahoušku. Dej mi tu vzduchovku.“

Odevzdala jsem ji. Ukazovalo se, že lov je jako mnoho dalších věcí, co ti dva vymysleli, že můžeme dělat. Spousta práce a nic z toho, jako třeba chytání baseballových míčků nebo házení si s míčem na americký fotbal. Na tom poli bylo chladno a do nohou mě píchalo strnisko a měla jsem hlad.

„Nemohli bysme si už dát ten oběd?“ přála jsem si. „Myslím, že už je čas oběda.“

Dudley vstal ze země a šel ke mně. „Rhodo, ty jsi fakt blázen,“ řekl. „Nemůžeš střílet na ptáka, co sedí na stromě. To pak není fér. Musíš počkat, až bude ve vzduchu.“

„No, nevím proč jako,“ odpověděla jsem. „Jenom si tam tak seděla. Říkal jsi, že lovíme ptáky.“ Dudley našťavaně sešpulil rty a raději už neříkal nic. Vypadal hrozně dospěle, když tam tak stál, přes kabát měl přehozený zásobník s nábojnicemi a ptáčnici, kterou dostal k devátým narozeninám, měl krátký sestřih a privilegovanou pozici nejstaršího dědice mužského pohlaví, a to nemluvím o tom, že ho pojmenovali po mém tátovi a po mém dědovi a po mém pradědovi, který byl během občanské války guvernérem státu Mississippi. Abych pravdu řekla, byla jsem na něj pyšná a taky jsem byla ráda, že jsem ho omylem nezastřelila.

„Pojďme se pomalu podívat zpátky k autu, jestli už dorazil pan McGehee,“ řekl táta. „Když přiveze vnoučata, tak se možná najde někdo, s kým by si Rhoda mohla hrát.“

Vydali jsme se přes pole zpátky směrem k autu. Na poli klovalo do stonků pár vrabců, ale to byl asi tak všechen život v přírodě, který jsme viděli.

Když jsme přišli k bráně, pan McGehee zrovna zastavoval, měl s sebou dvě ze svých vnoučat, už to ale byli velcí kluci, asi v Dudleyho věku, takže mi táta dovolil zůstat v autě a trochu si zdřímnout. Starý černocho, který pracoval pro McGeheeeovi, přišel dohlédnout na psy a řekl, že zůstane a dá pozor i na mě, protože ho zlobilo revma a nechtělo se mu být venku v té zimě. Vlezl si do kabiny nákladáku McGeheeových a já jsem si vlezla do našeho auta.

Ostatní odkráčeli do polí. Táta a pan McGehee a Dudley a dva McGeheeeovic kluci a dva štíhlí hnědobílí psi, kteří pobíhali před nimi a měli vyčenichat křepelky. Nevadilo mi, že mě tam nechali. Na jeden den jsem si lovu užila až až. Jakmile zmizeli z dohledu, vytáhla jsem z krabice od bot sendvič se sekanou a sundala povoskovaný papír, a když jsem jedla, seděla jsem za volantem. Byla jsem pěkně silné děvče. Tím jsem si byla jistá. Zvládla jsem všechno, co se namanulo. Jezdila jsem na kolečkových bruslích a bruslila jsem na ledě a jezdila jsem na kole a rajtovala jsem na koni v kovbojském sedle a psala jsem dopisy do Mississippi babičce, která mě měla ráda úplně stejně, jako měla ráda Dudleyho, a k narozeninám mi posílala dorty s ovečkami.

Usnula jsem s napůl sněženým sendvičem na prsou a spala jsem, až dokud skrz přední sklo nákladáku nezačalo svítit slunce. Když jsem se vzbudila, začala jsem vymýšlet dopis pro babičku, ve kterém jí popíšu všechno, co se dělo. Toto je dopis, který jsem napsala:

Milá babičko,

šla jsem na lov a střelila jsem vránu, ale ta vrána odletěla. Nevím, jestli jsem ji zranila, nebo ne. Až za tebou v létě přijedu, můžeme se podívat do šatny tety Roberty a vytáhnout její panenku od Effanbee a já si s ní budu hrát. Stýská se mi po tobě. Tvoje milující vnučka a jmenovkyně. Rhoda Katherine Manningová.

PS: Začíná tu být chladno a čekáme, až napadne sníh, abychom se mohli vrhnout i na zimní sporty.

Asi v době, kdy jsem ten dopis v hlavě dokončila, se mi začalo chtít na záchod a samozřejmě, že tam, kam se chodí na lov, žádné záchody nejsou, a tak jsem vylezla z nákladáku a šla za strom a rozhlédla jsem se kolem sebe, abych měla jistotu, že poblíž není žádná škumpa jedovatá ani žádní mravenci. Pak jsem si sundala druhý svetr a stáhla kalhoty a vyčůrala jsem se na zem. Na ty čůránky se moc pěkně dívalo, udělala se z nich malá řeka, která tekla dolů po kořenech stromu a rozvětvovala se, jakoby měla přítoky. Dudley a já jsme o říčních systémech a přítocích věděli všechno. Na zdi v pokoji jsme měli mapu říčního systému Mississippi, kterou vydal National Geographic. Jenom lidé, kteří pracovali jako ženisté, se dostali k tak dobrým mapám a chápali, jak se to s řekami na světě má.

Na břehu mojí řeky se ukázalo pár mravenců, takže jsem si rychle natáhla a zapnula kalhoty a vytřepala svetr a až potom jsem si ho oblékla. Pak jsem vzala dvě hroudy hlíny, abych je hodila po mravencích. Zrovna jsem dodělávala tu druhou hroudu, když jsem v dálce uslyšela hlasy lovců. Vrátila jsem se zpátky k plotu, abych mohla pozorovat, jak přicházejí.

„Co jste zastřelili?“ zavolala jsem na ně.

„Tři křepelky,“ odpověděl Dudley. „Tři velké křepelky.“

McGeheeovi si z auta přinesli oběd a my jsme si vzali ten náš a vzadu v naší dodávce jsme si udělali stůl a dali na něj všechno jídlo. Sedla jsem si na pneumatiku a dojedla jsem sendvič a pověděla jsem panu McGeheemu o všem, co jsem dělala.

„Jsou to skvělé děti, Dudley,“ řekl tátovi. „Není divu, že jsi na ně pyšný.“

„Zatím je to jenom takové neohrabané hříbě, ale letos jí to na koni jde moc dobře. Zvládne každého koně, co jí ukážeš.“

Natáhl se do nákladáku a poplácal mě po hlavě. Téměř tehdy vyjádřil svou náklonnost a já jsem si to vychutnávala. „Těsně předtím, než jste přišli, nás málem zastřelila. Nechali jsme si ji za zády se vzduchovkou v ruce a ona do ní vložila zásobník a vystřelila po vráně na stromě.“ Pan McGehee a táta se začali smát. Čím déle ten jejich smích trval, tím byl divočejší.

„To nebylo vtipné,“ řekl Dudley. „To vůbec nebylo vtipné.“

„Calvin mě skoro střelil, když měl takových šest sedm roků,“ poznamenal pan McGehee. „Nevěděl, že byla nabitá.“

„Musíš je mít nabité,“ táta na to. Poodstoupil a strčil si ruce do zadních kapes a dal se do povídání. „Všechny pušky v domě mám nabité a každá má cedulku, na které je napsáno: Nabitá zbraň. Tak se nikdo nemůže zmýlit.“

„Kdo zastřelil ty křepelky?“ zeptala jsem se.

„Calvin zastřelil jednu a pan McGehee ty další dvě,“ odpověděl mi Dudley. „Já jsem taky vystřelil, ale minul jsem.“

„Chceme, abyste si ty ptáky vzali vy,“ řekl pan McGehee. „No tak, máme jich spousty. Co myslíš, bude tvá žena vědět, jak je očistit?“

„Máme doma takovou, co to zvládne.“ V tu chvíli se stařík v McGeheeovic nákladáku probudil a vylezl z kabiny a přišel a povídal si s námi a ujedl něco z oběda plus chleba z kukuřičné mouky, který měl s sebou. Na nákladáku bylo příjemné posezení, mraky plující nízko zakrývaly půlku oblohy a nasládlá vůně půdy a řeky byla všude kolem nás. Táta a pan McGehee mluvili o prezidentu Franklinu Delano Rooseveltovi a tom, jak mu to jde ve Washingtonu dobře, a o tom, kolik traktorů už poslal na stavbu hrází a potom mluvili o prezidentu Theodoru Rooseveltovi a o jeho kavaleristech a pan McGehee tátovi řekl o jakýchsi cuttingových koních, které by mohl koupit, a taky mu radil, aby mi nekupoval poníka, protože poníci jsou hrozně zlí, ale aby mě nechal jezdit jedine na quarterovi, dokud se to nenaučím. A pak mu táta pověděl všechno o své babičce, která jezdila na štvance v dámském sedle, a pak prohodili něco o ženách a pak pan McGehee řekl, že už musí jet a že doufá, že nám budou křepelky chutnat.

Počkali jsme, dokud McGeheeovi nenasedli do svého nákladáku a nenastartovali, a pak jsme nasedli do toho našeho a vydali jsme se k domovu. Táta mě posadil doprostřed, natáhla si nohy vedle těch jeho dlouhatánských a jeho studenou, na omak drsnou vestu jsem měla vedle obličeje. Všechno kolem mého táty bylo drsné a silné a jeho hlas byl silný a krásný jako řeka. Když začal mluvit, každý ho vždycky poslouchal, protože ať už říkal cokoli, někde v tom hlase zněl smích a nějakým způsobem vždycky všechno dokázal vysvětlit jednoduše, aby to

dávalo smysl a abyste věděli, na čem jste. O mnoho let později, kdy už jsem věděla, že nebude žít navždy, jsem si schovala několik kazet ze záznamníku, abych ten jeho hlas mohla mít napořád. Už je to dlouho, co zemřel, ale ještě jsem ty kazety nehledala. Nepotřebuji je. Jeho hlas bude navždy součástí mé mysli. Že už tady není, aby mi to řekl, tak to neznamená, že jeho hlas je pryč.

Ujížděli jsme nákladákem domů a listopadové slunce klesalo k horizontu a Dudley usnul s hlavou opřenou o okýnko a táta mi po chvíli začal vyprávět o půdě kolem nás a o tom, jak se střední část Spojených států, kde žijeme, nazývá vnitrozemní stabilní kratogen, a právě ten že tvoří tu zdravou, silnou část Spojených států, a že všechny ostatní části naší země jsou na nás závislé, co se týká jídla a dobrých lidí, kteří tvrdě pracují a starají se o své rodiny, plus ještě že máme řeku, po které se můžeme dostat až do New Orleans a na moře nebo nahoru do Minnesoty, kde ve sněhu žijí statní lidé z Německa a z Norska a ze Švédska a každé odpoledne po práci a po škole chodí bruslit na led. „Tam nahoru jsem jednou jel, když jsem tam hrál zápas,“ řekl mi. „Ale bylo to v létě, a tak se mi ta místa, kde se bruslívá, podařilo jen vidět, protože většina ledu roztála. Děvenko, dělají ti tam takové sýry, co se rozpouští na jazyku.“

To je vše, co se stalo na našem výletu na lov, tedy krom toho, že jsme dorazili domů a ukázali mámě ty křepelky a že jsme si v té zimě sedli na zadní verandu a očistili jsme je a snažili jsme se z nich vybrat všechny broky a máma je uvařila a měli jsme je k večeři s kukuřičnou kaší a se sušenkami a s máslem v pěkném novém krajáči, který přinesla sousedka jako dárek. Pak nás vykouпали a umyli nám vlasy a oblékli nás do flanelových pyžam, která nám máma ušila na šicím stroji, a uložili nás do postelí a zhasnuli a přinutili nás usnout. Tehdy jsem spávala nerada. Kolem se toho vždycky tolik dělo a já jsem z toho nechtěla zmeškat ani minutu.

DOVĚTEK

Nechtěla bych promarnit tuto příležitost podělit se s vámi o to, jaké to je, když jdete na lov s mužem, který by pro vás zabil nebo zemřel. Se silným mužem, jakého ostatní muži vyhledávají a zbožňují. Mít takového otce je pro dívku dar, ale

zároveň i prokletí. Je to dar, protože máte bezpečné a šťastné dětství a můžete vyrůst v silné a nebojácné ženy. Je to prokletí, protože ve světě dospělých už nic podobného nenajdete. Žádný muž už nemůže být nikdy tak skvělý, protože jediné dětská mysl může porozumět zázraku.

Můj táta je teď mrtvý, je pohřbený v půdě v Rankinově okrese ve státě Mississippi, a já se na ten jeho hrob ani nezajdu podívat. Chtěl, aby lidi jeho hrob navštěvovali, a čekal, že to taky dělat budou, takže myslím, že pořád ještě nedělám, co mi říkal. Ale truchlím pro něj.

Onehdy jsem našla dopis, který mi napsal. Byla to odpověď na mou žádost, aby mi sepsal všechno o všech řekách, které znal. Poslal mi seznam všech řek a jejich vlastnosti a kde pramení a kam se vlévají. Potom v tom dopise stálo:

Kéž bych tě teď zvládl přesvědčit, že o světě a o jeho původu a historii nevíš všechno. Bylo by pro tebe dobré, kdybys jen trošičku poslouchala někoho, kdo to rozhodně ví, a pak si vybrala jakoukoliv dodatečnou znalost, o které si myslíš, že by pro tebe mohla být užitečná. Potřebuješ se dozvědět víc o nejdůležitějších věcech v životě. Vypadá to, že tě někdy opravdu zajímají jen ty maličkosti, které znám, jako třeba řeky, ale, prosím tě, zajímej se taky o těch pár důležitých věcí, co teď znám, nebo aspoň poslouvej, když se snažím říct ti věci, které pro tebe a tvé nejbližší budou v životě neocenitelné.

Pak navázal tím, proč není zdravé jíst příliš masa a kde se dají objednat makrobiotické potraviny a proč je Ministerstvo školství tou nejhorší věcí, která se kdy Spojeným státům přihodila.

2.2 Entropie

Jmenuji se Rhoda Manningová a někdy přemýšlím víc, než je zdrávo.

Tady v těch laskavých starých horách, kde teď, kdy už jsem stará a šedivá, trávím svůj čas, je zrovna léto v plném proudu. Brzy ráno tady bývá chvíli chladno a já v tu dobu vyrážím ven na několikakilometrové procházky po strmých kopcích. Vrány krákají a pronásledují je kardinálové. Onehdy jsem viděla, jak jednu vránu odháněl zajíc. Ta vrána vždycky přihopkala k zaječí noře a ten zajíc ji pokaždé odehnal pryč. Příroda se s nikým nepáře a my jsme její součástí. Není ale zrovna lehké tomu věřit, když vezmete v úvahu pohodlný život ve Spojených státech v roce 2000.

Samozřejmě, že v našich srdcích stále ještě zuří boje. Viděla jsem v televizi pořad o vzpurných teenagerech, které odvěkli do vojenského výcvikového tábora, čemuž jejich rodiče přihlíželi z pódia. To mou mysl zavedlo zpátky do čtyřiasedmdesátého, ke dni, kdy jsem dovolila svému otci, aby ještě s bývalým manželem odvezli moje syny. Kouřili marihuanu a chlapi si mysleli, že by je mohli přinutit toho nechat. Nelituji, že jsem je nechala odvézt. Kdybych to ale mohla prožít ještě jednou, svázala bych je ve sklepě a přinutila bych je žít jen o chlebu a vodě. Kdybych tím mohla projít ještě jednou, byla bych desetkrát krutější než tehdy. Ani tak ale pořád nemůžu zapomenou na ten den, kdy odjeli.

Přemýšlet o minulosti člověku moc nesvědčí. Na základě informací, které jsem v tu dobu měla, jsem udělala to nejlepší, co jsem mohla. I tak na to ale myslím a kazí mi to náladu. Po ránu mi to dokáže zkazit i tu první hezkou chvíli plnou zlatavého světla a tichých kopců. Mladí lidé jsou divocí a ztřeštění. A to je prostě pravda. V téhle zemi hojnosti už nemáme prostředky na to je zklidnit. Pokud jsme tedy ty prostředky vůbec kdy měli. Možná, že to jediné, co jsme kdy mohli použít, bylo zastrašování. Když se ještě nežilo v takovém blahobytu, mohli jste je postrašit tím, že budou o hladu a bez domova.

Jeden z mých synů teď prakticky bezdomovec je. Ten, co se v tomto příběhu jmenuje Jimmy. Několik měsíců pracuje, pak cestuje kolem světa a utrácí, na to přijede domů a jde zase do práce a vydělá si peníze, potom jede zpátky do Francie nebo na Aljašku nebo do Afriky. Naštěstí si ho teď můžu najít aspoň na internetu. Předtím jsem musela čekat na pohlednice. Marihuanu už nekouří. Jediné, co teď dělá, je, že pije. Jimmy je moje nejrozkošnější, nejmilejší a nejzábavnější dítě. Toho jeho pití už mám plné zuby a on už má zase po krk toho, že o tom pořád mluvím. Dostali jsme se do slepé uličky. On si dělá, co dělat chce, a já mu říkám, aby to nedělal. Mezi mnou a Jimmym se nic nezměnilo. Teď je mu devětatřicet. Je to stejné, jako když utekl a já jsem nechala svého otce, aby ho odvezl do Wyomingu.

Hodně času trávím přemýšlením nad tím, co jiného jsem měla dělat, než dovolit svému otci a bývalému muži, aby mi sebrali syny. Já sama jsem měla přestat pít. To rozhodně. Pak jsem si měla najmout nějakého dozorce a nasadit jim želízka a vzít je na setkání anonymních alkoholiků. Můj otec si myslel, že ví, co s nimi. Myslel si, že je může vzít do Wyomingu a nechat je lyžovat a jezdit na koních a chodit na lov a že se vzpamatují a přestanou se chtít dostat do nálady. Otce nikdy nenapadlo, že by mohl taky něco nezvládnout, když si to umanol. Jsou ale věci, ke kterým musí dospět celá společnost, jenže ta byla ve čtyřiasedmdesátém proti nám. Mám za to, že byla i proti těm chudákům rodičům, jak jsem je viděla v televizi. Stáli na jevišti a přímo pod to jeviště napochodovali vojáci a popadli jejich děti a začali na ně rvát. Ti teenageři vypadali, že je to absolutně nebere, dokonce ani když jim ti vojáci ječeli přímo tváře. To byly přesně ty výrazy, jakými se na mě dívali Malcolm a Jimmy ten rok, co utekli na Mardi Gras a pak se odtamtud nechali odtáhnout, aby je mohli postavit do latě.

Bydleli jsme v New Orleans. Přestěhovali jsme se tam, když jsem se provdala za jednoho bohatého právníka, abych vlastní děti dostala pryč od svého otce. Rok předtím měl infarkt a myslím, že začínal bláznit. Předplatil si všechny možné druhy pravicových novin a časopisů a věřil, že svět už brzy dospěje ke svému konci. Konec časů, tak tomu říkal. Děsilo mě, když o tom tak mluvil, proto jsem se rozhodla, že se vdám za nejbohatšího člověka, kterého najdu, a dostanu svoje

děti od otce pryč. S jejich otcem jsem se rozvedla, abych mohla odejít domů a žít se svými rodiči a posílat svoje děti do dobrých soukromých škol. Než jsem se ale dostala domů, otec se zbláznil a pomohl poblíž našeho domu rozjet pravicovou křesťanskou školu. Do téhle školy posílal moje výjimečné děti a já jsem nebyla schopná mu v tom zabránit, tak jsem si vzala jednoho bohatého chlapa a odvezla je do New Orleans. Neměla jsem žádné informace ani dostatečné vzdělání a byla jsem sama napůl blázen díky těm čtrnácti školám a univerzitám, na které mě posílal, když naši rodinu stěhoval po celém jihu, zatímco vydělával peníze. Taký jsem dost pila. Co jsem si myslela, že se stane s dětmi bez otce a s matkou, která sama nikdy nedospěla? Proč mě to všechno, co se stalo, když jsem je odvezla do New Orleans, překvapilo?

Provdala jsem se za takového drahouška, který je chtěl mít rád a být jejich otec. Nastěhovala jsem je do nádherného domu v pěkné čtvrti. Zapsala jsem je do nejlepších škol v New Orleans a hrozně jsem se snažila spřátelit se s rodiči jejich nových kamarádů.

A oni začali kouřit marihuanu a utekli na oslavy Mardi Gras. Byl to ten rok, kdy se všichni hippies z celé Severní Ameriky sjeli na Mardi Gras do New Orleans. Utábořili se dva bloky od našeho domu, v parku Johna Audubona, a nejdřív odešel a už se nevrátil Malcolm a po něm i Jimmy. Moje tety přijely do New Orleans z Metairie a projížděly to tam ve svých luxusních lincolnech a hledaly je. Najít se je snažili i mí bratřenci a sestřenice. Do davu se vydala i celá právnícká firma mého muže.

Žadonili jsme na policii, aby se po nich podívali, ale tam si mysleli, že si z nich děláme legraci, když jsme chtěli, aby našli dva teenagery v modrých džínkách. Ten týden se ztratily tisíce kluků. Jediné, co policie dělala, bylo, že se snažila udržet pořádek.

Přesně v úterý před Popeleční středou z Mississippi přiletěl můj otec, pronajal si auto a během dvou hodin je měl ve své moci. Nikdo nikdy nezjistil, jak to dokázal.

Pak je mí bratři vzali do bytu mé matky na Henry Clay Avenue a posadili je na židle a ostříhali jim vlasy. Potom ze Severní Karolíny přiletěl jejich otec a vzal

si k sobě toho nejstaršího a toho prostředního odvezl na ranč ve Wyomingu můj otec. A bylo to. Moji nádherní synové byli ti tam. Vytvořila jsem jim nádherný život a oni zdrhli, aby mohli s cikány kouřit trávu.

Od matčina bytu k našemu domu na Story Street to byl jeden blok. Můj nejmladší syn, můj manžel a já jsme se vraceli domů. Jakmile jsme se dostali na konec schodů v matčině domě, začala jsem brečet. Můj muž Erik taky plakal. Jenom Teddy neplakal. Ted' bude mít dům sám pro sebe. Ted' už ho Malcolm ani Jimmy nebudou mlátit ani škádlit ani vytáčet.

1974. Dětičky flámovaly a dospělí byli díky své neznalosti a strachu bezmocní. Neexistovaly žádné programy na léčení drogově závislých, nebyly žádné nápravné skupiny, nebylo kam poslat vzorek vlasů, aby se prokázalo, že někdo kouří trávu. Nikdo nevěděl, co si počít. Nejhorší, co jste mohli na večírku někomu říct, bylo: „A jak se mají tvoje děti?“ Byla to epidemie. Žádná rodina nebyla imunní.

Tak jsem kráčela po chodníku a z očí mi tekly hořké slzy. Cítila jsem se, jako kdyby někdo zemřel. Výčitky svědomí padaly jako déšť z nebe. Ze zlatého deště opadávaly lístky. Šeříky rozesílaly z holých stonků květy, ale moje plody byly promarněny a ztraceny a pryč.

Až na drahého, hubeňoučkého Teddyho. Přišel domů a pustil ven psy a ti pobíhali vedle nás. Dva bobtailové s nádhernými tvářemi a napůl slepýma očima. Pořádní staroangličtí ovčáci jsou stejně chytří jako delfíni. Poznají, co cítíte.

Na Popeleční středu můj bývalý manžel a můj otec odjeli s mými syny a stromy byly vyzdobené kapkami rosy a tu a tam byly podél silnice zbytky konfet a krepového papíru a zapomenuté dublony.

„Nebude to napořád,“ řekl Erik. „Přivezeme je zpátky, jakmile je dáme dokupy.“

„Je to napořád,“ brečela jsem. „Jsou pryč. Jsou fakt pryč.“

„U babičky na koberci byly Jimmyho vlasy,“ řekl Teddy. „Musel jsem vyndat vysavač, aby to Sally mohla uklidit.“

Vrátili jsme se domů a vystoupali jsme po schodech a šli jsme do kuchyně a vyndali jídlo a začali jsme si k obědu připravovat sendviče. Asi jsem několik dní nejedla, ale protože jsem vždycky držela nějakou dietu, nejspíš jsem to brala tak, že mě vlastně potkalo štěstí.

Erik šel do ložnice a zapnul si televizi, že se podívá na baseball. Teddy si odešel hrát dolů do Malcolmova pokoje. Já jsem šla do garáže a podívala jsem se na jejich kola. Balili jsme jim věci tak rychle, že jsme na půlku zapomněli. Celé jejich baseballové vybavení a lyže a všechno, čeho si vážili, bylo pořád u nás doma.

Co si jen počnu se zbytkem svého života? Přesunula jsem se nahoru a vešla do pracovny a napsala jsem dvě nebo tři básně. Pak jsem objevila prášek na hubnutí a vzala si ho a během pár minut jsem se začala cítit lépe, o dost lépe. Neměla jsem těch prášků moc. Nebylo vůbec snadné se k nim dostat. Musela jsem hrozně žadonit, aby mi jich lékaři z řad našich přáteli pár dali.

Když ten prášek začal působit, zavolala jsem svojí nejlepší přítelkyni a pověděla jí o tom, že jsem si ho vzala. „Přijed’ a taky ti jeden dám,“ řekla jsem jí. „Pak si můžeme jít zaběhat do parku.“

„Kolik jich máš?“ zeptala se.

„Myslela jsem, že jich mám deset, ale je jich tam jen pět. Myslím, že mi je sebral Jimmy těsně předtím, než utekl. Zbývá jich pět a jeden ti dám.“

„Tak jo,“ řekla. „Když mi máma pohlídá děti.“ Moje nejlepší přítelkyně byla překrásná, vysoká a společenská ženská. Můj muž Erik ji zbožňoval. Oba jsme byli v sedmém nebi, když byla u nás.

Šla jsem do ložnice a lehla jsem si za ním na postel a pokusila jsem se ho rozveselit. Byl pořád ještě smutný, protože si nikdy nevzal prášek na hubnutí, takže když se cítil špatně, musel to rozchodit. „Janet se zastaví,“ řekla jsem mu. „Uvaříme večeři a pak v televizi dávají Ságu rodu Forsytů. Udělali jsme, co jsme udělat museli, Eriku. Nedalo se dělat nic jiného.“

„Pořád ještě nevím, jak je tvůj otec našel,“ odpověděl. „Myslíš, že někoho podplatil?“

„Nikdo neví, jak dělá cokoliv, co dělá. Našel je, a to je to hlavní. Našel je v parku.“

„Kde jsme je hledali tisíckrát. Možná se tam vrátili.“

„Našel je oba. A to nebyli spolu.“

„Museli jsme je odsud dostat. Ve Wyomingu ani v Severní Karolíně žádná tráva nebude. Seženeš ji v New Orleans, protože New Orleans je přístav.“

Objala jsem ho a políbila, pak jsem vstala z postele. Už jsem se cítila mnohem lépe. Byla jsem z bohaté a mocné rodiny a v ní jsme uměli řešit problémy. Když nám děti začaly blbnout, prostě jsme je někam odvezli a dostali je z toho. Můj otec býval slavný baseballista. Uměl všechno, dokonce i o Mardi Gras najít ztracené teenagery. S úlevou, že kluky našel, zmizela i jakási zášť, kterou jsem k němu kvůli jeho metodám cítila.

„Neodcházej,“ řekl můj muž. „Zůstaň tady se mnou.“

„Chci připravit víno. Janet miluje tu německou značku Piesporter, co nám poslal tvůj strýc. To víno ona zbožňuje.“

Teddy přišel nahoru s několika gramofonovými deskami Malcolma a Jimmyho a poslouchal je na věži v pracovně. Poslouchal nahrávku Jamese Bookera, známé oběti heroinu, kterého nazývali neworleanským klavírním princem. Když stál Teddy před mým stereem, poslouchal hudbu a přešlapoval u toho, vypadal hrozně roztomile. Chtěla jsem ho pořádně obejmout a políbit, ale on neměl rád, když ho někdo vyrušoval, kdykoliv se do něčeho pustil, tak jsem ho nechala o samotě.

Pak jsem šla dolů do sklepa, abych přinesla víno k večeři. Bílé víno v kombinaci s dexedrinem je vynikající způsob, jak se zbavit deprese.

* * *

Uběhlo šestadvacet let a Jimmy má dnes narozeniny a já netuším, kde je. Zavolala jsem své devadesátileté mamince a povídaly jsme si o tom dni, kdy se narodil. Bydlela jsem tehdy v malém bytě v Atlantě ve státě Georgia a můj muž studoval na georgijské technice. Malcolmovi bylo deset měsíců a Jimmy se neměl ještě asi měsíc narodit, ale v deset ráno jsem šla na kontrolu k lékaři, a ten mi řekl, že dítě

už je na cestě. Protože jsem potřebovala císařský řez, museli jsme si pospíšet. Šla jsem zpátky domů a zavolala do manželova studentského spolku a řekla jim, aby ho našli. Pak jsem zatelefonovala tchyni, aby se přišla postarat o Malcolma, až hospodyně odejde. Pak jsem si sbalila kufr a odjela taxíkem do nemocnice. Byla jsem plná vzrušení. Bylo tak silné, že jsem díky němu nemohla být ani nervózní. Bylo mi dvacet let, oplývala jsem zdravím a každou chvíli jsem měla porodit a uchránila jsem sama sebe před posledním nudným měsícem těhotenství.

V padesátých letech minulého století v autech nebyly bezpečnostní pásy. Opřela jsem se o přední sedadlo taxíku a řekla řidiči, jak na tom jsme. Nebyl důvod, aby se řítil přes Atlantu jako blázen, ale stejně tak jel. Když jsme se dostali k nemocnici, zaplatila jsem mu a on mi popřál štěstí.

Pak jsem vešla dovnitř a tam mě začali připravovat na zákrok. Odmítla jsem komukoliv dovolit, aby mi oholil ochlupení, a tak mě to nechali udělat samotnou. Pak mě odvezli na sál a dali mi injekci, po které jsem se cítila jako Bůh.

S velkým zájmem jsem sledovala, jak mi do páteře píchli anestetikum a jak mě rozřezali a jak mi z dělohy vytáhli moje děťátko. Dlouhého, štíhlého chlapečka s tmavě zrzavými vlasy, se spoustou vlasů, veselou osobu, kterou budu vždycky milovat. Možná začal být závislý už v mé děloze, po úžasné té injekci, co mi dali, než se narodil. Možná se od té doby pokoušel najít tu dávku, tu obrovskou radost a nirvánu.

„Kde je teď, pro koho ve svém srdci nosím tuhle lásku, tuhle chválu?“

Tohle všechno má co do činění s tím televizním programem, ve kterém se zoufalí rodiče dívali, jak jim vlečou děti pryč do vojenského tábora. Možná ty děti tajně chtějí jít někam, kde se na ně bude rvát a kde je přinutí poslouchat, kde se o sebe budou muset postarat a ubránit se všem pastem a léčkám moderního světa. Třeba Malcolm mému otci telefonoval a řekl mu, aby pro něj přijel. Po šestadvaceti letech, co jsem si touhle příhodou zasírala hlavu, jsem konečně dospěla k tomu, že jedině takhle se to mohlo stát. Nikdy to nezjistím. Můj táta je mrtvý a Malcolm mi to nepoví. Malcolm mého tátu zbožňoval a vzhlížel k němu. Neprozradí jejich tajemství. Jejich tajemství se týkají vysoké míry testosteronu a toho, že ženské jim nebudou kecat do života. Jejich tajemství o životě na hranici civilizovanosti, na

riskantní hranici, která jim zaručuje volnost. Nikdy se nebudou stydět za násilí ani za posedlost ani za svobodu ve svých srdcích. Sleduj filmy o přírodě. Podívej se, kdo velí skupině šimpanzů a proč. Pak se rozhodni, jestli chceš, aby tvůj prezident mlčel.

Nevím. Hlavní je, že *já* jsem přestala pít a brát prášky na hubnutí. Prášky na hubnutí v padesátých a šedesátých a sedmdesátých letech zruinovaly hodně životů. A alkohol je ta nejnebezpečnější droga v naší společnosti. To mě měli vinit ze šílenství mých dětí, stejně jako moji rodiče mohli za to moje. Možná. Buď jsme všichni vinní, nebo jsme všichni nevinní a jenom se snažíme dělat to nejlepší, co umíme, v situacích, kdy jsme odsouzeni na smrt. Dvě věci vím jistě. Na vině je alkohol stejně jako nedostatek informací. Neschopnost vidět jasné, co se děje. To, že se necháme pohltnout něčím, čemu chceme přijít na kloub.

„Ve Wyomingu bylo víc trávy než v New Orleans,“ říká mi teď Jimmy. „Jediné, čeho jste dosáhli bylo, že jste mě hodili mezi plané růže.

Dva měsíce po tom, co mi vzali Malcolma a Jimmyho, je měl u sebe můj otec. Jakmile Malcolm se svým otcem dorazili do Severní Karolíny, začal můj syn plánovat, jak se odtamtud dostane. Vyzkoušel několik strategií. Pak vzal svému otci brokovnici a šel na pastvinu a zastřelil tam sousedovu krávu. Malcolmův otec zavolaal mému otci a můj otec řekl: „Pošli ho ke mně. Už jsem z toho Jimmyho skoro dostal. Ještě jednoho zvládnou.“

Můj otec Jimmyho mlátil a snažil se ho tak přinutit, aby poslouchal. Ve zbývajícím čase Jimmy kouřil trávu s jedním indiánem z kmene Navaho, se kterým se seznámil ve škole. Ten indián měl kupy marihuany a jeho rodičům nevadilo, že ji kouřil.

Když tam Malcolm dorazil, můj otec se je pokusil zbít oba, ale oni byli silnější, než byl tehdy on, a mimo to ho dokázali rozesmát a navíc to už byla hra a Malcolm a Jimmy se spojili a hráli dva na jednoho. Můj otec tehdy poznal, co jsme s Erikem už znali, tedy jaké to je stát proti přesile při hře, jejímž pravidlům rozumí jenom ti mladí.

Ne, že by to ti dva potřebovali, když se s tím indiánem viděli denně ve škole, ale i přesto začal Malcolm, asi aby nevyšel ze cviku, pod umělým světlem v opuštěném přívěsu vedle stodoly pěstovat marihuanu. Než na to můj otec přišel, byla přes půl metru vysoká. Můj starší bratr byl u toho, když ji objevil. Táta prý seděl na židli a brečel jako malý kluk.

Když s mým otcem Malcolm a Jimmy zrovna nebojovali, chodívali lovit antilopy nebo vysokou nebo na kánoích sjíždět řeky nebo lyžovat. Když předstírali, že ho poslouchají, otec jim povolil volné středy, kdy nemuseli do školy a mohli jít lyžovat.

Pár měsíců po příjezdu k mému otci mi Malcolm zavolal a pověděl mi, že je nešťastný. Sedla jsem na první letadlo a letěla do Wyomingu a přivezla ho domů. Pokusila jsem se odvézt i Jimmyho, ale nedal se. Dělo se tam toho příliš na to, aby odjel. Měl přijet synovec mého otce, aby tam strávit léto. Kvůli lovu měli přiletět i mí bratři. Ten ranč se stal oblíbenou skrýší pro všechny muže s vysokou mírou testosteronu z naší rodiny. Sjížděli se tam i se svými kulovnicemi.

Tohle je všechno pravda. Opravdu se to stalo. Proč si myslím, že je to vtipné? Proč jsem se, proboha, po všech těch letech rozhodla, že je to vtipné?

Protože to všichni přežili. Protože nikdo nezemřel ani se nezmrzačil ani si nezničil život. Malcolm je dospělý muž, má báječné děti a svoje závislosti má pod kontrolou. Jimmy svůj život miluje a neměnil by. Procestoval celý svět a zažil taková dobrodružství, za která by jiní muži dali život.

* * *

Budu chytrější, než byl můj otec. Naučím se život bezstarostně pozorovat. Takhle to udělám. Tak to skončí, až na to, že to nikdy neskončí, protože díky jakémusi božskému zázračnému štěstí pořád všichni dýcháme.

2.3 Zlatá ratolest

Byly Vánoce a celá moje rodina se sjela dolů na pobřeží a chodila lovit křepelky nebo na večírky nebo nakupovat extravagantní dárky pro ostatní. Tam na jihu mám dům a obvykle se k nim o svátcích připojuji, ale letos jsem se rozhodla zůstat doma a popovídat si s nimi po telefonu.

Mým synům už je přes čtyřicet. Mají své vlastní životy. Dokonce i má vnoučata už jsou příliš stará na to, aby mě potřebovala, až na tříletou vnučku jménem Isabela, která mě má tak ráda, že se odpoledne budí s jistotou, že dole slyší můj hlas. Bylo mi líto, že jsem tam pro ni nemohla být, ale stihnu to v únoru. V únoru jí budou čtyři. Mně bude šedesát čtyři.

Tak jsem přes Vánoce zůstala doma, přímo tady ve svém domě, který je postavený z kamenů a skla na jedné z nižších hor vypínajících se nad městečkem Fayetteville ve státě Arkansas. Pod stromeček jsem chtěla dvě věci, červenou péřovou vestu značky Gap a svátky, během kterých se v mé přítomnosti nikdo neopije. Tu vestu už jsem měla. Teď zbývalo jediné, musela jsem zůstat daleko od míst, kde se pije víno. „A třebaže hrálo víno bezvěrce a okradlo mne o roucho cti...“ Kdysi mne okradlo o to mé, ale to už se nestane. Už je to třicet let, co jsem přestala pít, a za tu dobu má tolerance vůči těm, kteří neabstinovali, klesla na nulu. Já tu mizernou závislost nenávidím. Nejvíce ze všeho nesnáším, když si mám povídat s lidmi, kteří zrovna něco pijí. Většina mých dětí už toho také nechala, ale já jsem se necítila na to, abych se celé Vánoce vyhýbala těm, kteří stále ještě pili.

Tak jsem trávila Vánoce doma, s jedinou šňůrou vánočních světel omotanou kolem poštovní schránky a se svou vestou. Bylo chladno a hrozivě sněžilo a já jsem měla na čtení spoustu knížek a v televizi běželo to nekonečné sčítání hlasů z prezidentských voleb a mně nic nechybělo. Dokonce jsem měla i vánoční zjevení. Jela jsem po Dickson Street a naskytl se mi nádherný pohled. Na rovné střeše pošty byl natažený malý tlustý chlapík s kšiltovkou na hlavě a za ním vlála americká vlajka. Ležel na břiše na samém okraji té střechy a snažil se přichytit šňůru světýlek, která nedržela.

Na vedlejším sedadle jsem měla fotoaparát, kterým jsem před týdnem fotila svůj seminář tvůrčího psaní. Dupla jsem na brzdy, vyskočila z auta a vyfotila toho člověka. Byl to můj Santa Claus, měl na sobě špinavý zelený kabát, rukavice bez prstů a byl zcela odevzdáný integritě světla na budově pošty.

Jela jsem rovnou do fotolabu a nechala si ten film vyvolat a objednala jsem si i zvětšeninu té fotky s tím chlapíkem na střeše. Za hodinu jsem si tu fotku odvezla domů a položila jsem ji na piáno a dívala jsem se na ni, zatímco jsem hrála skladbu od Erika Satieho.

V podstatě jsem samotář. Ani tři synové, tři snachy a patnáct vnoučat nezměnili mou neustále se navracející touhu být na dlouhou dobu o samotě. Dokonce i jako dítě jsem v domě plném lidí měla úkryty a bunkry, kde jsem se hodiny a hodiny skrývala. Moje rodina tomu rozumí a všichni ví, že to s nimi nemá nic společného. Mimoto jsou rádi, když s nimi o svátcích nejsem. Jsou mladí a milují excesy. Proč by tedy měli plýtvat časem, aby se mi svými životy přizpůsobovali?

Tak jsem na Štědrý den byla sama a byla jsem absolutně šťastná. Četla jsem „Cestu tří králů“ od T. S. Eliota, jejíž úvodní verše, citace z kázání klerika Lancelota Andrewse ze 16. století, jsou brilantní. „Prochladlí jsme tam přijížděli, v nejhorším ročním nečase pro putování, natož pro tak dlouhé putování: v rozbředlých cestách, v drsném povětrí, uprostřed zimy. ...“¹⁷

Stála jsem u velkých oken a dívala se do hor. Potom jsem si oblékla péřovou bundu a vydala se na procházku. Bydlím na jižním svahu jedné z hor a okna mám natočena k západu. Když se vydám po strmé klikaté cestě nahoru, po necelém kilometru dorazím k silnici, která vede okolo té hory a padesát let se používá jako chodník. Tam obvykle potkávám pár známých, ale dnes je tady vylidněno. Mám to tady pro sebe a tak se mi to líbí. Procházela jsem se dlouho, obešla jsem tu horu dvakrát dokola.

Nevím, kdy jsem dostala nápad zajít dolů k jeskyni. Už roky jsem tam nebyla. Není to ani tak jeskyně, jako spíš dlouhý úzký vápencový otvor se zakrslými borovicemi a cedry okolo. Cedry začínají v prosinci vonět a já jsem

¹⁷ překlad Jiří Valja, vyšlo v: Thomas S. Eliot, *Pustina a jiné básně* (Praha: Odeon, 1967) 98–99.

myslela na to, jak jsem to tam jednou v zimě, když jsem byla mladá a zamilovaná, se svým klukem prozkoumávala. Nemyslela jsem na svého tátu. Myslela jsem na poezii a na lásku a na to, že jsem jich rozhodně neměla nedostatek.

Během posledních pár měsíců jsem ale na tátu myslela hodně. Zemřel před třemi lety a první dva roky jsem odmítala připustit, že je mrtvý. Ze svého domu jsem odvezla všechny jeho fotografie a všechno, co mi ho připomínalo. Během posledního roku jsem ty věci začala pomalu svázet zpět. Jeho olovnička. Jeden pár šedých bavlněných ponožek, které jsem vzala po pohřbu z jeho pokoje. Fotografie, na kterých je coby dítě. A konečně fotografie, na které spolu stojíme na poli na farmě. Připustila jsem, že odešel, a tyto Vánoce asi měly být součástí toho přijetí.

Můj táta nenáviděl lidi, kteří mrhali penězi a opíjeli se, víc, než bych je kdy mohla nenávidět já. Byly to jeho peníze, které jsme vyhazovali oknem, a on nás nechal, ale nikdy se k nám nepřidal.

Většinou jsem se toho veselí po tom, co role hlavy rodiny přešla na mě, účastnila a peníze jsem rozhazovala napravo i nalevo a všechny jsem obdarovávala drahými dárky a předstírala jsem, že staré dobré časy neskončily. Letos jsem si ale dala pauzu.

Když jsem se tedy procházela okolo té hory a začala přemýšlet o tom, že si zajdu k té jeskyni, byla jsem už v duchu s tátou. Pěšina k té jeskyni začíná pod mým dvorem, takže jsem se doma zastavila pro nějaké zásoby. Do batohu jsem si sbalila celtu a pár sušenek a dala jsem si ho na záda. Pak jsem popadla jednu knížečku a strčila jsem si ji do kapsy. Ta knížka, kterou jsem vzala, a jak všichni víme, náhody neexistují, byly *Vidiny* od Seamuse Heaneyho, které začínají vynikajícím překladem *Aeneidy*, dlouhou pasáží o zlaté ratolesti. Přeríkávala jsem si ji, když jsem prošla zadní brankou a začala scházet po pěšině dolů do lesa.

„... Ale o jednu věc prosím zvlášť: protože se říká, že zde se nachází vstupní brána k vládci říše mrtvých, ... prosím o jeden pohled, o jedno setkání tváří v tvář s mým drahým otcem. Ukaž mi cestu a otevři posvátné dveře dokořán.“

Scházela jsem po skalnaté pěšince, a když to bylo nezbytné, přidržovala se malých stromků a konečně jsem blížila k široké zatáčce, kde se cesta zase začínala zvedat do kopce. Zastavila jsem se, abych se zaposlouchala do hlasu lesa. Opřela

jsem se o dub a zadívala se nahoru k místu, kde rostly ořechovce. Většina jejich zlatých listů už opadala, ale nahoře jednoho z nich byla silná větev, na kterou vítr nedosáhl. Těch žlutých listů se chytilo slunce a proměnilo je ve zlato a já jsem si představila Aenea, když se mu naskytl podobný pohled. „... Skrytá mezi ostatními větvemi je ratolest ze zlata a ze zlata jsou i její listy a ohebné větévky. Zasvěcena je Juno z říše mrtvých, jež je její patronkou, a je chráněna hájkem, kde se podél lesnatých údolí kupí hluboké stíny. Nikomu není nikdy povoleno sejít do skrytých míst země, pokud nejdřív neutrhne tu zlatem zdobenou, rostoucí na stromě a nepředal ji překrásné Proserpině, které náleží z vůle nejvyšší. ...

...Chop se jí nebojácně a ve správný čas. Vybral-li si tě osud, ratolest půjde odtrhnout snadno, odtrhne se sama od sebe. V opačném případě, bez ohledu na to, kolik síly vyvineš, se ti nikdy nepodaří ji zdolat nebo odřezat ani s nejodolnějšími ostřími.“

Já jsem po stromech lezla vždycky, stavěla jsem si v jejich korunách skrýše, byla jsem prostě holka, které nevadilo přitloukat prkna do kmene stromu, ani když byly větve hodně vysoko. Vzhledla jsem do větroví stromu a pozorovala větev se žlutými listy. Slunce na ně posvítilo pod tím správným úhlem a ony se rozzářily. Nádhera, pomyslela jsem si. Našla jsem zdroj Aeneova snu. Byly to podzimní listy, které na stromě zůstaly i po tom, co přišla zima. Těch žlutých listů se chytilo slunce a Aeneas si myslel, že jsou zlaté. Co říká *Aeneida*? *Skrytá mezi ostatními větvemi*. Mezi ostatními větvemi, kde je v bezpečí.

Nejdříve ale musíte jít do jeskyně a promluvit si s věstkyní. Ale já už jsem věděla, co mi řekne. Není obtížné sejít dolů a naposled si popovídat s tátou, není už ale tak snadné dostat se zpátky.

Otevřela jsem batoh a vyndala z něj sušenku a snědla ji. Radši si ten strom označím, rozhodla jsem se. Možná se bude špatně hledat, až se budu vracet. Sundala jsem si dlouhou červenou šálu a pokusila se ji omotat okolo kmene, ale byla příliš krátká a konce k sobě nedosáhly, tak jsem ji přehodila přes větev a nechala viset. Vypadalo to skvěle. Vánoční vlajka uprostřed tmavého lesa. Ta šála nebyla nijak drahá, ale měla jsem ji ráda a měla jsem ji už tak deváté, desáté

Vánoce. Nesmím o ni přijít, rozhodla jsem se. Je tu jenom jedna cesta. Nemůžu se ztratit.

Úplně jsem se tomu svému fantazírování poddala. Stoupala jsem nahoru po pěšině směrem k jeskyni, celá šťastná z toho, jak jsem si ty Vánoce zařídila, z té své hříčky.

Ta jeskyně mě překvapila. Už jsem zapomněla, jak malý a nenápadný má vchod. Kdybyste nevěděli, že tam je, nikdy byste si ho nevšimli. Na pěšině odbočíte za roh a vykoukne na vás malý otvor pokrytý psím vínem. Nad ním cesmína s bobulemi. Vytáhla jsem si z batohu kapesní nožík a odřezala tu révu. Pak jsem ve vchodu rozprostřela celtu a sedla si na ni a měla jsem plnou hlavu táty.

Můj otec mi byl milejší než kterákoliv jiná lidská bytost, s níž jsem se v životě setkala. Ráda jsem si s ním povídala a hádky s ním jsem milovala a čím starší jsem byla, tím víc jsem se mu podobala, bylo to až neskutečné. Když jsem byla malá, byla jsem v domě jediná, kdo vstával tak brzy jako on. Bez ohledu na to, jak brzy jsem se vzbudila, on už byl vždycky vzhůru, plný nápadů, plný energie. V zimních měsících už měl v obýváku a v kuchyni rozdělaný oheň, káva se překapávala a voda na vejce už se také vařila. Když mu pak bylo přes sedmdesát a osmdesát, tak si na podlaze ve svém pokoji procvičoval záda nebo psal dopisy jednomu politikovi, Patriku Buchananovi.

Ale otec, se kterým jsem si teď chtěla popovídat, byl otec z dob mého dětství. Můj táta, který se každé ráno probouzel s hlavou plnou nápadů, plný neklidu, života. Na rozhovory po ránu byl a zůstává tím nejlepším partnerem. Chtěla jsem si s ním opět popovídat.

*A proto, Vesto, snažně prosím, aby ses ustrnula
nad synem a otcem, protože není, co bys nedokázala,
ty, již Hekaté jmenovala strážkyní lesnatého Avernu.
Kdyby Orfeus mohl skrze svou věrnost odvolat stín své choti
hlasitým brnkáním do strun thrácké lyry,*

*kdyby Pollux mohl zachránit svého bratra neustálým chozením
do země mrtvých a zpátky mezi živé,
a kdyby i Théseus, a velký Herkules... ale proč mluvit o nich?
Já sám mám královskou krev, jsem potomkem Jova.*

Předcítala jsem tu pasáž nahlas, když přilétlo hejno vran a dosedlo na stromy v třešňovém hájku. „Krá, krá, krá,“ vydávaly ze sebe a ani náznakem nedaly najevo, že by se mě bály. Nesnáším vrány, a když je přistihnu na dvorku, odhánívám je pryč, ale tentokrát jsem seděla velmi tiše a polohlasně jim šeptala: „Prosím o jeden pohled, o jedno setkání tváří v tvář s mým milovaným otcem. Ukažte mi cestu a otevřete posvátné dveře dokořán.“

Vrány spustily hlasitý povyk. Létny ze stromu na strom a řvaly na mě. Nalétávaly na větve třešní a hledaly něco k jídlu, pak roztáhly křídla a odlétly tam, kde pro ně zůstalo více potravy.

„Skrytá mezi ostatními větvemi je ratolest ze zlata. ... Nikomu není nikdy povoleno jít dolů do skrytých míst země, pokud nejdřív neutrhne zlatem zdobenou, rostoucí na stromě ...“

Vím, co dělat, řekla jsem si, tak to udělám. Sbalila jsem si věci a vystoupala jsem po cestičce až k místu, kde ústí na dvorek mých sousedů. Jejich dvě děti, jedenáctiletý William a osmiletý John Tucker, si hrály na trampolíně. „Veselé Vánoce, teto Manningová,“ zavolali na mě.

„Veselé Vánoce, John Tuckere,“ odpověděla jsem. „Veselé Vánoce, Williame.“

John Tucker a William mi občas odklízeli listí nebo přemísťovali těžké věci a byli za to velmi dobře placení, vlastně jsem výši jejich odměn systém poplatků v celém okolí úplně položila. Přeplatila jsem je tolik, že už nechtěli pracovat pro nikoho jiného.

Přešla jsem k trampolíně a strčila ruce do kapes. „Chcete si vydělat deset dolarů, když mi pomůžete s něčím, co nezabere ani hodinu?“ zeptala jsem se.

„Jasně,“ řekl William a seskočil z trampolíny a šel si stoupnout vedle mě. John Tucker vyskočil ještě jednou do výšky a také se k nám připojil.

„Co máme udělat, teto?“ zeptal se.

„Pomocť mi nést žebřík a nějaká prkna do lesa, asi půl kilometru odtud. Dám vám patnáct dolarů, když nám to bude trvat dýl než hodinu.“

„To se ví,“ řekl William. „Jenom se skočím zeptat mámy.“

„Jasně. Sejdeme se u naší kůlny. Ty pojď se mnou, Johne Tuckere.“

John Tucker šel vedle mě. Byla jsem u toho, když byl u mámy v bříšku. Byla jsem toho, když se narodil. Měla jsem ho ráda stejně jako svá vlastní vnoučata a objala jsem ho a zeptala se, co by chtěl k Vánocům.

„Koloběžku na akrobatické triky,“ odpověděl.

„Jen to ne,“ vykřikla jsem. „Ty jsou děsně nebezpečné. Něco takového ti nikdo nedá.“

Zasmál se. Miloval, když jsem předstírala, že všechno, co dělá, je strašně nebezpečné. Hrajeme tu hru už od dob, kdy byl ještě malý kluk.

„Co máš v plánu, teto?“ zeptal se.

„Počkej a uvidíš,“ odpověděla jsem. „Chci něco dostat dolů ze stromu.“

„Z jakého stromu?“

„Z vysokého. Budeme potřebovat žebřík, jestli se nám ho tam podaří snést, a pár prken, která přitlučeme na ten strom nad žebřík.“

Zrovna jsme vybírali prkna, když přišel William a pověděl nám, že jim to máma povolila.

„Chystá se vylézt na strom,“ oznámil mu John Tucker. „Myslíš, že se nám podaří snést po pěšině k jeskyni žebřík?“

„Ten malý uneseme.“ William vzal můj kratší, něco málo přes metr dlouhý žebřík a zvedl ho nad hlavu. Strašně rád se přede mnou předváděl.

„Dobrá,“ řekla jsem. „Jdeme. Dáte si pár sušenek, ještě než vyrazíme? Jsou v kuchyni na stole.“

„Jasně,“ odpověděl William. Položil žebřík na zem a vběhl do domu a vrátil se s rukama plnýma sušenek. Dvě předal Johnu Tuckerovi a zbytek si nacistal do kapes u bundy. Pak jsme se i s potřebným náradím vydali přes můj pozemek a po pěšině dál dolů do lesa.

U toho stromu jsme se zastavili a snědli pár sušenek a dohodili se, jak to provedeme. Měli jsme pět krátkých prken, a tak si William říkal, že můžeme žebřík rovnou vynechat, ale John Tucker a já jsme si mysleli, že bychom ty

schůdky měli udělat blíž u sebe pro případ, že by je později chtěl použít někdo s kratšíma nohama. „Vylézt nahoru je snadné,“ pronesla jsem záhadně. „Ale vrátit se zpět ve svých stopách a dostat se zase nahoru na vzduch, to je opravdový úkol a opravdový počin. ...“ Johne Tuckere, podržte s Williamem ten žebřík a já přitluču ta prkna. Vidíte támhle nahoře tu větev, jak jsou na ní ty listy? Tak k té se pokouším dostat.“

„K čemu ti bude?“ zeptal se William. Slunce už svítilo jiným směrem a bez slunečního svitu ty listy vypadaly jako to, čím byly, tedy jako větve ořechovce hustě porostlá žlutými listy.

„Potřebuju je,“ řekla jsem. „Abych je dala dívce jménem Jaro.“

„Tak jo,“ řekl William a začal se žebříkem posouvat u kořenů stromu a snažil se pro něj najít pevný podklad. William byl velmi rozumné dítě, spolehlivé a chytré, a já jsem mu neradila, jenom jsem poodstoupila a nechala ho pracovat.

Když byl spokojený, přišel John Tucker, aby mohl držet druhou stranu žebříku, a já jsem lezla s prknem, s několika hřebíky a s kladívkem nahoru.

První prkno jsem přibila bez potíží a pustila jsem se do druhého. Než se mi ho podařilo připevnit, zničila jsem na něm tři hřebíky.

„Zatloukáš to do suku, teto,“ zavolal William nahoru. „Posuň ten hřebík kousek vedle.“

„Podej mi pár hřebíků.“ Sklonila jsem se dolů s tím, že počkám na ty hřebíky.

William odešel ze svého místa a vrátil se i s hřebíky. Vylezl nahoru a podal mi je a já jsem na to druhé prkno vedle suku přibila ještě jeden hřebík. Pak jsem přitloukla třetí a čtvrté prkno a ozkoušela jsem je rukama. Na žebříku už jsem nestála, ale ti dva se od něj pořád ještě nehnuli.

„Pokračuj nahoru,“ radil William. „Teď už tam můžeš. Chceš, abych tam vylezl?“

„Ne, musím ty listy utrhnout sama. Tak se to píše.“ Odstrčila jsem se od posledního prkna a vytáhla se až tam, kde se strom rozvětvoval. Větev s těmi listy jsem měla nad hlavou a nadosah. Natáhla jsem se pro ni a zlehka šklubla. Odtrhla se snadno, přesně, jak věštkyňe přikázala. „Osud si mě vybral,“ řekla jsem. „Ale to jsem věděla už předtím.“

„Má ji,“ vykřikl John Tucker.

„Lezeš dolů, teto?“ zeptal se William a postavil se k žebříku.

„Nejspíš jo,“ odpověděla jsem. „Tady nahoře je vážně pěkně. Na stromě jsem neseděla už hezky dlouho.“

Rozhlížela jsem se kolem, od lesa až k domkům na vzdáleném kopci. Z komínů stoupal dým. Štědrý den, tak kouzelný, tak nový.

Sestoupila jsem k prknu, co bylo nejvýš, a položila na něj nohu, ratolest jsem držela v levé ruce a pravou jsem se přidržovala. Položila jsem nohu na třetí prkno a předala si větvíčku do pravé ruky, abych ji mohla podat Williamovi. Pak jsem stoupla na druhé prkno. Než jsem začala padat, cítila jsem, že se rozlomilo. Myslela jsem jenom na to, že spadne Williamovi na hlavu. A pak jsem padala i já, ale to si moc pamatuji.

Probudila jsem se do zvuku hlasu své vnučky Isabely. „Babi,“ říkala. „Přiletěla jsem za tebou.“ Kolem mé postele bylo plno, přijeli dva z mých synů, dvě z mých snach, minimálně tři z mých vnoučat, včetně nejstaršího vnuka, kterého jsem milovala stejně jako svého otce. Slyšela jsem sice Isabelin hlas, ale tvář, kterou jsem měla před očima, patřila Garthovi. „Už jsme mysleli, že jsme o tebe přišli,“ řekl. „Veselé Vánoce, babi. Dík, žes zůstala.“

Později jsem se zeptala, co je za den. „Šestadvacátého prosince,“ řekl Garth. Celý den se ode mě nehnul. Ostatní přicházeli a odcházeli, ale on u mě zůstal. Druhým rokem studoval medicínu a měl pocit, že chápe všechno, co se děje. „Mysleli jsme, že sis poranila míchu,“ pověděl mi. „Když jsem nasedal do letadla, myslel jsem, že už budeš mrtvá.“

„Co jsi dělala na stromě?“ zeptal se jeho otec. „Mami, co jsi dělala nahoře na stromě?“

„Snažila jsem se utrhnout zlatou ratolest,“ odpověděla jsem a dívala se při tom na Gartha. Když byl mladší, učila jsem ho číst a dohlížela jsem při tom na něj. „Chystala jsem se promluvit si s tátou.“

„No, skoro se ti to podařilo,“ řekl můj syn. „Stejně nevím, proč musíš bydlet úplně sama tady v horách. Už je načase se přestěhovat na jih na pobřeží za námi a

zůstat tam. Všechny sem letadlem přepravit mě stálo tři tisíce dolarů, pokud tě to teda zajímá. Můžu si to dovolit, ale co kdybys umřela? Co kdybychom se sem nedostali včas?“

„Kde jsou John Tucker a William?“ zeptala jsem se. „Jsou v pořádku? To oni mě odnesli? Co se stalo?“

„Přivedli mámu a tátu. Ti zavolali 911. Kdyby tě zvedli, byla bys mrtvá.“

„Co mi je? Jsem v pořádku?“

„Budeš,“ řekl Garth. „Nebudeš zmrzačená nebo tak něco, babi. Tak co se teda stalo? Mluvila jsi s ním?“

„Pojď sem. Přisuň se blíž.“ Sehnul se, abych mu to mohla pošeptat. „Ano,“ zašeptala jsem. „Mám tě od něj pozdravovat.“

Pak vešla sestra s Demerolem a po tom, co mi ho píchla, jsem prý dlouho blábolila něco o tom, jak mají rozdělit mé šperky, ale to si nepamatuji. Vzpomínám si, že jsem držela Gartha za ruku, když jsem šla zpátky tam, kam mohou jen ti, které si osud vybral, na místo, kam se podívají jen ti nejstatečnější.

„Neuškodilo by ti, kdybys taky někdy naslouchala lidem, kteří toho vědí víc než ty, děvče,“ říkal můj otec. Seděl na židli zády k řece. Útesy a lesy za ním byly zahalené v mlze. V dálce bylo velké šedé jezero, temné a klidné.

Otec vypadal přesně jako ve skutečnosti. Na sobě měl khaki kalhoty a bílou košili a pracovní boty. V kapsách tužky se složenou obálkou, kterou používal na poznámky, když byl na poli. Šla jsem k němu, zastavila jsem se a vyčkávala. Měl hluboký a klidný hlas, když se tedy zrovna s nikým nedohadoval. Zvýšil ho až ve chvíli, kdy jste se s ním začali hádat.

„Co se mnoha věcí týče, tak máš dobré vzdělání,“ pokračoval. „Ale přestaň si, prosím tě, myslet, že o světě víš všechno, že znáš i jeho skutečnou minulost a boží proroctví, která jsou se světem spojena.“

„Něčemu takovému vůbec nevěřím,“ odpověděla jsem. „Ale jsem moc ráda, že můžu slyšet tvůj hlas. Mluv se mnou, táto. Povídej mi o řekách. Povídej mi o řekách, které jsi zkontroloval.“

„Nezkrotil jsem žádné řeky, děvče, to žádný člověk nesvede. Jediné, co jsem udělal, bylo, že jsem navozil trochu hlíny, abych je na dalších padesát let udržel v korytech.“

„Pověz mi, jaké to bylo v Deltě, než jsem se narodila, mluv se mnou, táto. Jen mluv dál.“ Pak jsem plakala a on se nade mnou slitoval a natáhl ruku, jako by se mě chtěl dotknout, ale to samozřejmě udělat nemohl, tak mi začal vyprávět to, co jsem chtěla poslouchat.

„Některé řeky teda opravdu znám,“ začal a já jsem si na zemi před jeho židlí rozprostřela kabát a lehla jsem si, ruce pod bradou, a poslouchala jsem, jak táta vypráví svůj příběh.

„Arkansaská řeka White pramení poblíž města Pettigrew v Arkansasu a protéká severně od Fayettevillu a skrz jezero Table Rock se dostane až do státu Missouri, pak teče na jihovýchod kolem arkansaského města Magness, kde se spojuje s řekou Black, potom pokračuje na jih k řece Arkansas až téměř do chvíle, kdy se řeka Arkansas vlévá do Mississippi, to je naproti města Rosedale ve státě Mississippi.“

„Řeka Missouri pramení v majestátných Skalistých horách nedaleko města Butte v Montaně a teče nejdřív na sever a potom na severovýchod, tam je na ní postavená přehrada Fort Peck, a potom pokračuje dál do Severní Dakoty, kde se do ní vlévají řeky Yellowstone a Little Missouri, pak teče na jih až do Kansas City a nakonec na východ skrz stát Missouri, až se nedaleko okresu St. Charles (přesně naproti města St. Louis) vlévá do Mississippi.“

„Řeka Bighorn teče státem Wyoming na sever k řece Yellowstone a pak obě (jako Yellowstone) pokračují na severovýchod a vlévají se do Missouri.“

„Řeka Tennessee pramení ve Velkém kouřovém pohoří nad městem Knoxville ve státě Tennessee a teče na jihozápad do severní Alabamy, tam se obrací na sever a protéká státem Tennessee, aby mohla poblíž kentuckského města Paducah vtéct do řeky Ohio.“

Seděla jsem mu u nohou a představovala si ty řeky, když je popisoval. Zapomněla jsem na ty dlouhé dny, když zemřel, i na smutek, který byl pohřbený hluboko v mém srdci, i na tu mlhu, která se táhla poblíž řeky, již budu muset brzy opět překročit.

Tam, kde můj táta seděl na své židli a vypravoval mi o řekách, nebylo trpící duše. Jenom můj drahý táta, kterého jsem milovala. Pak jsem uslyšela, že mě volá Garthův hlas, a když jsem se probudila, naskytl se mi pohled na mé potomstvo. O čem asi budou snít, až přijde s truchlením řada na ně? Rozhodla jsem se, že je raději přestanu strašit, když to není zapotřebí. Raději se je začnu pokoušet naučit to, co znám. Každá generace má něco, co by upadlo v zapomnění, kdyby se to někomu nepovědělo nebo kdyby se to nesepsalo.

3. KOMENTÁŘ PŘEKladU

Řekneme-li, že se věnujeme překládání, lidé si jako náplň naší práce většinou představí, že máme text, a ten s větší či menší pomocí slovníků převedeme do jiného, nejčastěji mateřského jazyka. Podobnou definici překladač najdeme i ve slovnících. Například cambridgeský výkladový slovník definuje překlad jako „proces, při kterém se něco psaného nebo mluveného převádí do jiného jazyka.“¹⁸ Jen část lidí si však uvědomuje, že se nedá překládat úplně automaticky a že je alespoň určitá znalost daného jazyka nutná, že tedy slovník, byť sebelepší, nestačí na vše.

V současnosti už překlad nechápeme jen jako převod jednotlivých slov. Peter Newmark upozorňuje, že překlad nemůže jen napodobovat originál, případně se jím stát.¹⁹ Rolí překladatele tedy nemůže být jen převod lexikálních jednotek z výchozího jazyka (VJ) do cílového jazyka (CJ). Překladatel se kromě problémů v jednotlivých jazykových rovinách potýká i s různými mezikulturními bariérami a překonávání těchto bariér „se podrobují jednotlivá řešení ve všech plánech jazyka.“²⁰ Od přesných, tedy věrných překladů, např. z dob středověku, které přesně převáděly všechna slova, jsme v dnešní době přešli spíše k tzv. volným překladům. V současnosti tedy dáváme přednost překladu, který maximálně využívá charakteru CJ. Pokud se v překladech objevují prvky VJ tam, kde by bylo na místě užít prvků, jimiž disponuje CJ, můžeme je považovat i za chybu.

3.1 Překlad sémantický a komunikativní

Peter Newmark rozlišuje překlad sémantický (SP) a překlad komunikativní (KP). Jeho termín komunikativní by se dal nahradit termínem pragmatický²¹, protože je to překlad, který převádí výchozí text (VT) do CJ volněji, překládá, co chtěl autor čtenáři sdělit, má tendenci k undertranslation, tedy ke zjednodušení,

¹⁸ Sally Wehmeier, ed., *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (Oxford: Oxford University Press, 2001) 1274. „[T]he process of changing [something] that is written or spoken into another language.“

¹⁹ viz Georges Mounin, parafrázován v: Peter Newmark, *A Textbook of Translation* (New York: Prentice-Hall, 1988) 5.

²⁰ Dagmar Knittlová, *K teorii i praxi překladač* (Olomouc: Univerzita Palackého, 2000) 5.

²¹ viz Knittlová, 8.

kterým usnadňuje práci čtenáři. KP je orientován na čtenáře a jeho cílem je dobře srozumitelný a čtivý text. Jednotkami překladu jsou spíše celá souvětí a odstavce, případně větší celky. SP se naopak orientuje na sémantickou a syntaktickou stránku textu, je doslovnější, detailnější, komplexnější, ale i přesto ve výsledku stručnější, protože se nesnaží být ke čtenáři co nejpřátelštější a nezjednodušuje. Na rozdíl od KP má SP tendenci k overtranslation. Dá se říct, že zatímco KP je orientován na čtenáře, SP je orientován na autora, protože v cílovém textu (CT) zachovává ty prostředky, kterými se vyjadřoval autor ve VT. Jednotkami, kterými se překladatel zabývá, jsou v případě SP spíše slova, kolokace a jednotlivé věty, součásti souvětí. Překládá se význam, který má několik vrstev, zatímco u KP se soustředíme na převod sdělení jako celku.²²

Komunikativní i sémantická linie se objevuje ve všech překladech, jednou může převažovat linie komunikativní, jindy sémantická.²³ Je však nutné najít jakousi vyváženost, „souhru mezi systémem a jeho užitím, tedy mezi sémantikou a pragmatikou“²⁴, která je pro daný text vhodná. Na základě této teorie by v literárních textech měl převažovat KP a v odborných textech by měla být dominantnější linie SP.²⁵ Abychom ale, obrazně řečeno, z Faulknera neudělali Hemingwaye, je nutná i linie SP, tedy dodržení např. syntaktické struktury typické pro daného autora, zase ale jen tak, jak to charakter CJ dovolí. Například Faulkner je znám svými složitými souvětími, která se jistě ani rodilým mluvčím nechtou nejsnadněji. Za chybu by se tedy dalo považovat, kdyby při překladu došlo k přílišnému zjednodušení jeho složitých větných konstrukcí na jednoduché věty, půjdeme-li do extrému. Ellen Gilchristová naopak používá spíše jednodušší konstrukce, nejčastěji věty spojuje pomocí spojky and – a, navíc se dá říct, že její věty se čtou velice lehce, že plynou před očima jako řeka. Za vhodný se tedy bude považovat spíše překlad, který se bude číst stejně snadno jako VT.

²² viz Peter Newmark, *About Translation* (Clevedon: Multilingual Matters, 1991) 11–13.

²³ viz tamtéž.

²⁴ Knittlová, 8.

²⁵ viz Newmark 1991, 10–11.

3.2 Strategická a detailní rozhodnutí

Předtím, než se tedy do samotného překládání pustíme, je dobré text, k jehož překladu se chystáme, velmi dobře znát a na základě této znalosti učinit tzv. strategická rozhodnutí. Strategická rozhodnutí přistupují k textu z hlediska jeho „kulturní[ho] zázemí, historické[ho] a lokální[ho] zasazení, literární[ch] naráž[ek], reálií, vztah[u] autora k tématu a k publiku, typ[u] publika, typ[u] textu a funkc[e] textu.“²⁶ V případě povídek překládaných v této diplomové práci tedy bylo důležité si uvědomit, že děj se odehrává na americkém jihu a že tento fakt nemůžeme pominout, protože jižanství je zde všudypřítomné.

V povídce „Zlatá ratolest“ se objevují citace z básní T. S. Eliota, Seamuse Heaneyho a Omara Khayyama, perského básníka z 11. století. Úkolem překladatele je tedy zjistit, jestli už tyto básně byly do jeho jazyka přeloženy, a pokud byly, tak se musí rozhodnout, jestli použije již publikované překlady, nebo jestli se pokusí o vlastní. Eliotova báseň „The Journey of the Magi“ (1930) i Heaneyho sbírka *Seeing Things* (1991) již do češtiny přeloženy byly, Khayyamova čtyřverší nikoliv. Eliotovu báseň přeložil Jiří Valja a spolu s dalšími básněmi ji vydal ve výboru *Pustina a jiné básně* (1967). Valjův překlad je v této diplomové práci použit. U citace tohoto překladu je bibliografický odkaz, který by samozřejmě nebyl součástí textu, pokud by nešlo o diplomovou práci. Heaneyho sbírka již byla také přeložena, a to Ivanou Bozděchovou a Ewaldem Osersem, a zařazena do knihy *Jasanová hůl* (1998). Heaneyho překlad části *Aeneidy* však publikován nebyl.

Pro všechny povídky bylo zásadní se rozhodnout, jak se v překladu bude pracovat s reáliemi, ať už s geografickými názvy, případně se jmény postav nebo názvy dalších reálií. Ke strategickým rozhodnutím patřilo i to, které se týkalo mluvy postav. Historicky jsou povídky zasazeny do současné doby, ale vzpomínky čtenáře i vypravěčku zavedou do doby před pár desítkami let. V textu by měla převažovat funkce estetická, protože jde o umělecký text. Nebylo tedy cílem žádného z těchto překladů, aby v něm převažovala linie SP. Povídky Gilchristové jsou určeny širokému publiku. Jde sice o jižanskou autorku, ale

²⁶ tamtéž, 21.

v povídkách jsou obsažena témata, která mohou zajímat všechny, jde zejména o téma rodiny. Co se týká typu textu, již několikrát bylo zmíněno, že jde o povídku, tedy útvar velmi specifický, v USA oblíbený a pro tuto zemi také typický.

Teprve po učinění těchto strategických rozhodnutí se můžeme pustit do vlastního překladu. Při něm „nastupuje fáze detailního rozhodování“²⁷, ve které se zabýváme řešením jednotlivých problémů a oříšků, „gramatických struktur a jejich lexikální náplně a dochází k budování definitivního cílového textu.“²⁸ Pracujeme se slovníkem, případně s překladatelskými příručkami, internetem, encyklopediemi, občas je nutná konzultace rodilého mluvčího. Rozhodujeme se, jak co nejlépe převést metaforu, idiom, nebo třeba jen nějakou syntaktickou strukturu.

3.3 Překladatelské postupy

V procesu překládání se ale setkáváme i s tím, že ne vždy ve výchozím i cílovém jazyce existují přímé ekvivalenty.²⁹ V takových případech mají překladatelé možnost využívat tzv. překladatelských postupů (PP), které byly popsány mimo jiné Jean-Paulem Vinayem a Jeanem Darbelnetem. Tito kanadští lingvisté ve své příručce knize *Comparative Stylistics of French and English* (1954/1995) rozlišují sedm PP, jsou to transkripce, kalk, substituce, transpozice, modulace, ekvivalence a adaptace.³⁰ Americký lingvista Gerardo Vázquez-Ayora zase rozlišuje osm PP, kromě transpozice, modulace, ekvivalence a adaptace, ve kterých se shoduje s Vinayem a Darbelnetem, jsou to amplifikace, explicitace, vynechání a kompenzace.³¹ Joseph L. Malone rozlišuje devět PP – rovnost, amplifikaci, substituci, divergenci, konvergenci, redukci, difúzi, kondenzaci a přestavbu.³² V následujících kapitolách budou jednotlivé PP popsány a budou k nim uvedeny příklady z překladů povídek Ellen Gilchristové.

²⁷ tamtéž.

²⁸ tamtéž.

²⁹ viz tamtéž, 14.

³⁰ viz tamtéž.

³¹ viz tamtéž, 14–15.

³² viz tamtéž, 15.

3.3.1 Vinay a Darbelnet

V procesu překládání musí překladatel nejdříve „rozpoznat jednotlivé jednotky překladu, zanalyzovat VT [...] a znovu vytvořit situaci, která dala danému sdělení vzniknout.“³³ Překladatelé si mohou vybírat mezi dvěma základními metodami překladu, a to mezi přímým, neboli doslovným překladem a nepřímým překladem.³⁴ V některých případech je možno „přenést obsah sdělení z VJ do CJ část po části, protože se tento přenos zakládá buď na (i) paralelních kategoriích, v tom případě mluvíme strukturálním paralelismu, nebo (ii) na paralelních konceptech, které jsou výsledkem metajazykového paralelismu.“³⁵ V takových případech nemáme s překladem problém, protože jednotlivé části jsou v obou jazycích shodné. Někdy ovšem narazíme na mezery, a tyto nerovnoměrnosti v systémech dvou jazyků se pak musí nahradit „korespondujícími elementy tak, aby byl celkový dojem z obou sdělení stejný.“³⁶ V případě, že to strukturální a metajazykové rozdíly umožňují, můžeme využít přímých PP, kterými jsou transkripce, kalkování a doslovný překlad. Pokud to rozdíly mezi jazyky neumožňují, máme možnost využít nepřímých PP, jimiž jsou transpozice, modulace, ekvivalence a adaptace.³⁷ Je však důležité mít neustále na paměti, že nic není nepřeložitelné,³⁸ tedy že každý překladatelský oříšek se dá nějak vyřešit.

Jednotlivých postupů se v praxi může využívat jak samostatně, tak i v různých kombinacích. Ke svým PP Vinay s Darbelnetem dospěli kondenzací většího množství různých postupů.³⁹

³³ Jean-Paul Vinay & Jean Darbelnet, *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation* (Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995) 30. „[I]dentify the units of translation; examine the SL text; [...] reconstitute the situation which gave rise to the message.“

³⁴ viz tamtéž, 31.

³⁵ tamtéž. „[I]t may be possible to transpose the source language message element by element into the target language, because it is based on either (i) parallel categories, in which case we can speak of structural parallelism, or (ii) on parallel concepts, which are the result of metalinguistic parallelisms.“

³⁶ tamtéž. „[C]orresponding elements, so that the overall impression is the same for the two messages.“

³⁷ viz tamtéž.

³⁸ viz Newmark 1988, 6.

³⁹ viz Vinay & Darbelnet, 31.

3.3.1.1 Transkripce

Nejjednodušším řešením nepřítomnosti přímého ekvivalentu v CJ je transkripce. V podstatě se jedná o výpůjčku z cizího jazyka, která se ovšem přizpůsobí úzu CJ. Transkripce zajišťuje, že CT zůstane zakotven v cizím prostředí. Při překladu je tedy lepší použít španělské výrazy jako tequila a tortilla, případně použít cizí měny jako dolary a rubly⁴⁰, než se snažit tyto výrazy převést jinak, např. pomocí adaptace. Dovedeme-li tento požadavek do krajnosti, můžeme říct, že na čtenáře by působilo rušivěji – za předpokladu, že o reáliích dané země mnoho neví –, kdyby se v USA platilo korunami, než fakt, že se tam platí dolary. Za nejlepší by se nedal považovat ani převod tequily jako např. slivovice apod. Tyto převody by sice čtenáři usnadnily čtení a chápání textu, ale zároveň by si díky nim mohl utvořit nesprávný obrázek o reáliích země, o níž čte.

V překládaných povídkách se transpozice využilo např. při práci s vlastními jmény osob. Příjmení ženského rodu se přechylovala, křestní jména se ve většině případů skloňovala. Následující jména jsou uvedena vždy v jednom z pádů, ve kterém se vyskytla:

Rhoda Manning – Rhoda Manningová, Rhodo (RM)

McGehees – McGeheevi (RM)

John Tucker – John Tuckere (ZR, budou se skloňovat obě jména)

Isabella – Isabela (ZR, u tohoto jména existují v češtině dvě možnosti psaní, Isabela i Izabela,⁴¹ na základě větší podobnosti s anglickým tvarem byla dána přednost tvaru se -s-)

Eric – Erik, Erikem (E, koncové -c se změnilo v -k, výraz Erikovi vypadá i vedle jména Calvin méně rušivě, než by vypadal výraz Ericovi)

Calvin – Calvin (ZR, v případě užití jména v jiném pádu než v nominativu by tvar byl Calvinovi, Calvinem atd., v překladu by však zůstalo zachováno počáteční C-)

Jména Carleen Dee a Janet by zůstala neskloňná, i pokud by se v textu vyskytla v jiném než v prvním pádu, a to z estetického hlediska. V případě jména Janet by ještě mohla přicházet v úvahu transkripce na Žanetu, s vlastními jmény by se pak ale nepracovalo uceleně a jméno Žaneta by vedle jména Rhoda vypadalo rušivěji

⁴⁰ příklady převzaty z: tamtéž, 32.

⁴¹ viz *Internetová jazyková příručka*. 2008. ÚJČ AV ČR. 24. 10. 2009
<<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=izabela&Hledej=Hledej>>.

než např. tvar Erikovi. Ze stejného důvodu nebylo transkribováno ani jméno Carleen na Karlu. I přes přizpůsobení mnoha jmen češtině zde byla snaha zachovat jistou exotičnost textu.

Za transkripci se dá považovat i převzetí výrazu *baseball*⁴² a od něj odvozených výrazů *baseballový*, *baseballista*⁴³. Zajímavé přitom je, že slova *fotbal*⁴⁴ nebo *softbal*⁴⁵ byla počestěna do té míry, že ztratila jedno ze svých -l-, a to na rozdíl od výrazu *baseball*, kde se zachovala obě. Příkladem transkripce je i naturalizace výrazu *sandwich* na *sendvič*⁴⁶. Toto slovo bylo do češtiny přejato tak, jak se v angličtině vyslovuje, stejně jako *jeans* – *džínsy*, *džíny*,⁴⁷ zatímco např. u slova *fotbal* bylo zjednodušeno hláskování. Další ukázkou transkripce je i převod výrazu *Quarter Horse* – kůň plemene *quarter horse*, jezdit na *quarterovi*. *Quarter horse* je americké plemeno koní, název *quarter horse* nebo *quarter* se užívá i v češtině,⁴⁸ proto nebyl důvod využít např. metody substituce a plemeno koně nahradit hyperonymem. První převod tohoto výrazu, tedy kůň plemene *quarter horse* je zároveň ukázkou explicitace – viz kapitola o explicitaci.

Metody transkripce se využilo i při převodu latinského názvu *Aeneis*, v řečtině *Aeneida* jak do angličtiny, tak do češtiny. V angličtině se vyskytuje pod názvem *Aeneid*⁴⁹. V češtině toto dílo najdeme jak v latinské podobě, *Aeneis*, tak v řecké podobě, *Aeneida*.⁵⁰ Hrdinou tohoto eposu *Aeneas*⁵¹. V angličtině jméno této postavy najdeme ve stejném tvaru.⁵² Při překladu povídky „Zlatá ratolest“ byla zvolena řecká podoba názvu eposu *Aeneida*, a to zejména proto, že při

⁴² viz *Internetová jazyková příručka*, 24. 10. 2009

<<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=baseball&Hledej=Hledej>>.

⁴³ viz tamtéž, 24. 10. 2009 <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=baseballista&Hledej=Hledej>>.

⁴⁴ viz tamtéž, 24. 10. 2009 <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=fotbal&Hledej=Hledej>>.

⁴⁵ viz tamtéž, 24. 10. 2009 <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=softbal&Hledej=Hledej>>.

⁴⁶ viz tamtéž, 24. 10. 2009 <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=sendvi%C4%8D&Hledej=Hledej>>.

⁴⁷ viz tamtéž, 2. 5. 2010

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=d%C5%BE%C3%ADnsy&ref=d%C5%BE%C3%ADnsy_1>.

⁴⁸ viz *Horses-Online*, 5. 11. 2009 <<http://www.horses-online.cz/index.php?mmi=2&smi=801&bmi=A>>.

⁴⁹ viz Catherine Soanesová & Angus Stevenson (ed.), *Oxford Dictionary of English* (Oxford: University Press, 2005). [*Oxford Reference Online*. University of Salford, Salford, UK. 2. 5. 2010 <<http://www.oxfordreference.com>>.]

⁵⁰ viz *Internetová jazyková příručka*, 2. 5. 2010

<<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=aeneida&Hledej=Hledej>>.

⁵¹ viz tamtéž, 2. 5. 2010 <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=aeneas&Hledej=Hledej>>.

⁵² viz Soanesová & Stevenson. [*Oxford Reference Online*. University of Salford, Salford, UK. 2. 5. 2010 <<http://www.oxfordreference.com>>.]

skloňování podoby Aeneis se ve všech pádech kromě prvního používají tvary od nominativu Aeneida, navíc zde existuje podobnost s použitým anglickým tvarem.

Transkripce je pro překladatele, kteří si v překladech přejí vystihnout exotické prostředí jiné země, nebo jsou nuceni vytvořit pojmenování pro mimojazykovou skutečnost, která se ve VJ vyskytuje, ale v CJ ji nenajdeme, velmi účinným nástrojem. Zachování exotického prostředí mohou překladatelé dosáhnout, pokud v textu ponechávají např. cizí vlastní jména osob. Ta je ovšem nutno přizpůsobit úzu příslušného jazyka, jak bylo demonstrováno. U slov, která již ale byla přejata dříve, jako například softbal nebo baseball, je nutné si ověřit hláskování v některé z dostupných příruček.

3.3.1.2 Kalkování

Kalkování je také výpůjčkou z cizího jazyka, všechny elementy daného výrazu jsou ale přeloženy doslovně.⁵³ Výsledkem pak mohou být buď slovotvorné kalky⁵⁴, Vinay a Darbelnet je označují jako lexikální⁵⁵, nebo frazeologické⁵⁶, u Vinayho a Darbelneta strukturní⁵⁷ kalky. Slovo tvorné kalky tedy vznikají „překladem slovotvorných částí“⁵⁸, např. latinské sub/scribere, anglické sub/scribe a české pode/psat⁵⁹, sky/scraper – mrako/drap. Slovo tvorné kalky se podřizují syntaktickým pravidlům CJ, zatímco frazeologické kalky zachovávají stejnou strukturu frazému, jaká byla užita ve VJ,⁶⁰ např. im Bilde sein – být v obraze⁶¹, have a nice day – mějte hezký den. Anglické spojení compliments of the season je do francouzštiny přeloženo jako frazeologický kalk – compliments de la saison⁶², zatímco do češtiny se překládá pomocí PP zvaného ekvivalence, tedy ekvivalence v pojetí Vinayho a Darbelneta, jako s uctivým přáním příjemných svátků⁶³.

⁵³ viz Vinay & Darbelnet, 32.

⁵⁴ viz Petr Karlík, Marek Nekula & Zdenka Rousínová, ed., *Příruční mluvnice češtiny* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003) 101.

⁵⁵ viz Vinay & Darbelnet, 32.

⁵⁶ viz Karlík, Nekula & Rousínová, 101.

⁵⁷ viz Vinay & Darbelnet, 32.

⁵⁸ Karlík, Nekula & Rousínová, 101.

⁵⁹ příklad převzat z: tamtéž.

⁶⁰ viz Vinay & Darbelnet, 32.

⁶¹ příklad převzat z: Karlík, Nekula & Rousínová, 101.

⁶² příklad převzat z: Vinay & Darbelnet, 32.

⁶³ viz Karel Hais & Břetislav Hodek, *Velký anglicko-český slovník* (Praha: Leda, 1997) 395.

V překladu se kalkování, v následujících příkladech se jedná o slovotvorné kalky, využilo při převodu některých geografických názvů, např. Rankin County – Rankinův okres. Některé z názvů jsou již u nás používány: Great Smoky Mountains – Velké kouřové pohoří, North Carolina – Severní Karolína, Rocky Mountains – Skalisté nebo Skalnaté hory. Kalkování se však zdaleka nevyužívá jen při převodu geografických názvů:

cinnamon toast – skořicový toast (RM, jde o sladký toast, který se připravuje z již hotových opečených toastů tak, že se namažou máslem a máslo se následně posype směsí skořice a krystalového cukru;⁶⁴ kalkování se při převodu názvu jídla zdálo tím nejvhodnějším PP: dovolí čtenáři si pod tímto spojením něco představit a umožní překladateli zachovat exotičnost prostředí)

white wine – bílé víno (E)

Rozhodně však kalkování nesmíme užívat bez rozmyšlení a důkladné práce se slovníkem. Mohlo by se stát, že bychom jako kalk přeložili idiom nebo přísloví, čímž bychom se dopustili chyby, pokud by už v CJ existoval.

3.3.1.3 Doslovný překlad

Touto translátologickou metodou, tedy tzv. překladem slovo za slovo, se míní „přímý transfer textu ve VJ do gramaticky a idiomaticky odpovídajícího textu v CJ.“⁶⁵ V CT se tedy překladatel snaží co nejvíce zachovat podobu s VT, ovšem jen do té míry, do jaké to CJ dovolí. Cílem doslovného překladu totiž není absolutní shoda s VT, jak tomu bylo např. ve středověkých překladech Bible, ale jeho podobnost a zároveň gramatická, frazeologická a idiomatická správnost. Vinay s Darbelnetem uvádějí příklad v angličtině a francouzštině: I left my spectacles on the table downstairs – J'ai laissé mes lunettes sur la table en bas⁶⁶, který ale funguje i v češtině: Já jsem nechal/a své brýle na stole dole. Doslovných převodů se často dopouští bilingvní mluvčí, ať už záměrně, nebo nevědomky. Překlad slovo za slovo ovšem nefunguje vždy, a ve chvíli, kdy není možný, je překladatel nucen uchýlit se k nepřímým PP.

⁶⁴ viz *Joy of Baking*, 2. 5. 2010 <<http://www.joyofbaking.com/CinnamonToast.html>>.

⁶⁵ Vinay & Darbelnet, 33. „[T]he direct transfer of a SL text into a grammatically and idiomatically appropriate TL text.“

⁶⁶ příklad převzat z: tamtéž, 34.

Dagmar Knittlová ve své příručce *K teorii i praxi překladu* (2003) při popisu Vinayho a Darbelnetovy metody namísto doslovného překladu uvádí substituci, tedy „nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným, ekvivalentním.“⁶⁷ V praxi to tedy znamená, že např. substantivum je nahrazeno zájmenem a podobně. Substituce bude podrobněji popsána v podkapitole PP, ke kterým dospěl Joseph L. Malone.

3.3.1.4 Transpozice

Transpozice je prvním z nepřímých PP. Tato metoda je, jednoduše řečeno, založena na „nahrazení jednoho slovního druhu jiným, a to beze změny významu.“⁶⁸ Rozlišují se dva typy transpozic, a to obligatorní a fakultativní. Vinay s Darbelnetem upozorňují, že ze stylistického hlediska nemusí být základ a transponovaný výraz rovnoprávné. Transponovaný výraz bývá svou povahou obecně literárnější než netransponovaný. To je dáno zejména tím, že nepřímý PP je kreativnější, než pouhý převod z VJ do CJ pomocí některého z přímých PP.⁶⁹

Transpozicí mezi angličtinou a češtinou se podrobněji zabýval Karel Bareš, ve své studii vycházel z myšlenek Vinayho a Darbelneta. Při srovnání VT s CT přišel na to, že je často „použito gramaticky rozdílných prostředků. [...] Některé z těchto případů jsou přeložitelné i týmiž gramatickými prostředky jako originál, v jiných případech je nevyhnutně nutno použít jiných gramatických prostředků.“⁷⁰ Těmito slovy Bareš v podstatě definoval rozdíl mezi obligatorní a fakultativní transpozicí.

Pokud budeme transpozici chápat pouze jako záměnu slovních druhů, v překladech z angličtiny do češtiny se zredukuje množství možných záměn na následující: transpozice anglického substantiva českým slovesem a anglického slovesa českým podstatným jménem, anglického adjektiva českým adverbem nebo substantivem, případně anglického substantiva na české adjektivum.⁷¹ Ještě více možností pro využití transpozic však získáme, když je budeme chápat i jako

⁶⁷ Knittlová, 14.

⁶⁸ Vinay & Darbelnet, 36. „[R]eplacing one word class with another without changing the meaning.“

⁶⁹ viz tamtéž.

⁷⁰ Karel Bareš, „Transpozice mezi angličtinou a češtinou“, *Překlad odborného textu*, ed. Anton Popovič (SPN: Bratislava, 1977) 110.

⁷¹ viz tamtéž, 111–112.

záměny gramatických prostředků, které vyjadřují jednotlivé gramatické kategorie. Tento druh transpozic je možný díky tomu, že jazyky nejsou naprosto shodné ani ve „strukturac[i] ani v] rozsah[u] gramatických kategorií.“⁷² V případě překladů z angličtiny do češtiny tedy půjde zejména o gramatickou kategorii určenosti, která existuje v angličtině, ale v češtině funguje jako logická kategorie, která se může vyjádřit lexikálními nebo syntaktickými prostředky.⁷³ Dále půjde o kategorii vidu, která jako samostatná gramatická kategorie existuje v češtině, ale v angličtině se „vyrozumívá pouze z významu slovesa nebo z významu celé výpovědi (kontextu).“⁷⁴ Gramatické transpozice nám tedy, jednoduše řečeno, umožňují vyjádřit stejný významový obsah různými gramatickými prostředky.

3.3.1.4.1 Bareš: Transpozice slovnědruhové

Nejčastější záměnou mezi angličtinou jako VJ a češtinou jako CJ je náhrada anglického substantiva českým slovesem. Je to důkaz toho, že angličtina je nominálnější než čeština, „jako dominantní rys vidí ‚vlastnost‘, čeština však ‚činnost (děj)““⁷⁵:

that way there are no mistakes – takhle se nikdo nemůže splést (RM)

I have always been a climber of trees, a builder of tree houses – já jsem po stromech lezla vždycky, stavěla jsem si v jejich korunách skryše (ZR)

Dalším typem transpozice může být překlad anglického adjektiva českým adverbem:

it was cold in the fields – na tom poli bylo chladno (RM)

Transpozice je v češtině obligatorní při překladu adjektiva, které je součástí vzorce: „Subject – Verb BE – Adjective – Object (Nominal Form)“⁷⁶, jako například ve spojení She is quick to g[e]t angry and slow to cool down. – Rychle se rozzlobí a pomalu se uklidňuje.⁷⁷ V tomto modelu je nutno provést dvě transpozice,

⁷² Jedlička, parafrázován v: Bareš, 113.

⁷³ viz tamtéž, 113–114.

⁷⁴ tamtéž, 114.

⁷⁵ tamtéž, 111.

⁷⁶ tamtéž, 112.

⁷⁷ příklad převzat z: tamtéž.

jde tedy o transpozici složenou⁷⁸. Je tedy nutno transponovat nejen anglické adjektivum na adverbium, tedy quick a slow na rychle a pomalu, ale i anglické nominální tvary get angry a cool down na česká verba finita, tedy na rozzlobí se a uklidňuje se. Tento typ transpozice se vyskytl např. v následujících případech:

they were very hard to get – nebylo vůbec snadné se k nim dostat (E, v tomto překladu jde o modulaci – viz kapitola o modulaci; o transpozici by šlo, pokud by překlad zněl: velmi špatně se shánějí; adjektivum very hard se změnilo na adverbium velmi špatně, anglický infinitiv to get je přeložen jako verbum finitum shánějí)
it was very pleasant to watch the pee – na ty čůráanky se moc pěkně dívalo (RM, adjektivum very pleasant se změnilo na adverbium moc pěkně, anglický infinitiv to watch je přeložen jako verbum finitum dívalo)

Bareš upozorňuje, že pokud „bychom vycházeli zcela důsledně z formy, pak by se sem řadila nesmírně početná skupina [transpozic ...] angl. substantivum – čes. adjektivum typu: evening paper“⁷⁹ – večerní noviny. V těchto případech dochází ke konverzi anglického substantiva evening – večer na adjektivum večerní. Z překladů povídek v této diplomové práci by do této skupiny patřila následující spojení: cinnamon toast – skořicový toast (RM), Sunday afternoon – nedělní odpoledne (RM). Jak je vidět z předcházejících příkladů, slovnědruhově transpozice mají v překladu široké využití. Někdy je využít musíme, jindy máme možnost jich využít, někdy si už ani neuvědomíme, že transpozici používáme.

3.3.1.4.2 Bareš: Transpozice gramatické

Jak již bylo řečeno, na transpozici se lze dívat i jako na záměnu prostředků vyjadřujících gramatické kategorie. Gramatické transpozice vycházejí z toho, že gramatické kategorie v jednotlivých jazycích nejsou absolutně shodné, a i když oba srovnávané jazyky danou gramatickou kategorií rozlišují, v jednom z jazyků může být rozvinuta více. Může ovšem nastat i situace, kdy je „pro gramatický prostředek vyjádření ve výchozím jazyce ekvivalentem v cílovém jazyce prostředek (gramatický) jiného druhu[, ... např.] souslednost časů v angličtině a její vyjadřování v češtině.“⁸⁰ Jako příklady je možno uvést následující:

⁷⁸ viz tamtéž.

⁷⁹ tamtéž.

⁸⁰ tamtéž, 113.

you said we were hunting birds – řekl jsi, že lovíme ptáky (RM)

Jak je patrné z předchozího příkladu, „[p]ři zařazení celého souvětí do minulosti [...] se současnost s dějem věty řídící v angličtině vyjadřuje préteritem, v češtině přítomem“⁸¹:

he said the baby was on its way – řekl, že dítě už je na cestě (E)

he thought he understood – měl pocit, že chápe (ZR)

„Následnost [se] v angličtině [vyjadřuje] prostředky budoucího času s přítomnými prostředky posunutými do minulosti [...], v češtině budoucím časem“⁸²:

he said he'd stay and watch me – řekl, že zůstane a dá pozor i na mě (RM)

I said you'd just complain the whole time – neříkal jsem to, že si budeš pořád jenom stěžovat? (RM, v této větě je kromě transpozice využita i modulace – viz kapitola o modulaci)

Souslednost časová tedy patří do skupiny případů, kdy se jeden gramatický prostředek nahradí jiným, i když v CJ i ve VJ existuje prostředek stejný.⁸³

3.3.1.4.2.1 Určenost

Určenost existuje jako samostatná gramatická kategorie v angličtině, v češtině ji však najdeme jako kategorii logickou, není tedy gramatikalizována. To znamená, že v angličtině se pro vyjádření určenosti využívají speciální prostředky, a ty vyjadřují pouze danou kategorii. Určenost se v angličtině vyjadřuje pomocí určitého a neurčitého členu, čeština je schopna ji vyjádřit dvěma způsoby, syntakticky a lexikálně. Zjednodušeně se dá říci, že anglický určitý člen u substantiva odkazuje ke známé skutečnosti, o níž již byla řeč, tedy z hlediska aktuálního členění větného (FSP) k tématu výpovědi. Při překladu do češtiny by mu tedy náležela pozice před slovesem. Anglický neurčitý člen u substantiva naopak všeobecně odkazuje k nové skutečnosti, o které ještě řeč nebyla, z hlediska FSP tedy k rématu výpovědi. V české výpovědi by mu tedy náležela pozice za slovesem:⁸⁴

⁸¹ Libuše Dušková, *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* (Praha: Academia, 2003) 609.

⁸² tamtéž, 609–610.

⁸³ viz Bareš, 113.

⁸⁴ viz Bareš, 113–114.

a couple of ants showed up on the banks of my river – na břehu mojí řeky se ukázalo pár mravenců (RM, a couple of ants jsou v anglické výpovědi subjektem, ale i rématem, proto při převodu do češtiny pozice za slovesem)

Využití českého slovosledu k převodu anglické kategorie určenosti ale není jediným prostředkem, který má čeština k dispozici. Lze využít i prostředky z lexikální roviny jazyka a do překladu zapojit zájmena „nějaký, jakýsi, jeden“ náhradou za člen neurčitý a „ten, tento“ za člen určitý, případně obou prostředků gramatického i lexikálního současně⁸⁵:

the year I was five – ten rok, kdy mi bylo pět (RM)

I was reading the passage out loud – předčítala jsem tu pasáž nahlas (ZR, pokud bychom užili jen slovosledu, výpověď by v češtině nezněla zcela přirozeně)

I saw a rabbit chasing a crow; the crow – viděla [jsem], jak jednu vránu odhání zajíc; ta vrána (E; zde je využito jak zájmen, tak i FSP: o vranách se v přecházejícím textu již mluvilo, odháněli je ale kardinálové, zajíc je zde tedy novou informací a tudíž i rématem celé výpovědi)

3.3.1.4.2.2 Slovesný vid

Totéž můžeme říci i o české gramatické kategorii slovesného vidu, jež se v angličtině „vyjadřuje implikovaně“⁸⁶, je tedy logickou kategorií a nemá k vyjadřování speciálně vymezené prostředky, jakými disponuje např. čeština. Angličtina používá prostředky lexikální a frazeologické, které sice může využívat i čeština, ale v češtině jsou vždy v kombinaci s morfologickými předponami, příponami a případnými alternacemi hlásek, tedy v kombinaci s formálními prostředky. Téměř všechna česká slovesa můžeme rozdělit na dokonavá a nedokonavá, což v angličtině neplatí.

Angličtina tedy k vyjádření vidovosti využívá různých prostředků, například spojek⁸⁷:

colleges he sent me to while he moved our family around the South – univerzit[y], na které mě posílal, když naši rodinu stěhoval po celém jihu (E)

⁸⁵ tamtéž.

⁸⁶ tamtéž, 115.

⁸⁷ viz tamtéž.

Spojka *while* pomáhá vyjadřovat, že něco trvalo delší dobu, vyjadřuje tedy děj kurzívně⁸⁸. Vlivem kontextu a spojky *while* překládáme předcházející větu do češtiny pomocí slovesa nedokonavého. Opačný účinek má spojka *as soon as*:

as soon as we get them straightened out we'll bring them back – přivezeme je zpátky, jakmile je dáme dokupy (E)

Spojka *as soon as*, překládaná jako *jakmile*, spolu s adverbialní částicí *out* předchozí výpovědi dodávají nádechu dokonavosti: dáme kluky dokupy – děj sice bude trvat delší dobu, dokončí se ale jen jednou. Pak je přivezeme – cesta možná bude určitou dobu trvat, ale před domem mámy stanou zase jenom jednou. Jak již bylo řečeno, kontext hraje velmi důležitou roli v rozhodování, jaký tvar slovesa použijeme v češtině.

Pro vyjádření vidovosti se dá využít i časových adverbii:⁸⁹

Daddy and Dudley usually let me in on anything they thought up to do – táta a Dudley mě většinou nechávali dělat všechno, co vymysleli (RM)

I was always on a diet – vždycky jsem držela nějakou dietu (E, always implikuje opakovanost děje, proto je vid u slovesa nedokonavý)

„Perfektivizující účinek mohou mít [i] adverbialní částice *down*, *out*, *off*, *through*, *up* aj.“⁹⁰ – tedy druhá část frázového slovesa:

because everyone lived through it – protože to všichni přežili (E)

[I] started out for a walk – vydala jsem se na procházku (ZR)

I took off my second sweater and pulled down my pants – sundala [jsem si] druhý svetr a stáhla kalhoty (RM)

Samozřejmě, že i frázová slovesa jsou schopna vyjádřit neukončenost děje – opět pomocí průběhové času, nebo se kurzívnost děje vyvodí z kontextu:

[I hate crows and] usually run them off – odhánívám je pryč (ZR, na tomto místě ve spojení s příslovcem *usually* – obvykle)

Adverbium *usually* – obvykle implikuje opakovanost děje, proto je vid u slovesa nedokonavý – to je v tomto případě významnější než adverbialní částice *off* u slovesa *run*, která by měla implikovat dokonavost neboli komplexnost děje.⁹¹ Vid

⁸⁸ viz Dušková, 242.

⁸⁹ viz Bareš, 115.

⁹⁰ Dušková, 243.

⁹¹ viz tamtéž.

může být naznačen i pomocí syntaktických konstrukcí, např. verbonominálních vazeb, které dodávají slovesům dokonavost:⁹²

I was on my way to have a baby – každou chvíli jsem měla porodit (E)

Jako doplnění k předchozím odstavcům můžeme dodat, že pokud se frázová slovesa nebo verbonominální vazby atd. „vyskytují v průběhovém tvaru, vyjadřují děj kurzívně“⁹³ a do češtiny se budou překládat jako slovesa nedokonavá:

[my family were going quail hunting or] having parties – [rodina chodila lovit křepelky] nebo na večírky (ZR)

Ke kurzívnímu vyjádření děje můžeme využít i modální slovesa will/would a used to:⁹⁴

when he started talking anyone would listen – když začal mluvit, každý ho vždycky poslouchal (RM, věta by se dala přeložit i jako každý mu naslouchával nebo každý ho poslouchával, v tom případě už bez adverbia vždycky)

Vid se dá často vyjádřit pomocí průběhového a prostého tvaru, kdy tvar průběhový většinou značí nedokonanou činnost a „označuje děj v jeho průběhu, kdežto prostý tvar je vidově neutrální. Vidová stránka prostého tvaru je dotvářena kontextem.“⁹⁵ Při překladu z angličtiny do češtiny tedy průběhové tvary sloves můžeme překládat jako nedokonavá slovesa, i když „[p]odobnost mezi anglickými průběhovými tvary a českým nedokonavým videm je omezena na [...] vyjadřování děje v jeho průběhu. [...] Průběhový tvar odpovídá nedokonavému vidu, avšak korespondence opačným směrem se uplatňuje jen z části“⁹⁶:

I was reciting it [a poem] – přeříkávala jsem si ji (ZR, zatímco šla – fakt, že děj určitou dobu trval, je evidentní z tvaru slovesa i z kontextu)
he was talking about hunting dogs – mluvil o loveckých psech (RM, děj opět probíhá spolu s jiným dějem – jízdou autem – delší dobu)

Vidovost u prostých tvarů sloves je dána kontextem, sémantikou slovesa a jeho doplněním:

⁹² tamtéž, 243.

⁹³ tamtéž.

⁹⁴ tamtéž, 244.

⁹⁵ tamtéž, 242.

⁹⁶ tamtéž, 243.

Daddy told him all about his grandmother – táta [mu] pověděl všechno o své babičce (RM; jedná se o dokonavost)

I took it home and put it on the music stand of the piano and looked at it while I played Satie – odvezla [jsem si tu fotku] domů a položila jsem ji na piáno a dívala jsem se na ni, zatímco jsem hrála skladbu od Erika Satieho (ZR; v případě sloves take a put se tedy jedná o dokonavost, zatímco v případě sloves look a play o nedokonavost, což je evidentní z kontextu).

Jak je patrné z příkladů, pomocí transpozic se můžeme snadno vyrovnat i s nerovnoměrným rozvinutím nebo zastoupením gramatických kategorií. V některých případech se dá využít i jiných gramatických prostředků, například u českého vidu můžeme do jisté míry využít rozvinutosti anglické slovesné kategorie času, u anglické kategorie určenosti můžeme využít kombinace lexikálních a gramatických prostředků. Co však platí je, že jak angličtina, tak i čeština jsou schopny vyjádřit i to, co v jejich systémech není gramatikalizováno, a to se dá říci snad o všech jazycích.

3.3.1.5 Modulace

Modulace je také nepřímým PP. Je to jakási „variance formy sdělení, které dosáhneme změnou pohledu“⁹⁷ na danou věc. Stejně jako transpozice se i modulace dále dělí na obligatorní a fakultativní. Modulace obligatorní jsou nutné a s dobrým slovníkem a jistými zkušenostmi by překladatelům neměly činit potíže. Zato modulace fakultativní mohou být založeny pouze na zkušenostech daného překladatele. Často jde o vyjádření nezáporné věty v CJ pomocí dvou záporů, které se vynulují, nebo o vyjádření dvou záporů, které se vynulovaly, ve VJ a jejich překlad pomocí kladné výpovědi. Zde můžeme uvést např. *It's not difficult to show*⁹⁸ – není těžké nebo obtížné ukázat, zde se modulace nevyužilo, nebo je snadné ukázat, tentokrát s využitím modulace. Ani modulace fakultativní se však nedá používat vždy a kdykoliv se překladateli zachce, má své místo tam, kde koresponduje jak s danou situací, tak i s přirozeným vyjádřením obsahu sdělení

⁹⁷ Vinay & Darbelnet, 36. „[V]ariation of the form of the message, obtained by a change in the point of view.“

⁹⁸ příklad převzat z: tamtéž, 37.

v CJ. Fakultativní modulace se může stát obligatorní ve chvíli, kdy je zaznamenána ve slovnících a mluvnících.⁹⁹ Následují ukázky:

I said you'd just complain the whole time – neříkal jsem to, že si budeš pořád jenom stěžovat? (RM, v této větě je kromě modulace využita i transpozice – viz kapitola o transpozicích)
they were very hard to get – nebylo vůbec snadné se k nim dostat (E)
I had definitely had my share of those things – že jsem jich rozhodně neměla nedostatek (ZR)
people who drink – kteří neabstinovali (ZR)
for less barren pickings – kde zůstalo více potravy (ZR)

V předcházejících případech jde o modulace fakultativní.

3.3.1.6 Ekvivalence

Ekvivalence je třetí v řadě nepřímých PP. Mluvíme o ní, pokud jsou výsledkem jejího využití v překladu dva ekvivalentní texty. Ekvivalence můžeme dosáhnout využitím různých strukturních i stylistických metod. Klasickým příkladem ekvivalence, v pojetí Vinayho a Darbelneta, je citoslovce vyjadřující bolest: v angličtině je to *ouch*, ve francouzštině *aïe*¹⁰⁰ a v češtině *au*. „[V]ětšina ekvivalentů je ustálená a patří do frazeologického repertoáru idiomů, klišé, přísloví, nominálních nebo adjektivních spojení atd.“¹⁰¹, a proto s nimi jako takovými musíme pracovat a v žádném případě je nemůžeme překládat pomocí kalkování.

Jako příklad velmi dobře poslouží přísloví. Pokud chceme v angličtině vyjádřit, že se někdo chová jako slon v porcelánu nebo jako hrom do police¹⁰², pak musíme říct *like a bull in a china shop*¹⁰³. Stejně anglické přísloví *it's raining cats and dogs*¹⁰⁴ musíme přeložit jako *leje jako z konve* nebo *padají ševci*¹⁰⁵, protože při překladu přší psi a kočky by se čtenář mohl domnívat, že jde o originální přísloví, které si autor textu vymyslel speciálně pro danou situaci. K tomu samozřejmě

⁹⁹ viz tamtéž, 36–37.

¹⁰⁰ příklady převzaty z: tamtéž, 38.

¹⁰¹ tamtéž, 38. „[M]ost equivalences are fixed, and belong to phraseological repertoire of idioms, clichés, proverbs, nominal or adjectival phrases, etc.“

¹⁰² viz Hais & Hodek, 246.

¹⁰³ příklad převzat z: Vinay & Darbelnet, 38.

¹⁰⁴ příklad převzat z: tamtéž.

¹⁰⁵ viz Hais & Hodek, 1845.

může docházet, nikoliv však v tomto případě. Se slovníkem musíme pracovat i v následujícím případě: too many cooks spoil the broth¹⁰⁶ – příliš mnoho kuchařů přesolí polévku případně mnoho psů zajícova smrt¹⁰⁷.

Metody ekvivalence se dá využít i při překladu idiomů. Kdybychom totiž při překladu idiomů použili metodu kalkování, opět bychom se dopustili chyby, i když, jak píše Vinay s Darbelnetem, kalkování je častou metodou překladu idiomů u bilingvních jedinců. Idiom to talk through one's hat¹⁰⁸ bude tedy v češtině fungovat jako hovořit nesmysly, plácát, kecat¹⁰⁹, a to za použití metody ekvivalence, nikoliv jako kalk promluvit se kloboukem. Nicméně v kanadské francouzštině, jak známo, Kanadané jsou často bilingvní, už byl kalk tohoto idiomu přijat. Podobné experimentování s jazykem však patří do rukou spisovatelů, nikoliv překladatelů, protože právě díky podobným neznalostem v jazycích vznikají různé anglicismy, germanismy, hispanismy apod.¹¹⁰ Jako příklady ekvivalence je možno uvést následující:

nature is red in tooth and claw – příroda se s nikým nepáře (E, ve významu
bojuje do krve, ze všech sil ve smyslu, rve se zuby nehty)
keep it zipped – [jestli chceš, aby tvůj prezident] mlčel (E, jde o americké
slangové spojení pro mlčení¹¹¹)

Ekvivalence v tomto pojetí je velice důležitá, protože jazyky mohou mít různá přísloví, idiomy i spojení, která je nutno přeložit tak, jak v CJ fungují, aby ale zároveň měla stejný účinek, jaký měla ve VT. K tomu většinou postačí dobrý slovník, někdy je však nutná konzultace s rodilým mluvčím. V případě, že ale překladatel odhalí, že jde o autorovo originální spojení atd., měl je zachovat i pro čtenáře CT.

3.3.1.6.1 Knittlová: Ekvivalence

S použitím výrazu ekvivalence „pro použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu“¹¹² nesouhlasí Knittlová. Ekvivalenci pojímá

¹⁰⁶ příklad převzat z: Vinay & Darbelnet, 38.

¹⁰⁷ viz Hais & Hodek, 431.

¹⁰⁸ příklad převzat z: Vinay & Darbelnet, 38.

¹⁰⁹ viz Hais & Hodek, 1023.

¹¹⁰ viz Vinay & Darbelnet, 38–39.

¹¹¹ viz *A Dictionary of Slang*, 21. 3. 2010 <<http://www.peevish.co.uk/slang/k.htm>>.

jako hledání ekvivalentů – protějšků v jednotlivých jazykových rovinách.¹¹³ Ve své příručce *K teorii i praxi překladu* se hlouběji zabývá zejména lexikální ekvivalencí.

Srovnáme-li lexikální jednotky dvou a více jazyků, zjistíme, že ve významové rovině najdeme množství rozdílů, jednou jsou zásadní, jindy se od sebe mohou výrazy lišit jen jedinou významovou složkou. Tento stav je dán vývojem jazyků, různým přístupem k pojmenovávané skutečnosti apod. V úvahu musíme brát i rozdíly mezi spisovností a nespisovností, odborné výrazy, to, jak se k nim dané jazyky staví, dále nesmíme zapomínat na to, že prostředky, které jsou ve VJ blíže centru slovní zásoby, mohou odpovídat výrazům, které jsou v CJ spíše na periferii, a naopak. Je nutné dodržet i funkční styl, jeho typické rysy a postupy.¹¹⁴

Srovnáváme-li lexikální ekvivalenty, mohou nastat dvě základní situace: ekvivalent existuje, pak se ekvivalence dále dělí na úplnou a částečnou, nebo ekvivalent neexistuje, v tu chvíli se musíme uchýlit k jiným PP. Úplné ekvivalenty najdeme spíše mezi slovy, která jsou v centru slovní zásoby, budou to pojmenování předmětů bezprostředně se týkajících člověka, ze sloves to budou děje, jež pojmenovávají základní činnosti člověka a děje z jeho okolí. Z adjektiv v této skupině najdeme slova pojmenovávající „objektivní vlastnosti“¹¹⁵. Z adverbii zde najdeme opět slova, která se týkají bezprostředního okolí člověka:

go home – odejít domů (E, adverbium domů)

Sunday afternoon – nedělní odpoledne (RM, sekundární adjektivum
odvozené od substantiva, viz také slovnědruhovú transpozice)

sleep – spávala jsem (RM, sloveso)

tree – strom (RM, substantivum)

Předcházející příklady úplné ekvivalence jsou samozřejmě jen malou ukázkou. V základní slovní zásobě různých jazyků najdeme množství shod, jak bylo částečně demonstrováno na příkladech, ale můžeme najít i neshody.¹¹⁶

¹¹² Knittlová, 14.

¹¹³ viz tamtéž, 19.

¹¹⁴ viz tamtéž, 33.

¹¹⁵ tamtéž, 35.

¹¹⁶ viz tamtéž, 33–35.

Při srovnání angličtiny a češtiny, jazyků nejen genealogicky, ale i kulturně odlišných, najdeme největší množství protějšků částečných. Najdeme rozdíly formální, významové denotační i konotační, pragmatické a často také jejich kombinace.¹¹⁷ Formální rozdíly znamenají neshodu v počtu jednotek, ze kterých se výraz skládá, jako příklad můžeme uvést analytické tvary anglických sloves a jejich syntetické protějšky v češtině:

he has travelled – procestoval (E)

they had run away – zdrhli (E)

Víceslovné výrazy bývají obvykle explicitnější, protože si celkový význam můžeme odvodit z jednotlivých částí, zatímco jednoslovné výrazy bývají implicitnější a výraz musíme většinou znát jako celek:

take off – sundat (RM, explicitnější ve VJ, implicitnější v CJ)

when I come back – až se budu vracet (ZR)

Ale ani toto pravidlo neplatí vždy. Dalším příkladem formálních rozdílů jsou juxtaponovaná substantiva,¹¹⁸ v podstatě jde o slovnědruhovou transpozici substantiva na adjektivum – viz kapitola o transpozicích.

Rozdíly významové denotační vyplývají z různých přístupů k pojmenování věci v různých jazycích, kdy jazyky mohou zdůrazňovat různé vlastnosti stejného předmětu. Výraz ve zdrojovém jazyce může být specifitější, a proto při překladu používáme hyponymum. Pokud je výraz ve výchozím jazyce obecnější, použijeme hyperonymum. K substitucím hyponymem, tedy ke specifikacím, dochází při překladu anglických významově chudších sloves do češtiny. Naopak ke generalizaci, tedy k substituci hyperonymem, se musíme přiklonit, pokud cílový jazyk specifičnost nebere v úvahu. Dochází i k nahrazování kohyponymem, celku částí, důsledku příčinou atd.¹¹⁹

said – pověděl, odpověděl, pronesla, prý (ZR, specifikace hyponymem v CJ)

said – prohlásil, odpověděl, promluvil (RM, specifikace hyponymem v CJ)

came – přiletěla (ZR, specifikace hyponymem v CJ)

¹¹⁷ viz tamtéž, 35.

¹¹⁸ viz tamtéž, 38–41.

¹¹⁹ viz tamtéž, 41–55

Částečná ekvivalence může být způsobena i rozdílností konotačních složek významu. I když je většina slov konotačně neutrálních, v textu mohou získat příznakovost. Konotace se rozdělují na stylistické a expresivní. Rozdíl mezi angličtinou a češtinou je i v tom, že anglické emocionální prostředky jsou koncentrovanější než prostředky používané v češtině, a tak při překladu z angličtiny do češtiny používáme větší množství těchto prostředků, které však také rozmístíme ve větším úseku textu. Můžeme využívat morfologii, inherentní expresivitu některých slov, nespisovnou vrstvu jazyka apod.:¹²⁰

woman – ženská (E, expresivní konotace)

man – chlapík (ZR, expresivní konotace)

Stylistických rozdílů v CT nijak zásadně využito nebylo, protože text povídek i přímé řeči v nich jsou psány bez využití dialektu, slangu nebo mluvy etnických skupin. Proto je i překlad pojat ve spisovné češtině, přímá řeč pak v hovorové češtině. Na žádném místě v povídkách nebylo nezbytné užití obecné češtiny apod.

Pragmatické významové rozdíly vycházejí z různých jazykových i mimojazykových zkušeností uživatelů různých jazyků. Při překladu může docházet k přidávání nebo k vypouštění informací, k vysvětlení pomocí analogie, ale někdy se musíme uchýlit i k vnitřním vysvětlivkám, což ale může vést k přílišné nominalizaci a k následnému narůstání textu, což nejsou právě žádané efekty. Do skupiny s pragmatickými rozdíly spadá i užití jiného jazyka nebo užití jazyka deformovaného:¹²¹

en masse – do davu (E, užití francouzštiny by v češtině nemělo stejný účinek na čtenáře jako ve VT; v češtině francouzská spojení v běžné řeči neužíváme)

watch *The White Monkey* on PBS – v televizi dávají *Ságu rodu Forsytů* (E, jde o seriál BBC podle knih Johna Galsworthyho *Sága rodu Forsytů* (1906–1921) a *Moderní komedie* (1924–1928), který byl vysílán i na veřejnoprávní televizi v USA¹²²)

¹²⁰ viz tamtéž, 55–56.

¹²¹ viz tamtéž, 81–84, 114–119.

¹²² viz *Wikipedia*, 8. listopadu 2009 <http://en.wikipedia.org/wiki/The_Forsyte_Saga_%281967_series%29>.

I played Satie – hrála [jsem] skladbu od Erika Satieho (ZR, došlo k přidání vysvětlující informace; v češtině sice říkáme, že hrají Dvořáka a všem je jasné, o co se jedná; že ale někdo hraje Satieho, nemá stejnou výpovědní hodnotu, proto bylo využito explicitace)

Rough Riders – [o] kavaleristech (RM, substituce hyperonymem)

Tough Love groups – nápravné skupiny (E, jde v podstatě o nápravné skupiny, např. školy a tábory, ve kterých si teenageři vyzkouší tvrdší režim – od toho tough v názvu; v překladu se nabízelo použít explicitaci, např. nápravné skupiny s tvrdým režimem, to by už ale mohlo být pro čtenáře rušivé)

V rámci gramatické ekvivalence se musíme vypořádat s jednotlivými rozdíly v rovině morfologické a syntaktické, které by ale překladateli s dobrou znalostí gramatiky neměly činit potíže. Kategorie vidu v češtině a jeho vyjadřování v angličtině, stejně jako možné potíže způsobené převody časové souslednosti byly popsány v kapitole o transpozicích. Dále je třeba si uvědomit, že angličtina užívá trpného rodu mnohem častěji, do češtiny tyto případy spíše převádíme rodem činným:

they were camped out – utábořili se (E)

Gramatický rod a problém s tykáním nebo vykáním nám pomůže vyřešit kontext. V rovině syntaktické se v angličtině setkáváme s množstvím kondenzorů, opět to souvisí s její nominálností, do češtiny je však překládáme pomocí vedlejších vět atd. Je nutné k vyjadřování používat ty prostředky, které jsou v CJ přirozené, i když CJ disponuje stejným prostředkem, který byl využit ve VJ:¹²³

she wakes from naps swearing she hears my voice – budí [se] s jistotou, že dole slyší můj hlas (ZR, možným překladem bylo i budí se a přísahá, že dole slyší můj hlas)

Užití přechodníku při překladu do češtiny by nebylo na místě, protože transgresivy jsou v češtině, na rozdíl od jejich anglických protějšků, chápány jako knižní. Stejně důležitá je i ekvivalence na rovině textové, kdy je cílem překladu text koherentní a kohezní.¹²⁴

¹²³ viz Knittlová, 92–95,

¹²⁴ viz tamtéž, 96–103.

Z pragmatické ekvivalence můžeme jmenovat pojem Mardi Gras, který mohl být nahrazen výrazem masopust, a to proto, že si odpovídají časově. Jde o období od 6. ledna, tedy svátku Tří králů, do úterý před Popeleční středou, během něhož se konají různé karnevalové průvody, oslavy atp. Nakonec však byla dána přednost výpůjčce. Při vyslovení slova masopust si totiž představíme zejména oslavy na vesnicích, zatímco oslavy Mardi Gras v USA i v jiných zemích na americkém kontinentu probíhají i ve velkých městech, kde se do průvodů zapojují tisíce lidí v nejrůznějších maskách.¹²⁵

Jak je zřejmé z předchozích odstavců, Dagmar Knittlová nepojímá ekvivalenci tak úzce jako Vinay s Darbelnetem. Zde je samozřejmě jen velice stručný popis ekvivalence v jejím pojetí. Ekvivalence mezi angličtinou a češtinou je tak široké téma, že by jistě sama mohla být tématem diplomové práce.

3.3.1.7 Adaptace

Adaptace je posledním nepřímým PP. Pokud bychom vzali všechny již popsané jak přímé, tak i nepřímé PP, pak se dá říci, že je také ze všech nejnáročnější. Používá se v případech, kdy „situace, ke které odkazujeme ve sdělení ve VJ, je v CJ neznámá.“¹²⁶ V takové chvíli je na překladateli, aby v CJ „vytvořil takovou situaci, která by se dala považovat za ekvivalentní. Adaptaci tak můžeme považovat za zvláštní druh ekvivalence, za situační ekvivalenci.“¹²⁷ Adaptace v překladu své místo rozhodně má, zejména pak v překladu uměleckém, ale její užití by se mělo vždy zvážit.

Mona Bakerová se ve své příručce *In Other Words* (1992) zabývá kulturní substitucí¹²⁸, která odpovídá termínu adaptace v pojetí Vinayho a Darbelneta. Kulturní substituce znamená nahrazení něčeho, co je pro kulturu ve VJ specifické, něčím jiným z CJ tak, aby účinek textu byl ve výsledku v obou jazycích

¹²⁵ viz *Wikipedia*, 30. října 2009 <http://en.wikipedia.org/wiki/Mardi_Gras>; 30. října 2009 <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Masopust>>.

¹²⁶ Vinay & Darbelnet, 39. „[S]ituation being referred to by the SL message is unknown in the TL culture.“

¹²⁷ tamtéž. „[Translators have to] create a new situation that can be considered as being equivalent. Adaptation can, therefore, be described as a special kind of equivalence, a situational equivalence.“

¹²⁸ viz Mona Bakerová, *In Other Words: A Coursebook on Translation* (London & New York: Routledge, 2006) 31.

podobný.¹²⁹ Kulturní substituce poskytuje čtenářům překladu něco, co již znají, a tak mohou na základě vlastních zkušeností danou situaci, výraz atd. správně dekodovat.

Zda se pro kulturní substituci neboli adaptaci rozhodneme, nebo raději využijeme jiného PP, je dáno i záměrem, s jakým se daný text překládá. Jsou jistě situace, v nichž překladatel kulturní substitucí může čtenáři pomoci, najdou se však i takové, ve kterých by kulturní substituce rozhodně nebyla na místě. Např. povídka „Jak jsem já, Rhoda Manningová, šla s tátou na lov“ se částečně odehrává na lovu křepelek. U nás je populárnější spíše lov zajíců, kachen apod., to však neznamená, že by bylo vhodné křepelky v překladu nahradit zvířetem, které se loví u nás. Rozhodnutí, zda možnosti kulturní substituce využít, či nikoliv, tedy často záleží jen na citu překladatele:

crepe myrtle trees – šeříky (E, tento název byl zvolen na základě podobnosti s keři u nás dobře známými, ale i na základě toho, že se těmito stromům u nás mezi lidmi takto přezdívá,¹³⁰ možný byl i odborný název *lagerstroemia*, který by ale v tomto textu nebyl zcela vhodný, příliš by z překladu čněl, navíc pro porozumění textu nebylo třeba zachovat přesně tentýž název, šlo spíše o navození stejné atmosféry – provoněné ulice plné květů odlétajících z keřů jako protiklad smutku, kterému se vypravěčka nemůže ubránit)

V následujících případech zase adaptace nutná nebyla, protože dané reálie už jsou v naší zemi všeobecně známé, adaptace by tudíž byla nadbytečná:

Santa Claus – Santa Claus (ZR)

they called 911 – zavolali 911 (ZR)

AA meetings – setkání anonymních alkoholiků (E, kulturní adaptace nutná nebyla, protože díky různým americkým filmům a seriálům už český čtenář ví, o co v tomto případě jde, a adaptace by tedy byla zbytečná; skupiny se stejným názvem už navíc fungují i u nás)

Lincoln Continental – v luxusních lincolnech (E, zde jde o přidání vysvětlující informace – tedy o explicitaci – za účelem vyvolání stejného efektu, jakého se dosáhlo ve VT; lincolny jsou luxusní

¹²⁹ viz tamtéž.

¹³⁰ viz *Garten.cz*, 8. listopadu 2009 <<http://www.garten.cz/a/cz/5603-buddleja-davidii-white-profusion-motyli-ker-komule-davidova/>>.

auta,¹³¹ a proto se nabízela adaptace např. na BMW nebo Mercedes, v rámci zachování americké kultury by to ale nemuselo být nejšťastnější řešení, a proto se jako přijatelnější řešení jevílo přidání vysvětlující informace)

To, kdy se který překladatel uchýlí nebo neuchýlí k adaptaci, záleží více či méně na něm a na požadavcích, které jsou kladeny na text překladu. Je třeba být obeznámen s tím, že ne všem lidem musí být všechny situace a reálie známé, nelze ale k překladu přistupovat s tím, že čtenáři o dané kultuře nic nevědí, protože něco určitě znají, a co neznají, a chtějí poznat, o tom si v dnešní době mohou něco najít třeba na internetu. Díky americkým filmům a seriálům už jsou u nás mnohé kulturní rozdíly atp. známy nejširší veřejnosti, a proto by překladatelé měli této metody využívat obezřetně.

3.3.1.8 Kombinace předchozích překladatelských postupů

Překladatelské postupy se samozřejmě neuplatňují vždy jeden po druhém, ale v rámci jednoho spojení jich můžeme aplikovat i více. Evidentní je to v následujícím příkladu: nápis na dveřích v anglicky mluvící zemi zní *private*¹³², v zemi, kde se mluví francouzsky, by nápis zněl *défense d'entrer*¹³³, u nás by tam bylo napsáno – podobně jako ve francouzštině – *zákaz vstupu*¹³⁴. Při překladu tohoto významu z angličtiny do francouzštiny nebo do češtiny tedy využíváme zároveň transpozici, modulaci a ekvivalenci. Adjektivum *private* jsme transponovali na nominální výraz, o modulaci jde z toho důvodu, že jsme oznámení změnili na varování a o ekvivalenci se jedná proto, že jsme přeložili spíše situaci než vlastní gramatickou strukturu.¹³⁵ Kombinaci různých překladatelských metod můžeme demonstrovat např. na následujících příkladech:

Quarter Horse – kůň plemene quarter horse (RM, zde jde o kombinaci explicitace a transkripce)

I said you'd just complain the whole time – neříkal jsem to, že si budeš pořád jenom stěžovat? (RM, kombinace modulace a transpozice)

¹³¹ viz *Wikipedia*, 8. listopadu 2009 <http://en.wikipedia.org/wiki/Lincoln_Continental>.

¹³² příklad převzat z: Vinay & Darbelnet, 42.

¹³³ viz tamtéž.

¹³⁴ viz Hais & Hodek, 1770.

¹³⁵ viz Vinay & Darbelnet, 42.

they were very hard to get – nebylo vůbec snadné se k nim dostat (E, kombinace modulace a transpozice)

Z Vinayho a Darbelnetova rozdělení translatologických metod vychází, jak bylo demonstrováno např. v podkapitolách o transpozici a ekvivalenci, i řada dalších studií. V teorii i praxi překladu tedy má jejich studie, byť více než půl století stará, své pevné místo. V následujících dvou kapitolách budou popsány další translatologické postupy, při jejichž popisech autoři někdy vycházejí i z Vinayho a Darbelneta. U následujícího teoretika se z důvodu nedostupnosti dané příručky pracovalo s popisem jeho studie v příručce *K teorii i praxi překladu*.

3.3.2 Vázquez-Ayora

Gerardo Vázquez-Ayora se zabývá převážně překlady mezi angličtinou a španělštinou. Ve svém bádání dospěl k osmi PP, které popisuje v příručce *Introducción a la Traductología* (1977). Transpozice, modulace, ekvivalence a adaptace jsou shodné s PP, ke kterým dospěli Vinay s Darbelnetem. K těmto čtyřem přidal ještě amplifikaci, explicitaci, vynechání a kompenzaci,¹³⁶ které však v glosáři na konci své příručky zmiňují i Vinay s Darbelnetem.

3.3.2.1 Amplifikace

Amplifikace v podstatě znamená rozšíření textu.¹³⁷ Vinay s Darbelnetem definují amplifikaci jako techniku, při které se k vyjádření stejného sdělení v CJ použije více slov než ve VJ.¹³⁸ Amplifikaci lze demonstrovat na následujících příkladech: the charge against him – l'accusation portée contre lui¹³⁹, linguistics – science linguistique¹⁴⁰, queen of the South – woman who was ruling in the south country¹⁴¹. Při převodu textu z VJ do CJ došlo k viditelnému nárůstu délky textu. K tomu může docházet buď z důvodu, že se tak překladatel rozhodl ze stylistických důvodů, nebo proto, že dané termíny nejsou součástí slovní zásoby

¹³⁶ viz Knittlová, 14–15.

¹³⁷ viz tamtéž, 15.

¹³⁸ viz Vinay & Darbelnet, 339.

¹³⁹ příklad převzat z: tamtéž.

¹⁴⁰ příklad převzat z: Newmark 1988, 90.

¹⁴¹ příklad převzat z: Mona Bakerová, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (London & New York: Routledge) 104.

CJ, a proto by je mluvčí nepochopili,¹⁴² viz předchozí příklad z Bakerové. Amplifikaci lze demonstrovat na následujících ukázkách:

accross from Rosedale, Mississippi – to je naproti města Rosedale ve státě Mississippi (ZR, na těchto místech byly v textu nutné explicitace, tedy vysvětlení, čímž docházelo k rozšíření textu)

3.3.2.2 Vynechání

Jde o záměrné vynechání jistého elementu při převodu z VJ do CJ, protože v CJ by užití tohoto elementu bylo nadbytečné. Jde v podstatě o opak amplifikace:

on the stand of the piano – na piáno (ZR)
Lincoln Continental – v luxusních lincolnech (E, zároveň ukázkou explicitace – viz následující kapitola)

Při překladu z angličtiny do češtiny často vynecháváme přivlastňovací zájmena, protože je v češtině užíváme v menším množství – souvisí to s anglickou gramatickou kategorií určenosti – viz kapitola o transpozicích:

why should they waste their time – proč by tedy měli plýtvat časem (ZR, došlo k přidání slova tedy – k amplifikaci, ale k vynechání slova their – jejich, protože by v češtině bylo nadbytečné)

V češtině také může docházet k vynechání subjektu, subjekt tedy zůstane nevyjádřený, v angličtině je ale vždy vyjádřen:

I got on the next plane – sedla jsem na první letadlo (E)

3.3.2.3 Explicitace

Explicitace je PP, při kterém v CJ explicitně vyjadřujeme to, co je ve VJ vyjádřeno implicitně, a to z toho důvodu, že ve VJ je daný problém buď zjevný z kontextu, nebo z dané situace. Nadměrné využívání této metody pak vede k overtranslation.¹⁴³ Opakem explicitace je implicitace, tedy postup, během něhož to, co je ve VJ explicitní, do CJ přeložíme implicitně a při překladu se spolehne na to, že význam se bude dát odvodit z kontextu, ze situace nebo ze všeobecného

¹⁴² viz tamtéž.

¹⁴³ viz Vinay & Darbelnet, 342.

povědomí čtenářů.¹⁴⁴ Stejně jako nadměrná aplikace explicitace vede k overtranslation, tak i nadměrná aplikace implicitace vede k undertranslation:

letters to Pat Buchanon – dopisy jednomu politikovi, Patriku Buchanonovi (ZR, explicitace)

vest from the Gap – vestu značky Gap (ZR, explicitace)

Rosedale, Mississippi – města Rosedale ve státě Mississippi (ZR, explicitace)

Quarter Horse – kůň plemene quarter horse (RM, explicitace)

Effanbee doll – panenka od Effanbee (RM, v tomto případě se jedná o obchodní jméno firmy, která panenky vyráběla;¹⁴⁵ vzhledem k tomu, že se toto spojení vyskytuje v dopise pětileté dívky, byla zvolena explicitace panenka od Effanbee, nikoliv panenka značky Effanbee; nabízela se sice ještě adaptace např. na Barbie, ta by nás ale přenesla k úplně jinému typu panenek; Barbie se navíc začaly prodávat až na konci 50. let¹⁴⁶ a náš příběh se odehrává v letech čtyřicátých)

3.3.2.4 Kompenzace

Kompenzace se při překládání využívá, pokud by něco z důvodu rozdílů mezi VJ a CJ nefungovalo v překladu na stejném místě jako ve VT. Aby však nedošlo k úplnému opomenutí tohoto elementu, objevuje se v překladu na jiném místě, které je pro jeho použití vhodnější. Důležité je, aby byl zachován celkový ráz originálu.¹⁴⁷ Rozhodneme-li se pro kompenzaci, pak máme na výběr mezi dvěma možnostmi. Můžeme buď na delším úseku CT rozmístit to, co ve VJ bylo vyjádřeno na kratším úseku textu, nebo můžeme vytvořit stejný dojem na jiném místě než ve VT.¹⁴⁸ Můžeme kompenzovat např. nepřítomnost genderového rozlišení v angličtině a přeložit *mon amie* – má přítelkyně do angličtiny jako *my friend* a připojit křestní jméno,¹⁴⁹ aby bylo patrné, že jde o ženu. Jako příklad kompenzace lze uvést i následující:

I drove straight to the One Hour Photo lab and had the roll developed and an enlargement made of the photo of the man on the roof. I took it home... –

¹⁴⁴ viz tamtéž, 344.

¹⁴⁵ viz *Effanbee Doll Company*, 23. 4. 2010 <<http://www.effanbeedoll.com>>.

¹⁴⁶ viz *Wikipedia*, 24. 3. 2010 <<http://en.wikipedia.org/wiki/Barbie>>.

¹⁴⁷ viz tamtéž, 341.

¹⁴⁸ viz Knittlová, 199.

¹⁴⁹ příklad převzat z: Vinay & Darbelnet, 341.

Jela jsem rovnou do fotolabu a nechala si ten film vyvolat a objednala jsem si i zvětšeninu té fotky s tím chlapíkem na střeše. Za hodinu jsem si tu fotku odvezla domů... (ZR)

Bylo by samozřejmě možné převést One Hour Photo lab jako celek, zvolené řešení je však také přijatelné, navíc vypadá přirozeněji.

3.3.3 Malone

Další teoretik lingvistiky překladu, Američan Joseph L. Malone dospěl k devíti PP, které rozebírá v příručce *The Science of Linguistics in the Art of Translation* (1988). Některé se opět shodují s Vinaym a Darbelnetem, případně s Vázquez-Ayorou. Uvádí však několik nových názvů PP: substituci, divergenci, konvergenci, difúzi, kondenzaci a přestavbu,¹⁵⁰ které budou popsány v následujících podkapitolách.

3.3.3.1 Ekvivalence

Malone chápe ekvivalenty pouze jako úplné protějšky, tedy pokud platí, že daná jazyková jednotka z VJ je do CJ převedena naprosto stejnou jazykovou jednotkou.¹⁵¹ Toto pojetí ekvivalence neboli rovnosti je shodné s úplnou ekvivalencí v pojetí Knittlové.¹⁵² Z překládaných povídek bychom tedy mohli jmenovat např. pojmenování členů rodiny, mother – matka, father – otec, son – syn apod. V případě oslovení Sister v povídce „Jak jsem já, Rhoda Manningová, šla s tátou na lov“ bychom ale o ekvivalenci v tomto smyslu mluvit nemohli, protože otec takto oslovuje svou dceru, a proto musíme přeložit spíše význam toho oslovení v dané situaci, řešením může být např. děvče atp. Přímých ekvivalentů mezi dvěma jazyky najdeme mnohem méně než částečných. Vyskytují se především v základní slovní zásobě, nejčastěji tedy v případě pojmenování bezprostředního okolí člověka,¹⁵³ jak bylo popsáno v kapitole o ekvivalenci v pojetí Knittlové.

¹⁵⁰ viz Knittlová, 15.

¹⁵¹ viz Joseph L. Malone, *The Science of Linguistics in the Art of Translation: Some Tools from Linguistics for the Analysis and Practice of Translation* (New York: State University of New York Press, 1988) 16.

¹⁵² Knittlová, 33–35.

¹⁵³ viz tamtéž.

3.3.3.2 Substituce

Substituci neboli nahrazení můžeme při překládání využít v řadě situací, kdy element z VJ nemá v CJ ekvivalent.¹⁵⁴ Tento PP můžeme dále využívat tehdy, když v CJ existují jistá „gramatická omezení, např. jiné pádové vazby, idiomy nebo ustálená spojení.“¹⁵⁵ Bakerová mluví o kulturní substituci, pomocí které můžeme vyřešit kulturní rozdíly, jak bylo popsáno v kapitole o adaptaci. Substituce spojená s gramatickou rovinou jazyka byla v této diplomové práci alespoň částečně popsána v kapitolách týkající se gramatických transpozic a gramatické ekvivalence.

Často bude docházet k substitucím lexikálních jednotek. Můžeme tedy nahradit zájmena substantivy a naopak, můžeme nahradit hyperonymum hyponymem apod. Důležité však je používat koreferenty, tedy jednotky odkazující ke stejné skutečnosti:

for Christmas – pod stromeček (ZR)

3.3.3.3 Divergence a konvergence

Divergence a konvergence jsou opačné PP. Divergence v pojetí Vinayho a Darbelneta z lingvistického hlediska znamená rozdíly mezi dvěma srovnávanými jazyky. Ve své příručce se tedy zabývají divergencemi mezi angličtinou a francouzštinou.¹⁵⁶ Malone zase chápe divergenci jako rozdíl mezi dvěma jazyky v tom smyslu, že CJ musí stejnou skutečnost jako VJ označit buď jedním, nebo druhým výrazem, musí si tedy vybrat z více než jedné možnosti.¹⁵⁷ Typickým příkladem divergence v Malonově pojetí by tedy bylo užití zájmena *you* v angličtině pro druhou osobu jak jednotného, tak i množného čísla.¹⁵⁸ Při překladu do češtiny se ale musíme rozhodnout, jestli jde o zájmeno *ty*, *vy* nebo dokonce jestli jde o vykání nebo tykání:

any horse you show her – každého koně, co jí ukážeš (RM, divergence;
rozhovor mezi Rhodiným otcem a panem McGeheem, vykání by

¹⁵⁴ viz Malone, 16.

¹⁵⁵ Knittlová, 15.

¹⁵⁶ viz Vinay & Darbelnet, 342.

¹⁵⁷ viz Malone, 29.

¹⁵⁸ viz Knittlová, 15.

v této situaci vypadalo nepřirozeně a rozhodně nejde o množné číslo, což je patrné z kontextu)

Konvergence je opačný postup, CJ tedy nerozlišuje mezi dvěma možnostmi, které existují ve VJ. Jako příklad lze opět uvést ty a vy, případně tykání a vykání, které se do angličtiny překládají pomocí you. Pokud bychom předchozí příklad převáděli zpět do angličtiny a oba muži si vykali, angličtina by tento rozdíl nebyla schopná vyjádřit jinak než opět pomocí you.¹⁵⁹ Při zpětném postupu, tedy při převodu z češtiny jako VJ do angličtiny jako CJ, by šlo o konvergenci.

3.3.3.4 Amplifikace a redukce

Amplifikace a redukce jsou také opačné PP. V případě amplifikace jde o užití většího množství slov v CT, než je ve VT. Redukce je proces opačný, CT je kratší než VT.¹⁶⁰ U redukce se překladatelé spoléhají na kontext a na to, že vše, co bylo vynecháno, je odvoditelné a nezpůsobí čtenáři potíže s pochopením textu jako celku. Využijeme-li metodu redukce, je sdělení v CJ koncentrovanější, jazykově ekonomičtější.¹⁶¹ Amplifikace i redukce neboli vynechání již byly popsány mezi PP, ke kterým dospěl Vázquez-Ayora.

3.3.3.5 Difúze a kondenzace

Difúze a kondenzace jsou také opačné postupy. Užijeme-li difúze, spojení je z VJ převedeno do CJ mnohem volněji:¹⁶² tongue-heavy – of a slow tongue¹⁶³. Kondenzací zase myslíme takový převod, pomocí kterého je sdělení z VJ do CJ přeloženo kondenzovaněji:¹⁶⁴ s modrým hřbetem – blue-backed¹⁶⁵.

a second-year medical student – druhým rokem studoval medicínu (ZR,
difúze)
be double-teamed – stát proti přesile (E, difúze)

¹⁵⁹ viz tamtéž.

¹⁶⁰ viz tamtéž.

¹⁶¹ viz Vinay & Darbelnet, 348.

¹⁶² viz Malone, 18.

¹⁶³ příklad převzat z: Knittlová, 15.

¹⁶⁴ viz Malone, 18.

¹⁶⁵ příklad převzat z: Knittlová, 15.

Pokud bychom překládali zpětně do angličtiny, pak by předchozí příklady difúzí byly ukázkami kondenzací, protože spojení by byla z češtiny do angličtiny převedena kondenzovaněji.

3.3.3.6 Přestavba

Přestavba neboli reordering znamená změnu pořádku slov.¹⁶⁶ V případě angličtiny a češtiny bude k přestavbě docházet velmi často, ať už jen s ohledem na rozdílnou syntaktickou stavbu obou jazyků, tedy relativně volný slovosled češtiny a gramatikalizovaný slovosled angličtiny apod.

I wanted two things for Christmas – pod stromeček jsem chtěla dvě věci (ZR,
nahrazení spojení for Christmas spojením pod stromeček je zároveň
ukázkou substituce – viz příslušná kapitola)
this really happened – opravdu se to stalo (E)

3.3.4 Shrnutí

V komentáři k překladu bylo popsáno několik PP, které mají překladatele možnost při své práci využít. Tyto postupy byly doplněny ukázkami. Jak bylo demonstrováno, někdy teoretikové překladu pojmenovávají stejný postup různě, např. adaptace, kulturní substituce a situační ekvivalence. Jindy zase stejným názvem označují různě pojímané PP – viz termín ekvivalence. Pokud pro svou práci hledáme teoretické podklady, je důležité mít na paměti i toto.

¹⁶⁶ viz Malone, 65.

4. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo přeložit tři povídky Ellen Gilchristové, současné americké jižanské spisovatelky, a tyto překlady následně okomentovat. Komentář se zaměřuje na překladatelské postupy.

Překladatelé se při své práci nemohou zabývat pouze převodem lexikálních jednotek, ale zabývají se převodem sdělení ve všech jazykových rovinách. Je důležité nalézt i jakousi rovnováhu mezi sémantickým a komunikativním překladem, která je pro daný text vhodná. Obecně se dá říct, že v beletrii bude převažovat linie komunikativního překladu, zatímco v odborných textech linie překladu sémantického. Před vlastním překládáním je nutné učinit strategická rozhodnutí, která se týkají přístupu k problémům v rámci celého textu, např. se musíme rozhodnout, jak se bude pracovat s *proprie*. Při vlastním překládání pak musíme učinit jednotlivá detailní rozhodnutí. V této fázi mají překladatelé na výběr množství překladatelských postupů, které byly popsány mimo jiné teoretiky překladu Vinayem a Darbelnetem, Vázquez-Ayorou nebo Josephem Malonem. Jednotlivé překladatelské postupy byly v komentáři teoreticky popsány a byly k nim uvedeny příklady z překladů povídek Ellen Gilchristové.

Je důležité nezapomínat na fakt, že dokonalý překlad neexistuje. Deset různých překladatelů by mohlo přijít s deseti různými – a správnými – variantami, jak daný problém přeložit. Můžeme však pracovat s termínem špatný překlad. Toto označení si může vysloužit překlad, který nevyužívá prostředků cílového jazyka, špatně přistupuje k převodu idiomů a přísloví, nevolí správné ekvivalenty v jednotlivých jazykových rovinách. Nesmíme zapomenout ani na Newmarkův postřeh, že vše se dá přeložit, že nic není nepřeložitelné, a tak je jen na překladateli, jak se s daným problémem vypořádá.

5. RÉSUMÉ

The aim of this thesis was to translate three short stories written by Ellen Gilchrist, a contemporary American writer, and to analyze the translations. The analysis of the translations focuses on translation methods.

In the first part of this thesis, the attention is paid to Ellen Gilchrist's achievements and to her writing career. Ellen Gilchrist is one of the most read and appreciated contemporary Southern writers. She studied Creative Writing course at Millsaps College under Eudora Welty's supervision; Welty is one of the greatest Southern female-writers ever. Gilchrist started her writing career as a poet but in 1980's she moved on to fiction. Her second collection of short stories, *Victory Over Japan: A Book of Stories*, was awarded the National Book Award in 1984. Since then, she keeps publishing short stories as well as novels. Almost all her works are interconnected by her characters. Critics appreciate especially her female characters. Since 2000, Gilchrist is a professor of Creative Writing courses at the University of Arkansas. There are three significant theoretical studies focusing on her fiction: *Ellen Gilchrist* by Mary A. McKay, *The Fiction of Ellen Gilchrist* by Margaret Donovan Bauer and Brad Hooper's *The Fiction of Ellen Gilchrist: An Appreciation*. Some of Gilchrist's most appreciated and beloved short stories are brought together in her *Collected Stories*. Gilchrist is not only a poet and a fiction writer; she published two non-fiction books, *Falling Through Space* and *The Writing Life*. Jonathan Yardley appreciated her craft as following: "To say that Ellen Gilchrist can write is to say that Placido Domingo can sing. All you need to do is listen..."¹⁶⁷ By now, only one of her short stories was published in Czech.

The following chapter of this thesis focuses on translations of three short stories by Ellen Gilchrist. They were all published in *I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy, And Other Stories* in 2002. The names of the short stories are: "I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy", "Entropy", and "The Golden Bough". The main character is an elderly woman, Rhoda Manning,

¹⁶⁷ Jonathan Yardley quoted at *University of Arkansas*, 20. ledna 2010
<<http://www.uark.edu/depts/english/pcwtfaculty/gilchrist.html>>

who is recalling her childhood and her first hunt with her father in “I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy”. In “Entropy” she thinks about her possible failure in bringing up her sons and about how her father took them away from her to his house and also failed to straighten them up. In “The Golden Bough”, Rhoda wants to meet her dead father and talk to him once again. This short story is full of quotations from *Aeneid*, Khayyam and Eliot, with many allusions to ancient Greek and Roman mythologies.

The third section of this thesis focuses on the analysis of translations of Gilchrist’s short stories. A translation could be defined as a “process of changing [something] that is written or spoken into another language.”¹⁶⁸ This is what most people consider a job-content of a translator. The uninitiated usually think that with a good dictionary, everything can be translated. Nonetheless, they do not realize that not everything can be translated on the word level, that a dictionary – no matter how comprehensive – is not all they need. Translators have to deal with problems on all levels of language as well as with many cross-cultural differences and barriers. Nowadays, the concept of translation is not a word-for-word rendering, but the translation on all levels of language.¹⁶⁹ That means that we prefer translations that make use of characters of target languages (TL) as much as possible.

Peter Newmark distinguishes semantic translations (ST) and communicative translations (CT).¹⁷⁰ The CT is, essentially, a pragmatic translation.¹⁷¹ It has a tendency to undertranslation – to simplification that makes the process of reading easier for readers. The aim of the CT is a text that is easily understandable and readable. Translators work mainly with the whole sentences and paragraphs. The CT attempts to render the message as a whole. The ST, on the other hand, focuses on the writer, on the semantics and syntax of the text, it is more literal, detailed, complex, but still briefer than the CT as it does not attempt to be reader-friendly and it does not simplify. There is a tendency to overtranslation. Translators

¹⁶⁸ see Wehmeier, 1274.

¹⁶⁹ see Knittlová, 5.

¹⁷⁰ see Newmark 1991, 11.

¹⁷¹ see Knittlová, 8.

usually focus on words, collocations and clauses. They translate a multilayered meaning, not the message as a whole.¹⁷²

The communicative and semantic lines are present in every translation, in some texts the communicative line prevails; in some texts it is the semantic line that is more dominant. However, it is essential for translators to find the balance between the semantics and the pragmatics that is the most suitable for the particular text.¹⁷³ Based on this, the CT should be prevalent in literary texts, whilst the semantic line of translation should be dominant in technical texts. Nevertheless, not to make a Hemingway out of Faulkner, it is also important to keep the syntactic structures typical for a particular fiction writer. It is up to the translator to find the balance and translate the text using the means of the TL with keeping something that is typical for the author of the source text.

Before one starts translating, it is recommended that they make strategic and detailed decisions. They should start from the generals and then move on to the specifics in the translation. Mary Snell-Hornby calls this the top-down method.¹⁷⁴ Strategic decisions approach the text according to its culture, history and local setting, type and function of the text etc.¹⁷⁵ The setting of the short stories in this thesis is the South of the United States, mostly near the Mississippi River. There are quotations from T. S. Eliot's "The Journey of the Magi", one of Omar Khayyam's rubaiyats and *Seeing Things* by Seamus Heaney in "The Golden Bough", one of the translated short stories. The translator should find out whether the poems were or were not translated into his/her language. In case they already are translated, one has to decide whether or not to use the published translations. Eliot's poem was translated by Jiří Valja and his version is used in the translation of "The Golden Bough". Heaney's collection was also translated; unfortunately, the part that occurs in "The Golden Bough" was not included. It is, in fact, a part of Heaney's translation of *Aeneid*. Because of the lack of existence of translations of parts of poem(s), the translator should attempt to translate the required parts himself/herself; that is what was done in case of this short story.

¹⁷² see Newmark 1991, 11–13.

¹⁷³ see Knittlová, 8.

¹⁷⁴ see *ibid.*, 27.

¹⁷⁵ see *ibid.*, 21.

Among the strategic decisions, we can also include the general approach to translations of proper nouns in the text. They were mostly translated by the methods of borrowing and calque, and modified so that they would correspond to the source language (SL) usage. Gilchrist, even though she is from the South, writes short stories for a wide readership; she focuses mainly, though not exclusively, on family problems. The short stories translated in this thesis are set in the 21st century but they go several decades back in protagonist's memories.

After making strategic decision, one can start translating the text. Now the translator has to deal with the particular problems, such as how to translate a grammatical structure, which is the most suitable lexical equivalent etc.¹⁷⁶ We use dictionaries, handbooks of translation, Internet, encyclopaedias; sometimes a consultation with a native speaker is necessary. It is now that we build the final text part by part.

Every now and then we come across a situation in which there are not direct equivalents in SL and target languages (TL). In such cases we can use translation methods (TM). There are quite many theorists who described and explained them, among the most important and quoted are Jean-Paul Vinay and Jean Darbelnet, Canadian linguists. They distinguish seven TM: borrowing, calque, literal translation, transposition, modulation, equivalence and adaptation. The TM were illustrated in their book *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. They distinguish two basic ways of translating, direct and oblique translation.¹⁷⁷ Sometimes we can render "element by element into the TL, because it is based on either (i) parallel categories, in which case we can speak of structural parallelism, or (ii) on parallel concepts, which are the result of metalinguistic parallelisms."¹⁷⁸ However, there are moments in which we encounter lacuna or unevenness between two languages and we have to find a corresponding element in order to create the same impression or effect that the SL text had on its reader.¹⁷⁹

¹⁷⁶ see *ibid.*

¹⁷⁷ see Vinay & Darbelnet, 31.

¹⁷⁸ *ibid.*

¹⁷⁹ see *ibid.*

The simplest way of filling the missing equivalent in TL is borrowing. We borrow the foreign expression and adjust it to the TL usage.¹⁸⁰ Borrowing helps to keep the text anchored in the foreign culture. That implies that it is much better to use, for example, Spanish words *tequila* and *tortilla* rather than to attempt to render them in a different way. If we take this to extremes, we could say that it is less harmful to use borrowed vocabulary than to give the reader of the translation false information. This method can be demonstrated in the following cases:

Eric – Erik, Erikem (E, –c at the end of the word was changed into –k and adjusted to Czech language usage)

sandwich – sendvič (RM, in Czech it is written in the same way it is pronounced in English)

baseball – baseball (E, as the contrary to softball – softbal, football – fotbal where there are some simplifications in the form of the word)

Borrowing is a very effective way of rendering elements that exist in the SL, but not in the TL. However, it is very important to consult them with a dictionary because there are not unified techniques of borrowing, as it was shown in case of the Czech borrowings of English expressions *baseball* and *softbal*.

The second TM, Vinay and Darbelnet discuss, are calques. Calques are also borrowings from the TL, but all the elements of the expression are translated literally.¹⁸¹ They distinguish lexical and structural calques. Lexical calques are results of rendering of one word-forming element of the expression after another and then they are adjusted to the usage of the TL. As examples, we can mention Latin *sub/scribere*, English *sub/subscribe* and Czech *pode/psat*¹⁸² or English *sky/scraper* and its Czech translation *mrako/drap*. Structural calques, on the other hand, follow the same syntactical structure as the TL, for example English expression *have a nice day* and its Czech – not codified – expression *mějte hezký den*. Examples of calques are:

cinnamon toast – skořicový toast (RM)

white wine – bílé víno (E)

Rankin County – Rankinův okres (RM)

¹⁸⁰ see *ibid.*, 32.

¹⁸¹ see Vinay & Darbelnet, 32.

¹⁸² example from: Karlík, Nekula & Rousínová, 101

Calques are also very useful when we need to create an expression for something that is known in the SL, but not in the TL. Nevertheless, we have to consult dictionaries and we also have to have some knowledge of the SL culture and its idioms and proverbs in order to avoid translating them as calques. In case of idioms and proverbs that are not newly created by the author, we have to use another TM, equivalence.

The third, and last of the direct TM is literal, or word-for-word translation. It is a “direct transfer of a SL text into a grammatically and idiomatically appropriate TL text.”¹⁸³ The aim of this TM are not completely same texts in both languages, but their similarity and grammatical, phraseological and idiomatical correctness. Vinay and Darbelnet have the following example: I left my spectacles on the table downstairs – J’ai laissé mes lunettes sur la table en bas¹⁸⁴, which we can use also for Czech: Já jsem nechal/a své brýle na stole dole. This TM is used by many bilingual speakers – be it intentionally or unconsciously. Every translator should be aware of the fact that this method – all the direct methods, in fact – cannot be used for everything. When the direct translation is not possible, we have to move on to oblique TM.

Transpositions are the first of the oblique TM. We can say that it is “replacing one word class with another without changing the meaning.”¹⁸⁵ The transposed expression is usually more literary than the base expression from the point of view of stylistics. That is because the oblique TM is usually more creative than the simple rendering through one of the direct methods. There are two types of transpositions, obligatory and optional.

Based on Vinay and Darbelnet, Karel Bareš, a Czech linguist, recognizes their transposition as the transposition by a different part of speech. Given this definition, we get only a limited number of transpositions between Czech and English, such as transposition of an English noun by a Czech verb or an English adjective by a Czech adverb. However, if we take also grammar categories into account, we get much higher number of possible transpositions. This assumption

¹⁸³ Vinay & Darbelnet, 33.

¹⁸⁴ example from: *ibid.*, 34.

¹⁸⁵ *ibid.*, 36.

is based on the fact that different languages have different grammatical categories or categories that are developed into different degrees but still, the languages are able to express the one missing or not that much developed grammatical category by using another category. Bareš calls this type a grammatical transposition. If we consider Czech and English, we get the greatest discrepancies in determination and verbal aspect.¹⁸⁶

Determination is a grammatical category that exists in English, but not in Czech. However, Czech is able to express what determination expresses in English in two ways, either syntactically, or lexically. In a simplified way, we can say that English definite articles refer to what we already know – to the themes of utterances, based on the functional sentence perspective (FSP). When translating into Czech, the noun with the definite article in English would precede the predicate in Czech. English indefinite articles, on the other hand, refer to what is new in utterances – to their rhemes. Thus, the noun with the indefinite article in English usually follows the predicate in its Czech translation. Nevertheless, using syntax is not the only way, we can also use the means from the lexical level, i.e. pronouns. We can also combine the two ways:

I saw a rabbit chasing a crow; the crow – viděla [jsem], jak jednu vránu odhání zajíc; ta vrána (E; in this case, both pronouns and FSP are used: crows were already mentioned in the previous text, but they were chased by redbirds, the rabbit is new information then, as well as the rheme of the utterance)

In Czech, verbal aspect is expressed mainly grammatically. Almost every Czech verb is either perfective, or imperfective. In English, there is no such grammaticalized category. English uses the means from the lexical, grammatical or syntactic level of language to express the aspect; it can be also understood from the context. There is a similarity between English verbs with continuous tenses and Czech imperfective verbs provided that English is a SL. However, the Czech imperfective verb cannot be translated as the English verb in continuous tense in all cases provided that Czech is a SL. In case of the English simple tense forms, the perfectiveness or imperfectiveness is understood from the context. We can use

¹⁸⁶ see Bareš, 109–118.

the adverbial particles, such as down, out and off with the verbs in the simple form to express perfectiveness. When we use the continuous tense with adverbial particles, they generally express the imperfectiveness. Some English conjunctions connect only with the perfective verbs or only with the imperfective verbs, e.g. as soon as, while:

[I] started out for a walk – vydala jsem se na procházku (ZR, perfectiveness)
as soon as we get them straightened out we'll bring them back – přivezeme je zpátky, jakmile je dáme dokupy (E, perfectiveness)
while he moved our family around the South – když naši rodinu stěhoval po celém jihu (E, imperfectiveness)

Modulation is the second of the oblique TM. It is a “variation of the form of the message, obtained by a change in the point of view.”¹⁸⁷ There are obligatory and optional modulations. The obligatory are quite unproblematic – with a good dictionary and some experience. The optional are based only on translator's experience. It is often the case of translating the positive sentence by two negations that cancel each other out and the sentence remains positive. For example, it's not difficult to show¹⁸⁸ – není těžké or obtížné ukázat without using modulation or je snadné ukázat as the example of translation by modulation.

I said you'd just complain the whole time – neříkal jsem to, že si budeš pořád jenom stěžovat? (RM)

Though the optional modulations are based on translator's experience, they can only be used deliberately, when they correspond to common expressions in the TL.

Equivalence is the third of the oblique TM. We use the term equivalence, when in the outcome, we get two equivalent texts. Probably one of the best examples is the interjection expressing pain: ouch in English, *aïe*¹⁸⁹ in French and *au* in Czech. Most equivalences are, for Vinay and Darbelnet, “fixed, and belong to phraseological repertoire of idioms, clichés, proverbs, nominal or adjectival phrases, etc.”¹⁹⁰ Given their understanding of this term, equivalence includes the

¹⁸⁷ *ibid.*

¹⁸⁸ example from: *ibid.*, 37.

¹⁸⁹ example from: *ibid.*, 38.

¹⁹⁰ *ibid.*

following examples: like a bull in a china shop¹⁹¹ – jako slon v porcelánu or jako hrom do police¹⁹². This method could also apply to translations of idioms: to talk through one's hat¹⁹³ – plácát, kecat, hovořit nesmysly¹⁹⁴. It would be a mistake to translate proverbs and idioms by calques. However, some authors experiment with language and might create their own idioms or sayings; in this case, we should use the same means. However, such experiments with language should be done only by authors of the texts, not by translators – as it is how a number of Anglicisms, Germanisms or Hispanisms are created. Example of equivalence is:

nature is red in tooth and claw – příroda se s nikým nepáře (E)

Dagmar Knittlová does not agree with the usage of this term for this TM and understands equivalence as finding equivalents.¹⁹⁵ Knittlová distinguishes equivalence on the lexical level, to which she pays the greatest attention, equivalence on the grammatical level, the text level and pragmatic equivalence. Starting on the lexical level, she distinguishes complete, partial and zero equivalents. The complete equivalents are generally to be found only in the core of lexis:¹⁹⁶

sleep – spávala jsem (RM, verb)

tree – strom (RM, noun)

When comparing two genealogically and culturally different languages, such as English and Czech, most equivalents belong to the group of partial equivalents. There are formal, semantic as well as pragmatic differences on the lexical level:¹⁹⁷

take off – sundat (RM, formal difference; explicit in SL, implicit in TL)

said – prohlásil, odpověděl, promluvil (RM, semantic difference in denotation, use of a hyponym in TL)

woman – ženská (E, semantic difference – expressive connotation)

¹⁹¹ example from: *ibid.*

¹⁹² example from: Hais & Hodek, 246.

¹⁹³ example from: Vinay & Darbelnet, 38.

¹⁹⁴ example from: Hais & Hodek, 1023.

¹⁹⁵ see Knittlová, 14.

¹⁹⁶ see *ibid.* 33–35.

¹⁹⁷ see *ibid.*, 35–41.

As for the stylistic differences, we can use dialects, slang, and language of ethnic groups. The short stories in this thesis are written in standard language. That is the reason the text was translated into standard Czech, the direct speech – more colloquial – was translated into spoken Czech.

Knittlová also introduces grammatical equivalence, i.e. equivalence on the morphological and syntactic levels of language. Nobody with a reasonable knowledge of English should make a mistake. We should be aware of the fact that English is more nominal than Czech and uses passives much more. Hand in hand with this goes the usage of condensers in English that are translated as e.g. subordinate clauses etc. into Czech. It is essential to use the expressions that are common and natural in the TL even though the TL has the same grammatical expression that is used in the SL. Probably the best example would be the participle in English as a natural and commonly used form on one hand, and the participle in Czech as a bookish and outdated expression on the other hand:

she wakes from naps swearing she hears my voice – budí [se] s jistotou, že
dole slyší můj hlas (ZR, it could be possible to translate it as budí se a
přisáhá, že dole slyší můj hlas)

As was briefly depicted, Knittlová's understanding of the term equivalence is much extensive than Vinay's and Darbelnet's understanding.

The last of the oblique TM is adaptation, which is also the most demanding of all previously mentioned TM. We can use it when "situation being referred to by the SL message is unknown in the TL culture."¹⁹⁸ In such cases translators have to "create a new situation that can be considered as being equivalent."¹⁹⁹ Adaptation is sometimes understood as a subtype of equivalence, as a situational equivalence²⁰⁰ or a cultural substitution²⁰¹. Whether or not we decide to use adaptation does not depend only on us but also on the purpose of the text.

crepe myrtle trees – šeříky (E, this Czech word was chosen according to
similarity with our bushes as well as to the fact that people often

¹⁹⁸ Vinay & Darbelnet, 39.

¹⁹⁹ *ibid.*

²⁰⁰ *see ibid.*

²⁰¹ *see Baker 2006, 31.*

call lagerstoemia lilac in Latin or the crepe myrtle trees in English šeřík in Czech)

Adapting Santa Claus or AA meetings as well as many other expressions and situations that occurred in the text would be a mistake if they are generally known to Czech readers. In era of globalisation, people know other countries much better – often thanks to the foreign series and films.

Though Vinay and Darbelnet published their TM more than half a century ago, they are still up to date and many other translatoologists based their theories on Vinay and Darbelnet and elaborated them.

Gerardo Vázquez-Ayora is one of them. He occupies himself mainly with translations between English and Spanish. He distinguishes eight TM in his book *Introducción a la Traductología*. Transposition, modulation, equivalence and adaptation correspond to TM by Vinay and Darbelnet; he adds amplification, explicitation, omission and compensation.²⁰² All of his TM were previously described by Vinay and Darbelnet in the glossary attached to their book, but we can find some difference.

Amplification is an extension of the text based on translator's decision, culture, or nature of the language itself and its lexis:

accross from Rosedale, Mississippi – to je naproti města Rosedale ve státě Mississippi (ZR, it was necessary to translate such cases by explicitation, so that the reader of the text would not get confused; the result of usage of explicitation was amplification)

Omission, on the other hand, means leaving out redundant element(s). It is basically the opposite of amplification:

on the stand of the piano – na piáno (ZR)

We often omit possessive pronouns when translating from English into Czech. In Czech we can also omit expressing the subject of the sentence.

Explicitation is TM that explicitly expresses something in the TL that is expressed implicitly in the SL. The opposite of explicitation is implicitation that

²⁰² see Knittlová, 14–15.

relies on the deducibility from the context, situation or general knowledge of readers:

vest from the Gap – vestu značky Gap (ZR, explicitation)

The last TM described by Vázquez-Ayora is compensation. We use it when it is impossible to express something from the SL text in the same place in the TL text and we convey that in a different place, which is more suitable.

I drove straight to the One Hour Photo lab and had the roll developed and an enlargement made of the photo of the man on the roof. I took it home... – Jela jsem rovnou do fotolabu a nechala si ten film vyvolat a objednala jsem si i zvětšeninu té fotky s tím chlapíkem na střeše. Za hodinu jsem si tu fotku odvezla domů... (ZR)

It was possible to render One Hour Photo lab into Czech as a whole, but the chosen layout is also acceptable and probably also more natural.

Another translologist, Joseph L. Malone came to nine TM which he develops in *The Science of Linguistics in the Art of Translation*. Some of them are coincident with those described by Vinay and Darbelnet or Vázquez-Ayora, such as equivalence, amplification or reduction. Still, he introduces several new terms: substitution, divergence, convergence, diffusion, condensation and reordering.

Malone's concept of equivalence corresponds to Knittlová's complete equivalence. Amplification was described also by Vázquez-Ayora and Malone's term reduction is in accordance with Vázquez-Ayora's omission. Substitution means replacement of an expression by a co-referent, element that refers to the same reality:

for Christmas – pod stromeček (ZR)

Vinay and Darbelnet understand divergence as differences between two languages²⁰³ – they studied divergences between French and English in their book. Malone understands divergence in the way that speakers of the TL have two possibilities in dealing with a SL expression and have to choose one.²⁰⁴ A typical example would be English you and Czech ty and vy.²⁰⁵ Convergence, on the other

²⁰³ see Vinay & Darbelnet, 42.

²⁰⁴ see Malone, 29.

²⁰⁵ see Knittlová, 15.

hand, is the opposite method. The TL does not distinguish two possibilities that are available in the SL.²⁰⁶ Again, we could mention you and ty, vy but with Czech as the SL and English as the TL.

Diffusion and condensation are opposites as well. By diffusion, we translate when “a source element or construction is in some sense rendered by a more loosely or expansively organized target counterpart”²⁰⁷ as in:

a second-year medical student – druhým rokem studoval medicínu (ZR)

Condensation, on the contrary, means that “a source element or construction corresponds to a tighter or more compact target counterpart”²⁰⁸: s modrým hřbetem – blue-backed²⁰⁹. The preceding example from Gilchrist’s short story would be – if rendered back to English – illustration of condensation.

The last of Malone’s TM is reordering, or changes in the word order. This method is applied quite frequently when translating between Czech and English, given the difference in their syntaxes, i.e. relatively free word order in Czech and grammaticalized word order in English:

I wanted two things for Christmas – pod stromček jsem chtěla dvě věci (ZR)

It is essential not to forget that a perfect translation does not exist. Ten different translators could come to ten different – and right – alternatives of solving a particular problem. However, we can use a term bad translation – for translations that do not use the means of the TL, do not render idioms and proverbs correctly, do not choose correct equivalents on different language levels etc. Furthermore, we have to keep in our minds Newmark’s opinion that everything is translatable and nothing is untranslatable, and thus it depends only on the translator how he/she copes with particular problems. Nevertheless, one could say that the more texts one translates, the more experience one gains. Moreover, without experience with both, TL texts and SL texts and without knowledge of both TL and SL language systems, it seems almost impossible to translate.

²⁰⁶ see Malone, 36.

²⁰⁷ *ibid.*, 55.

²⁰⁸ *ibid.*, 59.

²⁰⁹ example from: Knittlová, 15.

6. ANOTACE

Příjmení a jméno autorky: Brůčková Lenka

Název katedry a fakulty: Katedra anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Komentovaný překlad povídek Ellen Gilchristové

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Bronislava Grygová, Ph.D.

Počet znaků: 161 602

Počet příloh: 4 (3 texty povídek v angličtině, 1 CD)

Počet titulů použité literatury: 17

Klíčová slova: překlad, komentář překladu, překladatelské postupy, typy posunů v překladech, Vinay, Darbelnet, Vázquez-Ayora, Malone
translation, translation analysis, translation methods, types of translation shifts, Vinay, Darbelnet, Vázquez-Ayora, Malone

Náplní této diplomové práce jsou překlady tří povídek („I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy“, „Entropy“ a „The Golden Bough“) americké spisovatelky Ellen Gilchristové, které vyšly v roce 2002 v povídkové sbírce *I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy, And Other Stories*, a jejich následný komentář, který je zaměřený na překladatelské postupy. Práce obsahuje i medailon spisovatelky. Nejdůležitější části a závěry, ke kterým se v práci dospělo, jsou popsány v anglickém shrnutí.

In this thesis, three short stories (“I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy”, “Entropy”, and “The Golden Bough”) by an American writer Ellen Gilchrist, published in *I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy, And Other Stories* (2002), are translated and their translations are analysed; the analysis focuses on translation methods. The thesis also contains Gilchrist’s profile. The most important parts and conclusions achieved in the thesis are recapitulated in the résumé written in English.

7. BIBLIOGRAFIE

7.1 Překládané povídky

Gilchrist, Ellen. „I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy“. *I, Rhoda Manning, Go Hunting With My Daddy, And Other Stories*. New York: Back Bay Books, 2002. 3–19.

Gilchrist, Ellen. „Enropy“. *I, Rhoda Manning, Go Hunting With My Daddy, And Other Stories*. New York: Back Bay Books, 2002. 21–33.

Gilchrist, Ellen. „The Golden Bouch“. *I, Rhoda Manning, Go Hunting With My Daddy, And Other Stories*. New York: Back Bay Books, 2002. 120–134.

7.2 Literatura

Bakerová, Mona. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 1992. London & New York: Routledge, 2006.

Bakerová, Mona. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge, 1998.

Bareš, Karel. „Transpozice mezi angličtinou a češtinou“. *Preklad odborného textu*. Bratislava: SPN, 1977. 109–118.

Dušková, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2003.

Eliot, Thomas S. *Pustina a jiné básně*. Praha: Odeon, 1967.

Fronek, Josef. *Velký česko-anglický slovník*. Praha: Leda, 2000.

Karlík, Petr, Marek Nekula & Zdenka Rousínová, ed. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.

Hais, Karel & Břetislav Hodek. *Velký anglicko-český slovník*. Praha: Leda, 1997.

Knittlová, Dagmar. *K teorii i praxi překlada*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.

Kufnerová, Zdena, ed. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994.

Malone, Joseph L. *The Science of Linguistics in the Art of Translation: Some Tools from Linguistics for the Analysis and Practice of Translation*. New York: State University of New York Press, 1988.

- Newmark, Peter. *About Translation*. Clevedon: Multilingual Matters, 1991.
- Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice-Hall, 1988.
- Popovič, Anton. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.
- Šaur, Vladimír. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnické*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004.
- Vinay, Jean-Paul & Jean Darbelnet. *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995.
- Wehmeier, Sally, ed. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

7.3 Internetové zdroje

- A Dictionary of Slang*. 21. 3. 2010 <<http://www.peevish.co.uk/slang/>>.
- Amazon.com*. 1. 10. 2009 <<http://www.amazon.com>>.
- Effanbee Doll Company*. 23. 4. 2010 <<http://www.effanbeedoll.com>>.
- Encyclopedia of Arkansas History and Culture*. Guy Lancaster. 2008. 1. 10. 2009 <<http://encyclopediaofarkansas.net>>.
- Garten.cz*. 8. 11. 2009 <<http://www.garten.cz>>.
- Horses-Online*. 5. 11. 2009 <<http://www.horses-online.cz>>.
- Internetová jazyková příručka*. 2008. ÚJČ AV ČR. Říjen 2009 – květen 2010 <<http://prirucka.ujc.cas.cz>>.
- Jon Parrish Peede. „A Splendid Irreverence: Ellen Gilchrist“. *Millsaps Magazine* 2 2000. 1. 10. 2009 <<http://www.millsaps.edu/pubrel/magazine/fallwinter00/story2.html>>.
- Mary McCay's Web Page*. 20. 1. 2010 <<http://www.loyno.edu/~mccay/>>.
- National Book Foundation*. 1. 10. 2009 <<http://www.nationalbook.org>>.
- Praeger Publishers*. 20. 1. 2010 <<http://www.praeger.com>>.
- Soanesová, Catherine & Angus Stevenson, ed. *Oxford Dictionary of English*. Oxford: Oxford University Press, 2005. [*Oxford Reference Online*. University of Salford, Salford, UK. 2. 5. 2010]

<<http://www.oxfordreference.com>>.]

The Mississippi Writers Page. 2008, English Department, University of Mississippi. 1. 10. 2009

<http://www.olemiss.edu/mwp/dir/gilchrist_ellen/index.html>.

University of Arkansas. 20. ledna 2010 <<http://www.uark.edu>>.

University Press of Florida. 1. 10. 2009 <<http://www.upf.com>>.

Wikipedia. Říjen 2009 – květen 2010 <<http://wikipedia.org>>.

8. SEZNAM PŘÍLOH

Text povídky „I, Rhoda Manning, Go Hunting with My Daddy“

Text povídky „Entropy“

Text povídky „The Golden Bough“

CD